

MAUPASSANT

TOMBALAK

Çevirenler:
Nermin Sankur
Enver Behiç Koryak

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 141

TOMBALAK

(Öyküler)

Bu kitabın hazırlanmasında Tombalak ve Seçme Öyküler adlı yapıtların MEB Fransız Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskılan temel alınmış ve çeviri dilleri günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

**Yayma hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi: Yeni Gün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Mart 2001**

GUY DE MAUPASSANT

TOMBALAK

(Öyküler)

**TOMBALAK Nermin Sankur,
öbür öyküler Enver Behiç Koryak tarafından
Fransızcadan çevrilmiştir.**

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŐ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya baŐladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamıŐ -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

ÖNSÖZ

Guy de Maupassant 1850'de Tourville-sur-Arques'de Miromesnil Şatosu'nda doğdu. Normandie bölgesinde bir köyde büyüdü, papaz okulundan kovulduktan sonra Rouen Lisesi'ne gitti. Yenilgiyle sonuçlanan 1870 Savaşı'na katıldı. Donanma ve Eğitim Bakanlıklarında çalıştı. Yazar olarak tanındıktan sonra, yaşamını eğlence, kadınlarla serüvenler ve yolculuklarla geçirdi. "*Tombalak*" adlı öyküsüyle birden ün kazandıktan sonra pek çok öykü, roman, oyun, anılar ve bir şiir kitabı yazdı. 1893 yılında Paris'te bir klinikte uzun süredir etkilerini duyumsadığı delilikten kurtulamayarak öldü.

Maupassant'ın yazın alanındaki ustası ve yol göstericisi, annesinin arkadaşı olan, ünlü yazar Gustave Flaubert'di. Yapıtlarında, çocukluğunun geçtiği kırsal bölgeyle, gerek çalışma yaşamında, gerekse Paris'in yazın çevrelerinde ve yolculuklarında edindiği deneyimlerden yararlandı. "*Medan Akşamları*" ve "*Pierre ve Jean*" m önsözlerinde de açıkladığı yazma yöntemi, kişisel olmayan nesnellığın sürekli araştırılması üzerine kuruludur.

Zola'nın da aralarında olduğu doğalcı yazarların öykülerinin toplandığı "*Medan Akşamları*" (1880) adlı ki-

tapta yayınlanan ve onu yazın çevrelerine tanıtan ilk yapıtı "*Tombalak*" adlı öyküsünden sonra, "*Bir Yaşam*" (1883), "*Bel-Ami*"(m5)ve "*PierreveJean*"(1888)adlı romanlarıyla yazarlık ününü sağlamlaştırdı. Ama, Maupassant'm yazın tarihindeki önemi daha çok öykülerinden kaynaklanır. Maupassant 1880 yılından 1890 yılına kadar, bugün 18 ciltte derlenmiş bulunan, 30Ö'e yakın öykü yazdı, ilk öyküleri, "*Tellier Evi*" (1881), "*Mademoiselle Fifi*" (1883) ve "*Çulluğun Öyküleri*"(1883) adlı kitaplarında toplanmıştır. Daha sonraki öykü kitaplarının başlıcaları: "*Ayışığı*"(m4), "*Yvette*"(1884), "*Gündüzve Gece Öyküleri*"(1885), "*LapetitRoque*"(1886), "*LeHor/a*"(1887), "*LeRosierdeMadameHusson*"(1888), "*Yararsız Güzellik*" (1890) olarak sayılabilir. Ayrıca, bir bölüm öyküsü de ölümünden sonra yayınlanmıştır. Maupassant'ın öbür yapıtları arasında, yukarıda adı anılanların dışındaki üç romanıyla, üç gezi kitabı ve dört oyunu da belirtmeye değer.

Elinizdeki kitapta, bütün dünyada kısa öykü türünün belli başlı birkaç ustasından biri sayılan bu büyük yazarın ilk öyküsü "*Tombalak*"la birlikte, öbür öykülerinin en güzellerinden bir seçmeyi sunuyoruz.

TOMBALAK
(Öyküler)

TOMBALAK
(*Boule de Suif*)

Ordunun bozguna uğramış bölümleri günlerce kentten geçip gitmişlerdi. Bunlar artık düzenli birlikler değil, dağınık bir sürüydü. Askerlerin sakalı uzun ve pis, üniformaları paramparçaydı. Bir birliğe bağlı olmaksızın sancaksızolarak gevşek bir yürüyüşle ilerliyorlardı. Yorgun ve bitkin olan bu adamlann hepsi, düşünemez veya bir karar veremez durumda, yalnızca alışkanlıkla yürüyorlar; durur durmaz da yorgunluktan yere yıkılıyorlardı. En çok, silahlarının ağırlığı altında belleri bükülmüş yedekler görülüyordu; bunlar, birgeliri olan, uyumlu, uysal insanlardı. Bu ayağına çabuk genç yedekler kolayca ürküye kapılır ve çabucak heyecanlanırlar; saldırıya geçmeye de, kaçmaya da aynı derecede hazır dırlar. Aralarındaki kırmızı pantolonlu askerler de büyük bir çarpışmada ezilmiş bir tümenin döküntüleriydi. Üniformaları koyu renkli olan topçular bu değişik birliklerden piyadelerle bir sırada yürüyorlardı. Bazen da parlak miğferli bir süvarinin, daha çevik yürüyüşlü piyadeleri ağır adımlarıyla, zorlukla izlediği görülüyordu.

"Bozgunun Öcünü Alacaklar", "Mezar Yoldaşları",

"Ölüm Kardeşleri" gibi kahramanca adlar taşıyan gönüllü alayları da haydut tavırlarıyla geçiyorlardı.

Eskiden, kumaş ya da tahıl ticareti yapan, yahut yağ veya sabun tüccarı olan üstleri, herhalde savaşa katılmak zorunda kalmışlardı. Bu adamlar bıyıklarının uzunluğu veya paralan sayesinde subay olmuşlardı; üstleri başlan, yünlülerle, silah ve şeritlerle kaplıydı Yüksek sesle konuşarak askeri planlar üzerinde tartışan bu farfara insanlar can çekişen Fransa'nın yükünü yalnız başlarına omuzlannda taşıdıklarını ileri sürerlerdi. Çoğunlukla, aşın derecede cesur fakat aynı zamanda çapulcu ve serseri, ipten kazıktan kurtulmuş insanlar olan askerlerinden korkarlardı.

Prusyalıların Rouen'a girmek üzere oldukları söyleniyordu, iki aydan beri çevre ormanlarda pek sakınarak keşiflerde bulunan ulusal korumanlar bazen kendi nöbetçilerini vuruyor ve çalılıklarda küçük bir tavşan kımıldayacak olsa silaha davranıyorlardı. Bu askerler artık evlerine dönmüşlerdi; eskiden çevre yollarını taşlarını ürküten silahlan, üniformaları, bütün öldürücü aygıtlarıyla birdenbire ortadan yok olmuşlardı.

Son Fransız askerleri de Saint-Sever ve Bourg-Achard yoluyla Pont-Audemer'e varmak üzere sonunda Seine ırmağını aşmışlardı. En arkada, iki emir subayının arasında yayan yürüyen general geliyordu. Yenmeye alışmış olan fakat efsanevi yiğitliğine karşın acı bir yenilgiye uğrayan bu ulusun bozgunu onu şaşkına döndürmüştü; bu dağınık döküntülerle artık bir iş göremeyeceği için de umutsuz bir durumdaydı.

Sonra, kenti saran derin suskunluk içinde korkunç ve sessiz bir bekleyiş başlamıştı. Ticaret yaşamının gevşetti-

ği birçok göbekli zengin evdeki kebab şişlerinin yahui İm yük ekmek bıçaklarının birer silah sayılmasından korkarak yenenleri kaygıyla bekliyorlardı.

Yaşam durmuş gibiydi; dükkânlar kapalı, sokaklar sessizdi. Bazen bir adamın bu sessizlikten ürkerek duvarların dibinden koştuğu görülüyordu.

Beklemenin verdiği kaygıyla boğulan halk, düşmanın bir an önce gelmesini istiyordu.

Fransız birliklerinin ayrılmasından sonra, aynı gün ikindiye doğru, kentten hızla nereden çıktığı belli olmayan birkaç kargılı Alman süvarisi (*) geçti. Biraz sonra, Sainte-Catherine bayırından kara bir kitle inerken, Darnetal ve Boisguillaume yollarından da iki ayrı düşman dalgasının geldiği görüldü. Üç birliğin öncüleri belediye alanında aynı zamanda birleştiler; artık Alman ordusu bütün caddelerden taburları halinde akıp gidiyor, sert ve tempolu adımlan caddelerin taşlarını inletiyordu.

Genizden gelen ve bilinmedik bir dille verilen komutlar, boş ve ıssız görünen evler boyunca yükseliyordu. Bir yandan da "savaş hukukuna" dayanarak kente, insanların yaşam ve servetlerine egemen olan bu galipleri kapalı pancurlar arkasından gözetleyenler vardı. Kent halkı, loş odalanna çekilmiş, aklın ve gücün önünde umarsız kaldığı afetlerin ve kanlı sarsıntılann verdiği bir şaşkınlık içindeydi. Çünkü ne zaman var olan düzenler altüst olup güvenlik ortadan kalksa, yahut doğa ve toplum yasalannın koruduğu her şey bilinçsiz ve yırtıcı bir gücün insafına bağlı kalsa, halk böyle bir şaşkınlığa uğrar. Depremde bütün

(*) Bu olay 1870 Fransız-Alman Savaşı sırasında geçer.

halkın yıkılan evler altında kalarak ezilmesi; taşan bir ırmağın sularında boğulmuş köylülerin ölülerinin damlardan kopan tavan direkleri ve öküz ölüleriyle bir arada sürüklenip gitmesi; yahut utku kazanmış bir ordunun kendini savunanları kılıçtan geçirerek halkın geri kalan bölümünü tutsak alması, kılıcına güvenerek yağmalar yapıp Tanrısına top sesleriyle şükretmesi; bütün bunlar sonsuz bir adalete olan inancımızı, Tann'nın esirgemesine ve insan zekasının üstünlüğüne inanmamız için söylenen sözleri sarsar.

Bu sırada küçük birlikler kapıları çalıyor, sonra evlerin içine girip kayboluyorlardı. Bu yayılmadan sonraki elkoymaydı. Artık yeniklere, kazananlara nezaketle davranma görevi düşüyordu.

Bir süre sonra, ilk ürkü duygusu geçince ortalık yeneden yatışmıştı. Birçok ailede Alman subaylar evin sofrasında yemek yiyorlardı. Bazıları terbiyeli olan bu subaylar, nezaket gereği Fransa'ya acıyor ve bu savaşa katılmaktan duydukları tiksintiden söz ediyorlardı. Onların bu biçimde düşünceleri halkta bir şükran duygusu uyandırıyor; hem de günün birinde bu subayların korumasına gereksinimleri olabilirdi. Onları kollamak yoluyla, her aile, karınlarının doyurulması kendilene düşen askerlerin sayısını belki de azaltabilirdi. Zaten, keyfine bağlı olduğumuz bir insanı kırmak neye yarar? Böyle davranmak yiğitlikten çok, düşüncesizce ataklık olur. Oysa eski zamanlarda bu kentın tanınmasına neden olan kahramanca savunmalar çağında görülen o ataklıktan bugün artık halkta eser kalmamıştır. Yabancı askerlerle herkesin önünde teklifsiz olmadıkça evde onlara pekâlâ terbiyeli davranılabileceği ile-

ri sürülüyordu. Bu kanıtı Fransız görgü kurallarından çıkarıyorlardı. Sokakta bu askerleri tanımazlıktan gelen aileler evde pekâlâ onlarla oturup konuşuyorlardı. Böylelikle, Alman subayları, her akşam ocak başında ev sahipleriyle birlikte geç vakitlere kadar oturuyorlardı.

Kent bile, yavaş yavaş, her zamanki görünüşünü almaya başlamıştı. Fransızlar hâlâ dışarı çıkmıyorlardı; Alman askerleriyse sokaklarda kaynaşıyorlardı. Sokakta kılıçlarını büyüklenererek sürüyen mavi üniformalı süvari subayları halka belki küçüksemeyle bakıyorlardı; fakat geçen yıl aynı gazinolarda içmiş olan Fransız subayları da halka daha az yüksekten bakmış değillerdi.

Bununla birlikte havada belirsiz ve bilinmeyen bir şey var gibiydi; dayanılmaz yabancı bir koku ortalığa yayılmıştı: bu düşmanın yayılma kokusuuydu. Bu koku evleri ve kent alanlarını sarıyor, yemeklerin tadını değiştiriyor, insana sanki çok uzaklarda, yabancı ve tehlikeli oymaklar arasında bulunuyormuş duygusunu veriyordu.

Yenenler para, çok para istiyorlardı. Aslında zengin olan kent halkı da durmadan bu parayı ödüyordu. Fakat Normandiyalı bir tüccar ne kadar zenginleşirse özveriler de ona o kadar ağır gelir; servetinin her zerresinin başka ellere geçtiğini gördükçe de o kadar acı duyar.

Bir yandan da, kentin iki üç fersah ötesinde, dere boyunca, Croisset, Dieppedale veya Biessart yönlerinde, balıkçılar ve ırmak gemicileri, suyun dibinden sık sık Alman ölüleri çıkarıyorlardı. Üniformaları içinde şişmiş olan bu ölümler bir bıçak veya bir tahta kundura vuruşuyla öldürülmüş, ya başları bir taşla ezilmiş yahut da köprünün üstünden ansızın itilerek suya düşürülmüşlerdi. Yabancı ve ya-

sal olan bu gizli öçler ırmağın çamurlarında gömülü kalıyordu. Bu sessiz saldırılar, bu bilinmeyen kahramanlıklar, güpegündüz yapılan çarpışmalardan daha tehlikeli olmakla birlikte, şan ve onurdan yoksundu. Çünkü, düşmana karşı duyulan kin bir düşünce uğrunda canlarını vermeye hazır olan atak insanları her zaman harekete geçirir.

Yayılmacılar kenti sıkı ve şaşmayan bir disiplin altında tutmalarına karşın halka kötü davranmıyorlardı; oysa utkuya yürüyüşleri sırasında yaptıkları kötülüklerle ilgili neler söylenmemişti. Bundan cesaret alan kentin tüccarları ticaret gereksinmesiyle yeniden kıvranmaya başlamışlardı. Bazılarının, Fransız ordusunun el koyduğu Havre kentinde birçok ticari ilişkileri vardı. Bu tüccarlar kara yoluyla Dieppe'e varıp oradan deniz yoluyla Havre'a gitmek istiyorlardı.

Tanışmış oldukları Alman subaylarının yardımlarına başkomütandan bir gidiş izni elde etmişlerdi.

Bu yolculuk için dört atlı büyük bir posta arabası tutulmuş ve on yolcu arabacıya adını yazdırmıştı. Herhangi bir kalabalığa neden olmamak için gün doğmadan, bir sabahı yola çıkılmasına karar verilmişti.

Zaten birkaç günden beri don toprağı kaskatı etmişti; pazartesi günü de saat üçe doğru kuzeyden gelen kocaman kara bulutlar kar getirmiş; bütün gün, bütün gece durmadan kar yağmıştı.

Sabahleyin, saat dört buçukta, yolcular arabaya binmek için Normandie Otel'i'nin avlusunda toplanmışlardı.

Gözleri hâlâ uykuluydu, örtülerinin altında soğuktan titreyiyorlardı. Karanlıkta birbirlerini güçlükle görebiliyorlardı. Kalın kış giysilerinin içinde uzun cüppeli şişman pa-

pazlara benziyorladı. Karanlığa karşın yolculardan ikisi birbirini tanımıştı; üçüncü bir yolcu da onlara yanaştığından, konuşmaya başladılar. Birisi: - "Karımı da birlikte götürüyorum" dedi. Öteki: - "Ben de öyle", öbürü: - "Ben de" dedi. Birinci yolcu şu sözleri ekledi: - "Rouen'a artık dönmeyeceğiz, Almanlar Havre'a yaklaşacak olurlarsa oradan İngiltere'ye geçeceğiz!" Hepsi aynı yapıda olduklarından tasarladıkları da aynıydı.

Bu sırada araba hâlâ koşulmamıştı. Bir ahır uşağı, elinde küçük bir fenerle, arasına karanlık bir kapıdan çıkıyor, derhal başka bir kapıdan girip gözden yitiyordu. Hayvanların yataklık gübreleriyle yumuşamış olan toprağı atlar nallanıyla dövüyor, yapının derinlerinden hayvanlarla konuşup söven bir adamın sesi duyuluyordu. Hafif bir çınırarak sesinden koşumların takıldığı anlaşıldı; bu ses biraz sonra hayvanın devinimlerine uyan duru ve sürekli bir ürperiş biçimini aldı; bazen kesiliyor, sonra, hayvanın ani bir silkinmesiyle yine başlıyor, aynı zamanda atların yeri döverek çıkardıkları boğuk nal seslerine karışıyordu.

Kapı birdenbire kapandı. Bütün gürültüler kesilmişti. Soğuktan donmuş yolcular susmuş, kımıldamadan, kas-katı duruyorlardı.

Durmadan yağın beyaz kar taneleri, bir perde halinde, toprağı düşerken yansımalarla parlıyordu. Kar altında biçimler silikleşiyor ve her şey buzlu bir köpükle örtülüyordu. Kışın içine gömülmüş dingin kentin derin sessizliğinde yalnızca düşen karın belirsiz, betimlenmesi olanaksız, dalgalanan hışırtısı duyuluyordu. İnsan bu sesi işitmekten çok duyumsuyordu. Sanki birbirlerine karışmış hafif zerrecikler çevreyi sarmış, dünyayı örtmüş gibiydi.

Uşak yine elinde fenerle göründü; zorla gelen çelimsiz bir atı bir iple çekiyordu. Atı arabanın okuna yanaştı- rıp kayışları bağladı. Koşumları sağlamlaştırmak için sürekli arabanın çevresinde dolaşıyordu, çünkü bir eliyle feneri taşıdığından ancak bir eliyle iş görebiliyordu. İkinci atı getirmeye giderken, kardan bembeyaz olmuş, kıvıldanmadan duran bu yolcuları görünce, onlara: - "Neden arabaya binmiyorsunuz? Biraz olsun korunmuş olursunuz" dedi.

Yolcuların bu herhalde hatırına gelmemiştii; arabaya ivedi ivedi girdiler. Üç erkek kanlarını dibe yerleştikten sonra kendileri de bindiler. Sonra belirsiz biçimli yolcular da ağızlarını açmadan geri kalan yerlere oturdular. Hepsinin ayaklan yerdeki samanların içine gömülüyordu.

Arabanın dibindeki bayanlar kimyasal kömürle yanan küçük mangalcıklar getirmişlerdi. Bunları yaktıktan sonra, bir süre, alçak sesle bu aygıtların yararlarını sayıp döktüler; bu, zaten eskiden beri bildikleri şeyleri yinelemekten başka bir şey değildi.

Arabayı çekmek bu havada daha güç olacağı için dört at yerine altı at koşulmuştu. Sonunda dışardan bir ses: - "Herkes bindi mi?" diye sorunca arabanın içinden bir ses: - "Evet" diye yanıtladı ve yola koyuldular.

Araba ağırlı, küçücük adımlarla ilerliyordu. Tekelekleler kara gömülüyor, arabanın bütün tahtaları çatırtılarla inliyordu. Hayvanlar kayıyor, soluyor, soluklan soğuktan buğuya dönüşüyordu. Arabacının kocaman kamçısı durmadan saklıyor, ince bir yılan gibi düğümleli çözümlere her yanda uçuyor, sonra can acısından daha şiddetli bir çabayla gerilen semiz bir sağrıya iniyordu.

Gün belirsiz bir biçimde doğmaya başlamıştı. Halis Rouenli bir yolcunun bir pamuk yağmuruna benzettiği kar dinmişti. Kırkların beyazlığını daha parlak gösteren kirli bir ışık ağır, kara ve kocaman bulutların arasından süzülüyordu. Çevrede kâh ince bir buz tabakasıyla örtülmüş bir sıra büyük ağaç, kâh kardan bir külah giymiş bir kulübe görölüyordu.

Arabadakiler bu tanım üzgün ışığında, birbirlerini merakla süzüyorlardı.

Grand-Port Sokağı 'nda toptancı şarap tüccarı olan Mösyö ve Madam Loiseau dipte en iyi yerlere karşılıklı oturmuş, uyukluyorlardı.

Batmış bir tüccarın eski yazmam olan Loiseau, işyerini satın almış, zengin olmuştu. Küçük köy perakendecilerine çok ucuza en düşük nitelikte şarap satardı. Bildikleri ve dostları onu kurnaz bir dolandırıcı, neşeli ve düzençi, tam anlamıyla bir Normandiyalı olarak tanırlardı.

Bir akşam, vali konağındaki bir toplantıda, öykü ve sarkılan, o şakacı ve zarif sözleriyle kentte ün kazanan Bay Tournel, hanımları uyuklar gibi görünce "uçtu uçtu kuş uçtu" (*) oyunu oynamayı önermişti. Loiseau'nun usta hırsızlık ünü öyle yerleşmişti ki bu nükte derhal salonda yayılmıştı; sonra kentin salonlarını dolaşmış ve tam bir ay ilde herkesi güldürmüştü.

Üstelik Loiseau her türlü muzipliği, iyi veya kötü olan şakalarıyla ünlüydü; ondan her söz eden: "Şu Loiseau eşi bulunmaz adamdır sonuçta" demeden geçemezdi.

(*) "L'oiseau" kuş demek olduğu ve "voler" fiili hem uçmak, hem de çalmak anlamına geldiği için "Kuş uçtu" tümcesi aynı zamanda "Loiseau çalıyor" demektir.

Kasa boylu, iri göbekliydi, kır düşmüş iki favori aramdaki yüzü kıpkırmızıydı.

Karısı iri yarı, uzun boylu, istediğini yaptıran, çabuk karar verip yüksek sesle konuşan bir kadındı. Neşeyle çabalayarak canlandırdığı işyerinin düzenini sağlar ve hesaplarını yönetirdi.

Onların yanında daha yüksek bir sınıftan ve daha soylu olan bay Carre-Lamadon oturuyordu. Bu adam pamuk ticaretiyle uğraşıyordu; üç iplik işliği olup Danıştay üyesi olan, "Legion d'honneur" nişanı almış önemli bir kişiydi. İmparatorluk dönemi süresince hoşgörülü muhalefet partisinin başkanıydı. Bu salt, - kendi deyişince nazik silahlarla (*) savaşım verdiği - davaya katılmasını daha pahalıya satmak içindi. Kocasından çok daha genç olan Bayan Carre-Lamadon, Rouen garnizonuna atanan kişiöğlü subayların adeta avuntu kaynağıydı. Kürklerde içinde büzülmüş, küçücük, minimini olan bu güzel kadın kocasının karşısında oturuyor ve arabanın yoksulluğuna üzüntüyle bakıyordu.

Yanındaki Kont ve Kontes Hubert de Breville Normandiya'nın en eski ve en soylu ailelerinden birindendiler. Uzun boylu yaşlı bir soylu olan kont, kiral IV Henri ile olan doğal benzeyişini yapay araçlarla artırmaya çalışırdı. Aile için övünç nedeni olan bir söylenceye göre Breville ailesinden bir kadın IV Henri'den gebe kalmış ve kocası bundan dolayı kont sanıyla bir ile vali atanmıştı.

İl Meclisi'nde Bay Carre-Lamadon'un uğraşdaşı olan Kont Hubert Orlean Partisi'ndendi. Nanteslı yoksul bir ge-

(*) "Armes courtoises." Bu deyim, hem nazik silah anlamına gelir, hem de ath yarışmalarında eskiden kullanılan ucu küt kargıları anlatır.

mi donatıcısımın kızıyla evlenmesinin nedeni hep bir giz kalmıştı. Fakat kontes mağrur tavırlı, konuklarını herkes- ten iyi karşılayan bir kadın olduğundan, üstelik, Louis- Philippe'in oğullarından birinin sevgilisi olduğu söylenti- si de dolaştığından kentin bütün soyluları onu el üstünde tutuyorlardı. Salonu, kentin seçkin insanlarını topluyor, oraya çağrılmak çok zor olduğu gibi şu an nezaket kural- larına yalnızca orada uyuluyordu.

Brevillelerin tümü taşınmaz mal olan bütün servetle- rinin geliri söylentiye göre beş yüz bin lira tutuyordu.

Arabanın dibine yerleşen bu altı kişi, toplumun para- lı, güçlü, mutlu, din ve ilkelere bağlı, ayrıcalıklı insanları arasındaydılar.

Garip bir raslantı olarak bütün kadınlar aynı sırada bulunuyorlardı. Kontesin yanında tespih çekerek dua e- den iki rahibe oturuyordu. Bunlardan biri, yüzü sanki ya- kından bir avuç saçma yemiş gibi delik deşik olan, çiçek bozuğu, yaşlı bir kadındı. İyice çelimsiz olan öbürünün, din kurbanlarıyla cezbelileri oluşturan o inancın kemirdi- ği veremli göğsünün üzerinde hastalıklı ve güzel bir yü- zü vardı.

Rahibelerin karşısında oturan bir erkekle bir kadın herkesin gözlerini üzerlerine çekiyordu.

Erkek, kibar insanların kendisinden çok kötü korktu- ğu ünlü halkçı Cornudet idi. Yirmi yıldan beri halk takı- mının gittiği bütün kahvelerdeki bira bardaklarına uzun, kıvıll sakalını daldırıyordu. Eski bir şekerlemeci olan ba- basından kalma oldukça büyük bir serveti dost ve arkadaş- larıyla yiyip bitirmişti. Devrim uğruna harcanan bu kadar içecek- le hak ettiği konumu sonunda elde etmek için sabn-

sı/lıkla cumhuriyeti bekliyordu. Dört Eylülde (*) vali atandığım sanmıştı. Bu belki de ona yapılan bir muziplikti. Fakat görevine başlamak istediği zaman dairenin biricik egemeni kalan hademeler onu tanımaya yanaşmamışlar, o da çekilmek zorunda kalmıştı. Aslında zararsız, herkese hizmetten hoşlanır, iyi bir insandı. Savunmayı örgütlemek için eşsiz bir çaba göstermişti. Ovalarda çukurlar açtırmış, yakın ormanların taze fidanlarını kestirmiş, bütün yollara tuzaklar kurmuş ve düşman yaklaşırken, bu hazırlıklarından hoşnut, tabana kuvvet kente doğru kaçmıştı. Şimdi, Havre'da yeni önlemler alınması gerekeceğinden, belki daha yararlı olurum diye oraya gidiyordu.

Cornudet'nin yanındaki kadın hafif meşrep kadınlardan dandı. Vaktinden önce başlayan şişmanlığıyla ünlü olduğundan ona Tombalak derlerdi. Kısa boylu, tostoparlak, aşırı şişmandı. Eklemlerinde boğumlanan tombul parmakları kısa sosislerden bir diziye benziyordu. Panltılı, gergin bir teni, giysisinin altından taşan görkemli bir göğsü vardı. Buna karşın teninin tazeliği insana zevk verdiğinden herkese çekici geliyor ve beğeniliyordu. Yüzü kırmızı bir elma, çiçek açmaya hazır bir şakayık goncası gibiydi. Bu yüzde, yukarıda iki çok güzel göz ve onu gölgelendiren uzun kirpikler vardı. Alta, öpülmeye hazır ıslak, ufak ve sevimli ağızda küçücük dişleri parlıyordu. Üstelik pek büyük becerileri olduğu söyleniyordu.

Oradakiler onu görür görmez, namuslu kadınlar arasında fısıldaşmalar başladı ve "fahişe", "yüz karası" gibi

(*) imparator III. Napoleon'un 1 Eylül 1870'te Sedan'da Almanlara teslim olması üzerine 4 Eylülde Fransa'da Cumhuriyet ilan edilmişti.

sözler öyle yüksek sesle söylendi ki kadın başını kaldırdı. O zaman yanındakilere öyle cüretli ve meydan okuyan bir bakışla baktı ki derhal büyük bir sessizlik oldu. Hoşnut bir tavırla onu gözetleyen Loiseau dışında, herkes gözlerini yere indirdi.

Biraz soma, bu şıfıntının orada bulunması yüzünden birdenbire dost ve adeta teklifsiz oluveren üç kadın aralarında konuşmaya başladılar, hayasızca kendini satan bu insan karşısında eşlik erdemlerini birleştirmeleri gerektiğini düşünüyorlardı. Çünkü yasal aşk yasal olmayana hep yukardan bakar.

Cornudet'nin orada bulunması da bir tutuculuk içgüdüleriyle üç erkeği birbirine yaklaştırmıştı. Aralarında, yok-sullara karşı bir tür aşığı görme edasıyla konuşarak, paradan söz ediyorlardı. Kont Hubert toprağında Almanların yaptığı yıkımı, ürünün bozulmasını ve hayvanların çalınmasıyla uğradığı zararları anlatıyordu. Bunları söylerken, bu yıkımın sıkıntısını ancak bir yıl duyacak, milyonlarla oynayan bir derebeyi edası takınıyordu. Pamuk üretiminde oldukça zarar gören bay Carre-Lamadon İngiltere'ye altı yüz bin frank gönderme sakıncasını göstermişti. Bu para herhangi bir sıkıntısında kullanacağı bir yedekti. Loiseau ise, mahzeninde kalmış bütün kötü şarapları Fransız levazımına satmanın yolunu bulmuştu. Bu nedenle hükümetin ona çok büyük bir borcu vardı. Bu parayı Havre'da alacağım umuyordu.

Üçü de birbirlerine hızlı ve dostça bakışlarla bakıyorlardı. Aynı ayrı sınıflardan olmalarına karşın, para tutan ve ellerini ceplerine soktukları zaman altınları sakırdayan in-

sanlar olarak, kendilerini para dayanışmasıyla kardeş duyumsuyorlardı.

Araba o kadar yaVaş gidiyordu ki sabahın onu olduğu halde henüz dört fersah yol bile almamışlardı. Erkekler, arabanın yokuşu çıkabilmesi için üç kez inip yayan yürüdüler. Öğle yemeğini Totesda yemeleri gerekirken oraya akşam olmadan varamayacaklarını anladıkları için kaygılanıyorlardı. Her biri, yol üzerinde bir meyhane ararken araba bir kar yığınına gömüldü; oradan çıkabilmesi için iki saat uğraşıldı.

Herkesin iştahı arttıkça keyfi kaçıyordu. Ortalıkta ne bir ucuz lokanta, ne de bir şarap satıcısı görünüyordu. Almanların yaklaşması ve aç Fransız birliklerinin geçmesi bütün iş adamlarını ürkütmüştü.

Erkekler, yol boyundaki çiftliklere yiyecek aramak için gittiklerinde ekmek bile bulamadılar. Çünkü yiyecekleri olmadığından her bulduğunu zorla alan askerlerin yağmasından korkan köylülerde güven kalmadığı için yedik yiyeceklerini gizliyorlardı.

Saat bire doğru Loiseau artık karnının zil çaldığını söyledi. Herkes çoktan beri onun gibi açlıktan yakınıyordu. Acıkma çok şiddetle arttığından herkes konuşmayı bırakmıştı. Ara sıra biri esniyor, bir başkası hemen onu yanıslıyordu ve herkes sırayla yapısına, toplumsal konumuna ve görgü bilgisine göre, ağzını gürültüyle veya sessizce açıyor, sonra içinden buhar çıkan açık deliği derhal eliyle kapamaya çalışıyordu.

Tombalak, sanki eteklerinin altında bir şey arıyormuş gibi birkaç kez eğildi. Bir an duraksıyor, yanındakilere göz atıyor, sonra sessizce doğruluyordu. Yüzler soluk ve so-

murtkandı. Loiseau, bir domuz butu olsa bin lira veririm diyordu. Kansı, sanki karşı çıkar gibi bir davranışta bulundu, sonra yatıştı. Her zaman harcanan para konusu onun canını sıkar ve hatta bu konu üzerinde nasıl şaka edilebileceğini bile anlamazdı Kont: - "Kendimi hiç de iyi duyumsamıyorum, nasıl oldu da yiyecek getirmek aklıma gelmedi" diyordu. Herkes kendi kendini aynı biçimde suçluyordu.

Cornudet'nin rom dolu bir matarası vardı. Herkese ikram etti; soğuk bir tavırla geri çevirdiler. Yalnızca Loiseau iki yudum aldı ve matarayı geri verdiği zaman teşekkür ederek: - "Hiç de kötü değil, hem ısıtıyor, hem de açlığı öldürüyor" dedi. İçki onu neşelendirmişti; bir şarkıda (*) aç kalan gemicilerin yaptığı gibi aralarında en şişman olanı yemeyi önerdi. Tombalak ile ilgili bu şaka, terbiyeli insanların hoşuna gitmedi. Kimse yanıt vermedi, yalnızca Cornudet gülümsedi. Tespih çekerek dua eden iki rahibe artık susmuşlar, ellerini geniş yenlerine sokmuş, gözlerini yere dikmiş, kımıldamadan duruyorlardı. Böylece, Tanrı'nın onlara gönderdiği acılara boyun eğiyorlardı.

Sonunda, saat üçe doğru tek köyü olmayan sonsuz bir oadalarken, Tombalak birdenbire eğildi ve sıranın altından beyaz peçeteyle örtülü büyük bir sepet çekti.

içinden önce küçük porselen bir tabak, sonra zarif gümüş bir bardakla büyük bir toprak tencere çıkardı. Bunda donmuş pelte halinde yağlan içinde düzenli parçalanmış iki bütün tavuk vardı. Sepette kâğıda sarılmış daha pek çok

(*) Bir Fransız şarkısından: Akdeniz'de sefere çıkan bir gemide çalışanlar, fırtınadan dolayı aç kalınca aralarından birini yemeyi kararlaştırırlar.

hoş şey bulunuyordu. Hanlardan bir şey almadan üç günlük bir yolculuğa yetecek kadar, poğaçı, meyve ve yemiş gibi yiyecekler vardı. Yemek paketleri arasında dört şişe kapağı görünüyordu. Tombalak, Normandiya'da "Regence" dedikleri küçük boyda bir ekmekle bir tavuk kanadını çekinerek yemeye başladı. Bütün gözler ona çevrilmişti. Sonra yemek kokusu çevredekilerin burun deliklerini genişletip çenelerde, kulakların altında duyulan bir sızıyla ağızlarının suyunu akıttı. Hanımların bu kadına karşı duydukları nefret öyle bir hırs biçimini almıştı ki onu öldürecekleri veya yiyecek sepeti ve bardağıyla birlikte kaldırıp karların içine atacakları geliyordu. Öte yandan, Loiseau tavuk tenceresine gözlerini dikmiş, şöyle diyordu: - "Hele şükür, madam bizden daha önlemleri almış; hep her şeyi düşünmesini bilen insanlar bulunuyor." Başını ona çeviren kadın: - "Dilerseniz, buyurun efendim, sabahtan beri aç kalmak kolay değil" dedi. Loiseau başını eğerek: - "Vallahi doğrusu geri çevirmeyeceğim, çünkü dayanamıyorum; artık kusura bakılmaz değil mi, madam?" dedi. Sonra çevresine bakarak: - "Böyle zamanlarda yapılan bir iyilik çok makbule geçer" diye ekledi. Pantolonunu kirletmemek için elindeki gazeteyi önüne yaydı ve her zaman cebinde bulunan bir çakının ucunu pelte gibi donmuş yağla parlayan bir buta batırdı. Onu dişleriyle parçaladıktan sonra öyle açık bir zevkle çiğnedi ki arabadakiler sıkıntıyla iç çektiler.

Fakat Tombalak alçakgönüllü ve yumuşak bir sesle rahibelere yemeye katılmalarını önerdi. İki de derhal kabul etti; gözlerini kaldırmadan teşekkür için birkaç sözcük geveledikten sonra soması çabuk çabuk yemeye başladılar. Cor-

nudet de yol arkadaşının önerisini geri çevirmediğinden, rahibelerle birlikte dizlerine yayılan gazetelerle bir tür küçük masa kuruldu.

Ağızlan durmadan açılıp kapanıyor, lokmaları çiğneyip oburca yutuyorlardı. Loiseau oturduğu yerde çalışıyordu; yavaşça kansına da kendisi gibi yapmasını söylüyordu. Kadın uzun zaman direndi. Soma içinden gelen bir büküntüyle artık dayanamadı. O zaman kocası işi azıtarak sevimli arkadaşından Bayan Loiseau'ya bir lokma bir şey vermek için izin istedi. Kadın tatlı bir gülümsemeye: - "Elbet, değil mi ya efendim!" diyerek tencereyi uzattı.

İlk Bordo şarabı şişesi açılınca bir kararsızlık oldu. Çünkü bir tek bardak vardı. Biraz silindikten sonra bardak elden ele dolaştı. Yalnızca Cornudet herhalde nezaket olsun diye sevimli arkadaşının dudaklarının sürüldüğü ıslak kısımdan içti.

O zaman çevrelerinde yemek yiyen insanların bulunmasıyla, yemek kokularıyla boğulan Kont ve Kontes de Breville ile Mösyö ve Madam Carre-Lamadon, Tantalos (*) işkencesi denen o korkunç acıyla kıvrandılar. Birdenbire kumaş tüccannın genç karısı öyle bir iç çekti ki bütün başlar ona döndü; yüzü dışardaki kar kadar beyazdı; gözleri kapandı, başı öne düştü: Bayılmıştı. Deliye dönen kocası herkesten yardım istiyordu. Hepsini şaşırmış bir durumdayken rahibelerin daha yaşlı olanı hastanın başını tutarak Tombalağın bardağını ağızına dayadı ve ona birkaç yudum şarap içirdi. Güzel kadın kımıldanıp gözlerini açtı; ölgün

(*) Lidya Kralı Tantalos tanrıların gücünden kuşku duyduğu için hep aç ve »usuz kalmaya mahkum edilmişti. Mitolojiye göre, içmek istediği sular çekilir, koparmak istediği meyvelerin dallan yükselirmiş.

bir *sesle* şimdi kendini çok iyi duyumsadığını söyledi. Fakat bu durumun yinelenmemesi için rahibe onu bir bardak dolusu Bordo şarabı içmeye zorladı. - "Açlıktan başka bir şey değildir" diyordu.

O zaman Tombalak sıkılganlıkla ve kızarak aç kalan dört yolcuya baktı ve kekeledi: - "Bilmem ki beylere ve hanımlara da buyurun desem..." Aşağılanmaktan çekindiğinden susmuştu. Loiseau söze karışarak: "Vallahi böyle durumlarda herkes kardeş sayılır ve birbirine yardım etmelidir" diyordu. "Haydi hanımlar, öneri, ikram beklemeyin, kabul edin canım. Geceyi geçirebilecek bir yer bulup bulmayacağımızı bile bilmiyoruz. Bu gidişle Totes'a yarın öğleden önce varamayacağız." Herkes duraksıyor, kimse "Evet" demenin sorumluluğunu üzerine alma yürekliğini gösteremiyordu.

Fakat kont sorunu çözdü. Utangaç şişman kadına dönüp bir soylu tavrı takınarak ona: - "Teşekkürlerle kabul ediyoruz efendim" dedi.

Yalnızca ilk adımı atmak zordu. Bir kez hendek atlandıktan soma herkes çekinmeyi bir yana bıraktı ve sepet boşaltıldı, içinde daha kaz ciğeri ezmesi, kuş etiyle yapılmış bir börek, füme bir dil parçası, sulu olağanüstü leziz armutlar, Pont-l'Eveque'in ballı ekmeği, kurabiyeler, bir kap dolusu da sirkeli hiyar ve soğan vardı. Bütün kadınlar gibi Tombalak da çiğ şeylere bayılırdı.

Bu kadının yemeğini yiyip de onunla konuşmamak olmazdı. Önce çekinerek, sonra durumu sindirdiğinden daha serbestçe konuştular. Yerine göre davranmasını bilen Madam de Breville ile Madam Carre-Lamadon ona kibar-

ca iltifatlarda bulundular. Özellikle kontes çok nazik davrandı ve hiçbir ilişkiyle kirlenmeyen çok soylu hanımların sevimli alçakgönüllülüğünü gösterdi. Fakat kaba ruhlu, iri yan bir kadın olan Bayan Loiseau az konuşup çok yiyerek somurtkan halini bnakmadı.

Doğal olarak savaştan söz edildi. Almanların acımasızlıklarıyla Fransızların yığılıkları anlatıldı ve kaçan bütün bu insanlar başkalarının cesaretini övdüler. Biraz sonra herkes başından geçeni anlatmaya başladı. Tombalak saf bir heyecanla ve yolsuz kadınların doğal öfkelerini anlatmak için kullandıktan taşkınca sözlerle Rouen'dan nasıl ayrıldığını anlatmaya başladı: - "Önce kalabileceğimi sandım" diyordu. Evim yiyecek doluydu; gurbete çıkmaktansa birkaç askeri beslemeyi yeğliyordum. Fakat o Almanları görünce dayanamadım. Kan tepeme çıktı; bütün gün utancımdaydım. Ah bir erkek olsaydım, görürdünüz. Pencereden ucu sivri miğferli koca domuzlara bakıyordum; hizmetçim, tepelerine eşyanımdan birini atmayayım diye ellerimi tutuyordu. Sonra onlardan birini evime yerleştirdiler. O zaman ilk gelenin boğazına sarıldım. Onları boğmak pek de öyle zor değildi. Saçlarımdan tutup çekmeselerdi, onu boğacaktım. Bundan soma saklanmam gerekti. Sonunda bir fırsat bulunca kaçtım. İşte şimdi buradayım."

Herkes onu kutladı. Bu kadar yüreklilik göstermemiş olan arkadaşları arasında saygınlığı artıyordu. Onu dinlerken Cornudet'nin yüzünde onaylayıcı ve iyi niyetli bir ermiş gülümsemesi vardı. Bir papaz da bir sofunun Tann'ı övüşünü aynı biçimde dinler. Çünkü papazların dini tekeline almalan gibi, uzun sakallı halkçılar da yurtseverli-

ği tekellerine almışlardır. O da kesip atıcı bir tavırla ve her gün duvarlara yapıştırılan bildirilerden öğrendiği ümturlu bir edayla konuşmaya başladı; sözlerini o "Sefil Badin-guef"yi (*) şiddetle hırpaladığı ustaca tümcelerle bitirdi.

Fakat Tombalak derhal kızdı, çünkü Bonaparte yan-daşıydı. Pancar gibi kızarıyor ve öfkeden kekeleyerek: - "Sizleri onun yerinde görmek isterdim, sanki pek becerir-diniz. Bu adama ihanet edensizlersiniz. Ülkeyi sizin gibi zıpçıktılar yönetseydi Fransa'dan çıkıp gitmek gerekirdi" diyordu. Cornudet'nin dinginliğini koruyan bir hali, kü-çümseyici ve üstten bakan bir gülümseyişi vardı. Neredey-se ağızlarından ağır sözler çıkacaktı. Tam o sırada kont ara-ya girerek çileden çıkmış olan kadını güçlükle yatıştırdı; bütün içten kanıların saygıya değer olduğunu kesin bir dil-le söylüyordu. Öte yandan, kontesle tüccarın karısı duy-guları kendi duygularına bu kadar benzeyen bu gururlu fa-hişeye ellerinde olmadan bir eğilim duyuyorlardı. Onlar-da, Cumhuriyet'e karşı olan insanlardaki bilinçsiz kinle bü-tün kadınların mutlakiyetçi ve şatafatlı hükümetlere karşı duydukları doğal zayıflık vardı.

Sepet boşalmıştı. Daha büyük olmadığına üzülerək on yolcu hepsini silip süpürmüştü. Konuşma bir süre daha devam etti, fakat yemek biteli hararetinden oldukça kay-betmişti.

Akşam oluyordu; karanlık gittikçe arttı. Sindirim sı-rasında daha çok duyumsanan soğuk, Tombalağı şişman-lığına karşın ürpertiyordu. O zaman Bayan de Breville ona, sabahtan beri kömürünü yenilediği mangalıcığını ik-

(1) Üçüncü Napoleon'un takma adı.

ram etti. O da ayaklan donmuş olduğu için derhal kabul etti. Bayan Carré-Lamadon'la Bayan Loiseau kendi mangallannı rahibelere verdiler.

Arabacı fenerlerini yakmıştı. Işıklar, hayvanların terli sağrıları üstündeki buğuyu ve yolun iki yanındaki oynak yansımalar altında serilmiş gibi duran kan, parlak bir biçimde aydınlatıyordu.

Arabanın içinde göz gözü görmez olmuştu; fakat Cornudet ile Tombalak arasında birdenbire bir kıvıldanma oldu; gözleriyle karanlığı araştıran Loiseau uzun sakallı adamın sessizce atılan bir tekmeden dolayı birden geri çekildiğini görür gibi oldu.

Yolun ilerisinde küçük pınlıtlar görüldü. Bu Tötes idi. On bir saat yol alma, hayvanların soluk alıp yem yemeleri için dört defada verilen iki saatlik molayla yolculuk on dört saat sürmüştü. Kasabaya girerek Ticaret Oteli önünde durdular.

Arabanın kapısı açıldı. Pek iki tanıdıkları bir ses bü-tünyalculan ürpertti; bu yere çarpan bir kılıç kınının sesiydi. Derhal bir şeyler söyleyen bir Alman sesi yükseldi.

Araba durmuş olmasına karşın kimse inmiyordu; sanki adım atar atmaz öldüreceklerinden korkuyorlardı. O zaman arabacı elinde fenerle gözükte. Arabanın içi aydınlanınca, korkudan gözleri fırlamış, ağızları açılmış ve şaşkına dönmüş iki sıra baş göründü.

Arabacının yanında ışığın altında, bir Alman subayı duruyordu. Uzun boylu, çok ince, sansın olan bu gencin üniforması korseli bir kız gibi vücuduna sımsıkı yapışmıştı. Yana yatmış yassı ve cilalı kasketiyle bir İngiliz otel uşağına benziyordu. Uzun, dik kıllı, ölçüsüz bıyığı, iki yanda

gittikçe inceliyor ve ucu görünmeyen tek bir san kılla bi-tiyordu. Bu bıyık, dudak kenarlarına yüklenerek, yanakla-rını aşağıya çekiyor ve ağızda düşük kıvrımlar oluşturu-yordu.

"Alsace"lı bir Fransız şivesiyle yolcuları inmeye ça-ğırıldı. Onlara sert bir edayla: - "Baylar bayanlar, iner misi-niz?" dedi.

Arabadan önce her şeye boyun eğmeye alışmış din-dar bir insan uysallığıyla iki rahibe indi. Sonra kontla kon-tes, arkalarından tüccarla karısı indiler; daha sonra iri ya-rı karısını önünde iterek yürüyen Loiseau görüldü. Loise-au yere basar basmaz, subaya: - "Günaydın, efendim" de-di. Bu sözü, bir nezaketten ziyade bir sakınganlık önlemi olarak söylemişti. Bütün güçlü insanlar gibi, Alman suba-yı ona yanıt vermeden baktı.

Cornudet ile Tombalak, kapının yanında oldukları halde, düşmanın karşısında mağrur ve gururlu bir tavırla, en son indiler; şişman kadın kendini tutmaya ve sakın ol-maya çalışıyordu. Cornudet kızıla çalan uzun sakalını bi-raz titreyen ve heyecanlı bir elle karıştırıyordu. Bu gibi kar-şılaşmalarda herkesin biraz ülkesini temsil ettiğini anlamış olduklarından ağırbaşlı durmaya çalışıyorlardı. Karşıla-rındaki adamın çevikliğine ikisi de aynı biçimde öfkelen-mişlerdi. Bunun için kadın, yanındaki namuslu kadınlardan daha mağrur durmaya çalışıyor, Cornudet de herkese ör-nek olması gerektiğini duyumsayarak düşmana karşı koy-ma konusunda yollan bozmakla başlayarak giriştiği işi bü-tün davranışlarıyla sürdürüyordu.

Hanın geniş mutfağına girdiler. Alman subayı başko-mutanın imzaladığı izinkâğıtlarını istetti; bu kâğıtlarda her

yolcunun uğraşı, biçimsel özellikleri ve adlan yazılıydı. Subay bu insanları ayrıntılı biçimde inceledi. Yazılı bilgilerle her birini karşılaştırdı.

Soma birdenbire: - "Pekâlâ" diyerek kayboldu.

O zaman hepsi geniş bir soluk aldı. Hâlâ açtılar: Akşam yemeği ismarlandı. Yemeğin hazırlanabilmesi için yarı saat gerekiyordu; iki hizmetçi bu işle uğraşır görünürken odaları görmeye gittiler. Odalar uzun bir koridor boyunca sıralanmıştı; bu koridorun sonunda, üzerinde anlamı bir numara bulunan camlı bir kapı vardı.

Sofraya tam oturacakları sırada han sahibi gözükte. Bu eski bir at cambazı olan tıknefes, şişman bir adamdı; göğsü hep hışırtılı, sesi kısıktı, gırtlığından hırıltılar çıkarırdı. Babasından Follenvie adı kalmıştı.

- Matmazel Elisabeth Rousset? diye sordu.

Tombalak irkildi, dönerek: - "Benim" dedi.

- Alman subayı sizinle derhal konuşmak istiyor, matmazel.

- Benimle mi?

- Evet, eğer Matmazel Elisabeth Rousset sizseniz.

Kadın şaşırıldı, bir dakika düşündükten sonra çekinmeden:

- Olabilir, fakat gitmeyeceğim, dedi.

Çevresinde bir kımıldanma oldu; herkes tartışarak bu buyruğun nedenini araştırıyordu. Kont ona yanaşarak:

- Yaptığımız doğru değildi, çünkü geri çevirme yanıtınız yalnızca size değil bütün arkadaşlarınıza önemli zorluk çıkartabilir, dedi. Bizden daha güçlü olanlara asla karşı koymamalıdır. Böyle bir başvurunun kesinlikle bir tehlikesi yoktur; belki bir işlem eksikliğiyle ilgilidir.

Herkes bu söze katıldı. Üsteleyerek, rica ederek, öğütler vererek sonunda onu inandırabildiler; çünkü hepsi bir inatçılığın neden olabileceği sorunlardan çekiniyordu. Sonunda kadın:

- Peki, bunu sizin için yapıyorum, dedi.

Kontes onun elini tutarak:

- Bundan dolayı size teşekkür ediyoruz, dedi.

Tombalak dışarı çıktı. Sofraya oturmak için onu beklemeye başladılar.

Bu, öfkeli, sert mizaçlı kadının yerine kendileri çağrılmadığı için her biri üzülmüyordu; çağnldıkları takdirde verecekleri yavan yanıtları akıllarından geçiriyorlardı.

Kadın, on dakika sonra, soluk soluğa, kıpkırmızı, son derece öfkeli bir durumda geri geldi.

- Hay alçak! Alçak! diye kekeliyordu.

Hepsi olup biteni öğrenmek için sabırsızlanıyordu; fakat o bir şey söylemiyordu. Kont üsteleyince büyük bir ağırbaşlılıkla:

- Hayır, bu sizi ilgilendirmez, söyleyemem, diye yanıt verdi.

Biraz soma, içinden lahana kokusu gelen büyük bir çorba kasesinin başına oturdular. Bu telaş uyandıran olaya karşın, akşam yemeği neşeli geçti. Elma şarabı lezzetliydi. Loiseau ailesiyle rahibeler savurganlık olmasın diye ondan içtiler. Ötekiler şarap getirttiler. Cornudet bira istedi. Onun kendine has bir şişeyi açma ve içkiyi köpürtme biçimi vardı. Bardağı yana eğerek uzun uzun inceliyor, rengini iyice görebilmek için lambaya doğru kaldırıyordu. En sevdiği içkinin rengini almış gibi görünen uzun sakalı sanki sevinçten titriyordu. Bira bardağını gözden yitirme-

mek için şaşı gibi bakıyordu; sanki bu görevi yerine getirmek için doğmuş bir insandı. Bütün yaşamını dolduran iki büyük tutkusu: bira ile devrimdi. Bu ikisi arasında bir yakınlık, bir benzeyiş buluyor gibiydi; birini tadarken doğal olarak ötekini de düşünüyordu.

Mösyö ve madam Follenvie masanın en sonunda oturuyorlardı. Köhne bir lokomotif gibi hırıldayan erkek, soluk sıkıştığı için, yerken konuşamıyordu. Fakat kadın hiç susmak bilmezdi. Almanlar geldiği zamanki duygularını, onların ne yapıp ne ettiklerini, neler söylediklerini anlattı. Düşmandan, önce, kendisine pahaliya mal olduklarından, soma da, orduda iki oğlu bulunduğu için öğreniyordu. Kıbar bir kadınla konuşmak gururunu okşadığımdan özellikle kontese yöneliyordu..

Soma, nazik sorunlardan söz ederken gözlerini indiriyor ve kocası ara sıra sözünü keserek: - "Sussan daha iyi edersin hanım" diyordu. Fakat o buna hiç aldırmış etmeden konuşmasını sürdürüyordu.:

- "Evet efendim, bu insanlar patatesle domuz etinden başka bir şey yemiyorlar. Hem de öyle pis insanlar ki, bağışlayın, her yeri kirletiyorlar. Bir de onları saatlerce talim ederken görseniz. Hepsi bir tarlada toplanmış: - "İleri marş, geri marş, şuraya dön, buraya dön"den başka bir şey bilmiyorlar. Hiç olmazsa toprağı işleseler yahut ülkelerindeki yolları yapsalar. Ama ne gezer efendim. Bu askerler hiç işe yaramazlar. Bir de üstelik, zavallı halk öldürmekten başka bir işe yaramayan bu insanları besliyor. Ben eğitim öğretim görmemiş yaşlı bir kadından başka bir şey değilim. Ama onların sabahtan akşama kadar canlan çıkarcasına taban teptiklerini gördükçe kendi kendime diyorum ki: -

"Yararlı olmak için bu kadar buluşlar yapan insanlar varken nasıl oluyor da birtakım insanlar zararlı olmak için bu kadar sıkıntıya giriyorlar. Alman olsun, İngiliz olsun, Polonyalı veya Fransız olsun, insanları öldürmek korkunç bir şey değil midir? Size kötülük eden birinden öç almaya kalkışsanız iyi karşılanmaz, sizi mahkum ederler. Ama oğullarımızı silahlarla birer av hayvanı gibi tepeleyene aferin diyor, bu işi en çok yapana nişanlar yeriyorlar. Bakın buna bir türlü akıl erdiremiyorum."

Cornudet sesini yükselterek:

- Kendi işinde gücünde bir komşuya saldırıldığı zaman savaş bir yabanklıktır; fakat yurt savunulduğu zaman kutsal bir görev olur, dedi.

Yaşlı kadın başını eğerek:

- Evet, savunma olunca iş değişir; ama hoşlarına gidiyor diye bu işi yapan kralların hepsini öldürmek daha doğru olmaz mı? dedi.

Cornudet'nin gözleri parlayarak:

- Yaşa, yurttaş! diye bağırırdı.

Mösyö Carre-Lamadon derin derin düşünüyordu; ünlü komutanlara bayıldığı halde, bu köylü kadının sağduyusu onu düşünmeye yöneltti. Çalışmadıkları için ülkeyi bu kadar zarara sokan bunca insan çalıştırılmış olsaydı, verimsiz bırakılan bunca güç, tamamlanması için yüzyıllara gereksinim gösteren büyük sanayi işlerinde bırakılsaydı, ülkeye ne kadar gönenç sağlanmış olurdu.

O sırada Loiseau yerinden kalkarak hancıya doğru gitti ve onunla alçak sesle bir şeyler konuştu. Bu şişko durmadan gülüp öksürüyor ve tükürüyordu; kocaman göbeği arkadaşının şakalarına güldükçe hopluyordu. Almanlar git-

tiği zaman teslim edilmek üzere, ilkyaz için, ondan altı büyük fiçı Bordo Şarabı satın aldı.

Akşam yemeği biter bitmez hepsi yorgunluktan bitkin bir durumda oldukları için yatmaya gittiler.

Bu arada hiçbir Şeyi gözden kaçırmayan Loiseau, karısını yatırdıktan soma kh kulağını, kh gözünü anahtar deliğine yapıŐtırarak kendi deyiŐiyle "Koridor gizemini" keŐfe çalışıyordu.

AŞağı yukarı bir saat sonra bir hıŐırtı duydu; derhal bakınca, kenarı beyaz dantelli mavi kaŐmire sabahlığı içinde daha Şişman duran Tombalağı gördü. Elinde bir Őamdanla koridorun sonunda görülen o kocaman numaraya doğru gidiyordu. Fakat yanındaki bir kapı açıldı; birkaç dakika sonra kadın dönerken, Cornudet, ceketsiz olarak onun peŐine düşmüştü. Alçak sesle konuşuyorlardı; soma durdular. Tombalak odasının kapısını Şiddetle savunuyor gibiydi. Ne yazık ki Loiseau sözleri iŐitemiyordu; fakat sonunda seslerini yükseltince bir iki sözcük duyabildi. Cornudet Şiddetle steliyordu:

- Çocukluk etmeyin, ne olur sanki? diyordu.

Kadın fkeli fkeli Şöyle yanıt verdi:

- Hayır Őekerim, bu gibi Şeylerin sırasız olduğu zamanlar vardır; soma burada, böyle bir yerde, çok ayıp olur.

Adam herhalde anlamıyor ve nedenini soruyordu. O zaman kadın kızarak sesini daha yükseltti:

- Neden mi? diye sordu. Neden olduğunu anlamıyor musunuz? Evde, belki de yandaki odada Alman askerleri varken, hiç olur mu?

Adam sustu. Düşmanın yakınında okŐanmaya razı olmayan bu alftenin yurtseverce utanma duygusu onun

uyuşmuş onurunu uyandırmış olmalıydı; çünkü kadını yalnızca öptükten soma sessiz adımlarla odasına döndü.

Heyecana gelen Loiseau anahtar deliğinden ayrılarak odasında bir sıçradı, sonra takkesini giyerek eşinin kaskatı vücudunu örten çarşafı kaldırıp, onu bir öpücükle uyardı ve:

- Beni seviyor musun, canım? diye mırıldandı.

O anda bütün ev sessizliğe gömüldü. Fakat biraz sonra, bir yerden, belki bodrum, belki tavan arası olan belirsiz bir yönden, düzenli, tekdüze ve güçlü bir horultu, kaynayan bir kazan fokrutusuna benzeyen sürekli ve boğuk bir gürültü yükseldi. Mösyö Follenvie uyuyordu.

Ertesi gün, saat sekizde çıkmaya karar verildiği için, herkes mutfakta toplandı. Muşambası karla örtülü olan araba, avluda, atsız ve arabacısız olarak, yalnız başına duruyordu. Arabacıyı boş yere, arabalıkta, saman yığınları arasında, ahırlarda aradılar. Soma, bütün erkekler, kasabada araştırma yapmak üzere dışarı çıktılar. Köy alanına gittiler, dipte kilise, iki yanda, içinde Alman askerleri görülen alçak evler vardı. Gördükleri ilk asker patates soyuyordu. Biraz ilerde bir başkası berberin dükkânını yıkıyordu. Yüzü gözlerine kadar kıllı bir başkası, ağlayan bir yumurcağı öpüyor ve onu susturmak için dizlerinin üzerinde sallıyordu. Kocaları "Savaş ordusunda" olan şişman köylü kadınlar, her sözlerini dinleyen galip askerlere yapacakları işi işaretlerle gösteriyorlardı: bunlar, odun kırmak, papara hazırlamak, kahve çekmek gibi işlerdi. Hatta biri, tümünden sakat olan ev sahibi ninenin çamaşırlarını yıkıyordu.

Bu durumdan şaşırın Kont kiliseden çıkan bir hademeyi sorguya çekti. Yaşlı kilise faresi şöyle yanıt verdi: -

"Yo, bunlar sanıldığı kadar kötü adamlar değildir; dediklerine bakılırsa Prusyalı değilmiş bunlar, daha ötelere bilmem nerdenmiş. Hepsi de ülkelerinde karılarını ve çocuklarını bırakmışlar; savaş onların da hiç hoşuna gitmiyor; eminim ki, orada da giden erkeklerin arkasından ağlıyorlar; onlarda da bizde olduğu gibi korkunç bir yoksulluk olacaktır. Burada, şimdilik, gene o kadar sıkıntıda değiliz, çünkü hiçbir kötülükleri yok, hem de kendi evlerindeymiş gibi çalışıyorlar. Ne yaparsınız efendim, küçük insanlar birbirlerini tatarlar... Savaşı yapan büyüklerdir."

Cornudet, yenilenlerle yenenlerin arasındaki bu dostça anlaşmadan sinirlenerek hana kapanmayı yeğlediğinden çekilip gitti. Bu durum karşısında Loiseau nükteli bir söz söyleyerek: - "Nüfusu çoğaltıyorlar" dedi.

Mösyö Carre-Lamadon da ciddi bir tavırla: - "Yıktıklarını onarıyorlar" dedi. Fakat arabacı bir türlü bulunamamıştı. Sonunda onu, köy kahvesinde, subayın emir eriyle kardeş kardeş bir masada oturmuş buldular. Kont onu çağırarak sordu:

- Arabayı saat sekizde koşmak için sana buyruk verilmemiş miydi?

- Evet, ama somadan başka bir buyruk aldım.

- Ne buyruğu?

- Arabayı hiç koşmama buyruğu!

- Neden?

- Ne bileyim ben, gidip ona sorun. Bana arabayı koşma diyorlar, ben de koşmuyorum. İşte bu kadar.

- Bunu size kendi mi söyledi?

- Hayır efendim. Onun tarafından hancı söyledi.

- Ne zaman?

- Dün akşam, tam yatacağım sırada.

Üç erkek gayet kaygılı bir durumda geri döndüler.

Mösyö Follenvie'yi çağırttıkları zaman, hizmetçi, efendisinin nefes darlığı çektiği için hiçbir zaman saat ondan önce kalkmadığını söyledi. Hatta yangın çıkmazsa daha erken uyandırılmasını kesin bir biçimde yasaklamıştı.

Alman subayıyla görüşmek istediler; handa oturmasına karşın buna hiçbir biçimde olanak yoktu. Sivil halkı ilgilendiren işlerden söz etmeye ancak mösyö Follenvie'nin yetkisi vardı. O zaman beklemeye başladılar. Kadınlar odalarına çıkıp sudan işlerle uğraştılar

Cornudet, içinde harlı bir ateş yanan mutfak ocağının saçağı altına yerleşti. Ortaya, kahvenin masalarından biriyle bir şişe bira getirtti ve piposunu tütürmeye koyuldu. Bu piponun, Cumhuriyetçiler arasında hemen hemen kendisi kadar saygınlığı vardı, sanki Cornudet'ye hizmet etmekle yurda da hizmet etmiş oluyordu. Lüle taşından yapılmış, kullanıla kullanıla kararmış, olağanüstü bir pipoydu bu; rengi, sahibinin dişleri kadar kara, fakat, parlak, kıvrımlı, kokulu, sahibinin eline yakışan ve çehresini tamamlayan bir pipoydu. Cornudet kımıldanmadan oturmuş, gözlerini kâh ocaktaki aleve, kâh bira bardağının kıyısından taşan köpüklere dikiyordu. Her içişinde hoşnut bir tavırla ve uzun, zayıf parmaklarıyla uzun yağlı saçlarını karıştırırken köpüğe bulaşmış bıyığını kokluyordu.

Loiseau uyusukluğunu giderme bahanesiyle kasabının perakendecilerine şarap satmaya gitti. Kontla tüccar siyasetten söz etmeye başladılar. Fransa'nın geleceğiyle ilgili tahminler yürütüyorlardı. Biri, Orleanlara (*), öteki bi-

(* Kral hanedanı.

linmeyen bir kurtarıcıya, her şeyden umut kesildiği anda ortaya çıkacak bir kahramana inanıyordu; bu belki bir "Du Guesclin", bir "Jeanne d'Arc", belki de başka bir "Birinci Napoleon" olacaktı. Ah, imparatorun oğlu bu kadar küçük yaşta olmasaydı. Cornudet onları dinlerken, yazgıya aklı eren biri gibi gülümsüyordu. Piposu mutfığa güzel kokular yayıyordu.

Saat tam onda Mösyö Follenvie gözüktü. Derhal sorgular başladı. Fakat hancı iki üç kez, aynı biçimde şu sözleri yinelemekten başka bir şey yapmadı: - "Subay bana dedi ki: Mösyö Follenvie, yarın bu yolcuların arabasının koşulmasına engel olacaksınız. İznim olmadıkça gitmelerini istemiyorum. Anlıyor musunuz? Bu kadar."

O zaman subayla görüşmek istediler. Kont, üstüne Mösyö Carre-Lamadon'un adını ve bütün sanlanını eklediği kartvizitini gönderdi. Prusyalı bu iki adamı görüşmek üzere öğle yemeğinden soma, yani saat bire doğru kabul edeceğini söyletti.

Kadınlar geldiler; kaygı içinde bulunmalarına karşın biraz yemek yediler. Tombalak hasta ve son derece şaşkın gibiydi.

Kahveyi bitirirlerken emir eri bayları çağdırmaya geldi. Loiseau iki adama katıldı. Başvurularına biraz resmîlik vermek için Cornudet'yi de sürüklemek istediklerinde, O Almanlarla hiçbir biçimde ilişkiye geçmek niyetinde olmadığını ağırbaşlı bir edayla bildirdi; sonra başka bir bira lisesi isteterek ocak başındaki yerine oturdu.

Üç adam çıkıp hanın en güzel odasına girdiler. Subay onları orada, ayaklan şöminenin üstünde, bir koltuğa uzanmış olarak karşıladı; porselenden uzun bir pipo içiyordu;

üstünde, ateş rengi pınl pınl bir sabahlık vardı; bunu herhalde zevk sahibi olmayan bir zenginın bırakılan evinden aşırılmış olacaktı. Ne ayağa kalktı, ne selam verdi, ne de yüzlerine baktı. Subay, yenen askerlere has terbiyesizliğin yetkin bir örneğiydi.

Ancak birkaç dakika soma:

- Ne istiyorsunuz? diyebildi.

Kont söz alarak:

- Gitmek istiyoruz efendim, diye yanıt verdi.

- Hayır.

- Bu geri çevirmenin nedenini sorabilir miyim?

- Canım öyle istiyor da ondan.

- Saygıyla belirtmek isterim ki efendim, başkomutanınız bize Dieppe'e gidebilmemiz için izin verdi ve sanıyorum ki öfkenizi gerektirecek bir şey de yapmadık.

- Keyfim istemiyor... İşte bu kadar... Çıkabilirsiniz.

Üçü de selam vererek çekildiler.

Öğleden somaki vakit berbat bir biçimde geçti. Bu Almanın huysuzluğundan bir şey anlayamıyorlardı; en garip düşünceler kafalarını bulandırıyor. Herkes mutfakta toplanmış durmadan tartışıyor, gerçeğe uymayan şeyler kuruyorlardı. Belki de onlan rehine olarak tutacaklardı; fakat ne amaçla? Belki de tutsak olarak götürceklerdi; yahut özgür bırakmak için kendilerinden büyük bir para isteyeceklerdi. Bu düşünce onlan korkuya düşürdü. En çok korkanlar en zenginleriydi; canlanm kurtarabilmek için bu küstah askere keseler dolusu altın vermek zorunda kalmış gibi oluyorlardı. Su götürür yalanlar bulabilmek, servetlerini gizleyebilmek ve kendilerini çok yoksul göster-

mek için kafa patlatıyorlardı. Loiseau saat zincirini çıkararak cebine sakladı. Karanlık bastıkça kaygılan artıyordu. Lamba yakıldı: yemeğe daha iki saat vardı, bunun için Madam Loiseau otuzbir oynamayı önerdi. Böylece eğlenmiş olurlardı. Herkes kabul etti. Nezaketen piposunu söndüren Cornudet de oyuna katıldı.

Kont, kâğıtları kanştırıp dağıttı. Tombalak ilk elde otuzbiri tutmuştu; biraz soma oyunu heyecanı kafaları buran kaygıyı yatıştırdı. Fakat Cornudet, Loiseau ailesinin hile yapmak için anlaşmış olduklarını fark etti.

Tam sofraya oturacaklarken Mösyö Follenvie yine gözüktü; boğuk sesiyle: - "Alman subayı, Matmazel Elisabeth Rousset'ye düşüncesinde hâlâ direnip direnmediğini sorduruyor" dedi.

Tombalak ayakta sapsandı; sonra birdenbire kızarak o kadar öfkelenmişti ki bir an söz söyleyemedi. Sonunda dayanamayarak: - "O sefil herife, o uğursuza, o Alman seriserisine söyleyin; asla kabul etmeyeceğim, anlıyor musunuz, asla, asla, asla!" dedi.

Şişman hancı dışarı çıktı. O zaman herkes Tombalığın çevresini sarıp sorulara boğarak bütün bunların anlamını açıklaması için ricalarda bulundular. Kadın önce söylemeye yanaşmadı; fakat biraz soma öfkesi üstün gelerek: - "Ne mi istiyor?.. Ne mi istiyor? Benimle yatmak istiyormuş" diye bağırdı. Herkes o kadar kızmıştı ki kimse bu sözden irkilmedi. Cornudet bira bardağını masanın üzerine şiddetle vurunca bardak kırıldı. Bu küstah herife karşı hepsi iğrenti ve öfkelerini belirtmek için hep bir ağızdan bağrıştılar; karşı koymak için hepsi birleşmiş gibiydi. Sanki

kadından istenen özverinin bir bölümü her birine ayrı ayrı yüklenmişti. Kont tiksinererek, bu gibi insanların eski barbarlar gibi davrandıklarını söyledi. Özellikle kadınlar, Tombalağa ne kadar acıdıklarını belirtmek için sert ve tatlı sözler söylediler. Yalnızca yemeklerde görülen rahibeler başlarını eğmişler, bir şey söylemiyorlardı.

Bununla birlikte ilk heyecan yatışınca yemeğe oturuldu; fakat çok az konuştular; herkes düşünceliydi.

Kadınlar erkence odalarına çekildiler; erkekler de sigaralarını içerek iskambil oynamaya başladılar; bu oyuna Mösyö Follenvie de çağırıldı. Subayı yola getirmek için nasıl bir yol bulabilecekleri konusunda ustalıklı onun ağzını aramak niyetindeydiler. Fakat hancı ne dinliyor, ne de yanıt veriyordu; yalnızca iskambil kâğıtlarıyla ilgileniyordu; durmadan: - "Oyuna baylar, oyuna" diye yineliyordu. Oyuna dikkatini o kadar vermişti ki tükünneyi bile unutuyor ve bundan dolayı göğsündeki hırıltılar uzuyordu; ıslık gibi öten bu ciğerler soluk darlığının çıkardığı en kalın seslerden başlayarak, ötmeye çalışan küçük horozların tiz hırıltısına kadar yükseliyordu.

Hatta uykusuzluktan bitkin düşen karısı onu çağırma-ya geldiği zaman yatmak istemedi. O zaman karısı yalnız başına çıktı, çünkü kendisi "sabahçıydı" hep güneşle birlikte kalkardı; oysa kocası geç yatar, her zaman arkadaşlarıyla geceyi geçirmeye hazırdı. Kansına, çıkarken: - "Yumartalı sütümü ateşin önüne korsun" diye bağırdıktan sonra oyununa daldı. Ağzından laf alamayacaklarını anlayınca, yatma zamanının geldiğini söyleyerek, hepsi yataklarına çekildiler.

Ertesi gün oldukça erken kalktılar; içlerinde belirsiz bir umut, gitmek için daha güçlü bir istek vardı; bu berbat küçük handa bir gün daha geçirmek onları korkutuyordu.

Ama ne çare, atlar ahırdaydı; arabacı ortada yoktu, işsizlikten arabanın çevresinde dolaşmaya gittiler.

Öğle yemeği oldukça neşesiz geçti; Tombalağa karşı bir tür soğukluk başlamıştı: çünkü, insana iyi öğütler veren gece, düşüncelerini biraz değiştirmişti. Sabahleyin yol arkadaşlarına bir sürpriz hazırlamak üzere gizlice subayın yanına gitmediği için şimdi bu kadına adeta kızıyorlardı. Bundan daha kolay ne olabilirdi. Zaten kimin haberi olurdu ki? Görünüşü kurtarmak için subaya, arkadaşlarına acımış olduğunu söyleyebilirdi. Onun için bunun o kadar az önemi vardı ki?

Fakat henüz kimse düşüncelerini itiraf etmiyordu.

Öğleden soma, herkes can sıkıntısından bunaldığından, Kont, kasabanın çevresinde bir gezinti yapmayı önerdi. Ateşin karşısında kalmayı yeğleyen Cornudet ile günlerini kilisede veya papazın yanında geçiren rahibeler dışında, hepsi, sıkıca giyindikten soma gittiler. Günden güne şiddetlenen soğuk acı verici bir biçimde buranlarım, kullaklarını ısıırıyordu; ayakları o kadar sızlıyordu ki her atıkları adım canlarını acıtıyordu. Bu sonsuz beyazlığın altında ürpertici bir biçimde üzüncü veren kırları görünce hepsi üzüntülü bir durumda, geri döndüler.

Dört kadın önde yürüyor, üç erkek biraz arkada onları izliyordu. Durumu kavrayan Loiseau birdenbire: - "Bu 'şıllık' acaba daha ne kadar bizi burada alıkoyacak?" diye söylendi. Hep nazik olan Kont bir kadından bu kadar ağır bir özverinin istenemeyeceğini söyledi; içinden gelmesi ge-

reker, diyordu. Mösyö Carre-Lamadon, eğer söylendiği gibi Fransızlar Dieppe'ten bir saldırıya geçecek olurlarsa, karşılaşma ancak Tötes'ta olacaktır, dedi. Bu düşünce öteki iki erkeği kaygılandırdı. Loiseau: - "Yayan kaçsak?" dedi. Kont omuzlarını silkti: - "Bu karda, karılarımızla buna olanak var mı?" dedi. "Soma, derhal izlenir, on dakika sonra yakalanır, askerlerin eline düşerek tutsak oluruz." Doğruydü; herkes sustu.

Kadınlar giyimden söz ediyorlardı; fakat bir sıkıntı aralarında, bir düşünce ayrılığı yaratıyor gibiydi.

Birdenbire, sokağın ucundan subay göründü. Urukta-ki karın üzerinde üniformalı, arı gibi ince beli çiziliyordu. Özenle cilalanmış çizmelerini kirletmemek için bacaklarını açarak asker yürüyüşüyle yürüyordu. Kadınların yanından geçerken selam verdi; erkeklere de küçümseyerek baktı. Esasen, onlar da, şapkalarını çıkarmayarak ağırbaşlı davranmaya çalışmışlardı; ama Loiseau şapkasını çıkarmak ister gibi bir davranışta bulunmuştu.

Tombalak, kulaklarına kadar kızarmıştı; üç evli kadın da bu kadar çekinmeden böyle bir istekte bulunulan bu kadınla birlikte görüldükleri için büyük bir utanç duyuyorlardı;

O zaman onun boyundan boşundan, yakışıklığından söz etmeye başladılar. Birçok subay tanımış olan Madam Carre-Lamadon onlar konusunda yetkiyle yargıya vardığı için bunu da hiç kötü bulmuyordu; hatta Fransız olmadığından dolayı üzülüyordu; Fransız olsa, bütün kadınların kesinlikle beğeneceği çok yakışıklı bir süvari olurdu.

Geri döndükleri zaman, ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Hatta anlamsız şeyler üzerine bazı acı sözler söylendi.

Sessiz geçen yemek kısa sürdü; ve herkes vakit geçsin diyen, uyumak üzere, odasına yatmaya gitti. Ertesi gün, sıkıntılı ve yorgun yüzlerle indiler. Kadınlara, Tombalak'la pek zorunlu kalmadıca konuşmuyorlardı.

Bir an çaldı; bir ocuk vaftiz edilecekti. Şişman kadının, Yvetot'da köylülerin byttg bir çocuğu vardı; onu yıldıbir kez bile görmez ve hatırına bile getirmezdi. Fakat vaftiz edilecek olan bu ocuk kendi çocuğu için, yüreğinde ani ve Şiddetli bir sevencenlik uyandırdı; trene kesinlikle katılmak istedi.

O gider gitmez herkes birbirine baktı, soma iskemleleri yanaştırdılar; çünkü, sonunda bir karar vermek gerektiğini duyumsuyorlardı. Loiseau'nun aklına Şöyle dahice bir düşünce geldi: Subaydan, Tombalağı alkoyarak, öbürlerinin yola çıkması için izin vermesini istemek görüşünde idi.

Mösyö Follenvie bu görevi de gene üzerine aldı; fakat derhal geri döndü. İnsanları tanıyan Alman subayı onu kapı dışarı etmişti. İsteği yerine getirilmedikçe hepsini alıkoymak niyetindeydi.

O zaman Madam Loiseau'nun mahalle kanlığı tuttu: -"lnceye kadar burada kalacak değiliz ya! diyordu. Madem ki bu aşıftenin uzmanlığı bütün erkeklerle bu işi yapmaktır, ha o, ha başkası! Sorarım size, Rouen'da ne bulduysa kabulleniyordu, hatta arabacıları bile! Evet hanımciğim, valinin arabacısını bile; çok iyi biliyorum, adam şarabını bizden alır. Bugün bizi sıkıntıdan kurtarmaya gelince bu şışıntı kibarlık taslıyor. Subay pekâlâ da iyi ediyor. Belki de uzun zamandır bundan yoksundur; kuşkusuz mz yeğlerdi. Ama böyle bir kadınla yetiniyor, evlilere

saygı gösteriyor. Düşünün bir kez, adam her şeye egemen. Yalnızca: "istiyorum" demekle bizi zorla askerleriyle elde edebilirdi."

İki kadın hafif bir ürperti geçirdi. Güzel madam Carre-Lamadon'un gözleri parlıyordu; sanki subay onu zorla sürüklüyormuş gibi yüzü sararmıştı.

Bir yanda tartışan erkekler yaklaştılar. Çok öfkelenmiş olan Loiseau bu "kahpe"yi eli kolu bağlı, düşmana teslim etmeyi düşünüyordu. Fakat yüzü bir diplomata benzeyen ve üç atası elçi olan Kont kurnazlıktan yanaydı: - "Bu işe onu razı etmeli" diyordu.

Tombalağa bir oyun oynamak için düzen kuruldu.

Kadınlar birbirlerine yaklaşp seslerini alçalttılar; hep-si görüşünü söylediğinden tartışma genelleşti. Özellikle kadınlar en açık saçık şeyleri söylemek için nazikçe sözler, ince ve sevimli deyimler buluyorlardı. Öyle sakınmalı bir ağız kullanıyorlardı ki bir yabancı söylediklerinden bir şey anlamazdı. Fakat her sosyete kadınına örten ince utanma perdesi ancak yüzeysel olduğundan, bu çapkınca serüven-den neşeleniyor, aslında delicesine eğleniyor ve durumu tam keyiflerine göre buluyorlardı. Başkasının yemeğini hazırlayan obur bir ahçının tutkusuyla bu sevda işiyle uğraşıyorlardı.

Sonunda, olay, onlara o kadar eğlenceli görünmüştü ki iyice neşelendiler. Kont biraz ileri giden şakalar yaptı, fakat bunlar o kadar örtülü bir biçimde söylenmişti ki herkesi güldürüyordu. Loiseau daha açık saçık bazı latifelerde bulundu; fakat bundan kimse alınmadı. Karısının kabaca söylediği sözler bütün düşüncelere egemendi: - "Bu

aşıftenin işi mademki budur neden sanki buna razı olmayacakmış?" Sevimli madam Carré-Lamadon, hattâ onun yerinde olsa bu adamı bir başkasına yeğleyeceğini düşünüyor gibiydi.

Sanki bir kale sarılacakmış gibi abluka uzun uzun düzenlendi. Herkes oynayacağı rolü, dayanacağı kanıtları ve yapacağı manevraları belledi. Düşmanı içeri alması için bu canlı kaleyi zorlamak üzere saaldın planları, başvurulacak hileler ve baskınlar inceden inceye hazırlandı.

Yalnızca Cornudet, bu soruna tümüyle kayıtsız, bir kıyıda duruyordu.

Bu konuya o kadar dalmışlardı Tombalağın girdiğini görmediler. Fakat, Kont, hafifçe: - "Sus" diye fısıldadığından bütün başlar doğruldu. Kadın oradaydı. Önce, biraz şaşkırdıktan için bir şey söyleyemediler. Salonların hilelerine daha alışkın olan Kontes ona: - "Bu vaftiz töreni eğlenceli miydi?" diye sordu. Hâlâ heyecanlı olan şişman kadın her şeyi anlatmaya başladı; oradaki kişileri, insanların davranış biçimlerini, hatta kilisenin görünümünü bile anlatıyordu. Sonra: - "Bazen dua etmek ne kadar iyi" diye ekledi. Onun güvenini kazanmak ve verecekleri öğütleri yerine getirmesi için, öğle yemeğine kadar, öteki kadınlar, ona, güler yüz göstermekten ileri gitmediler.

Sofraya oturur oturmaz, yavaş yavaş, amaçlarına yaklaşmaya başladılar. Bu, önce özveri üzerine belirsiz bir konuşmaydı. Tarihten örnekler veriyorlardı; önce Judith ile Holopherne'den söz ettiler; soma nedensiz olarak, Lucretia ile Sextus'tan ve bütün düşman generallerini yatağına alan ve onları köle konumuna düşüren Kleopatra'dan söz

ettiler. Sonra, bu bilisiz milyonerlerin düşleminde doğmuş olan düşsel bir olayı anlattılar. Bu öyküde, Romalı kadınların Capova'aa Annibal'i ve onunla birlikte subaylarını ve askerlerini kolları arasında uyuttukları söyleniyordu. Fatihleri durduran, vücutlarını bir çarpışma alanına çevirerek bir silah gibi kullanıp egemen olmaya çalışan, tiksini-len veya iğrenç yaratıkları kahramanca okşamaıyla yenip, namuslarını öç almaya veya özveride bulunmaya adanmış bütün kadınlara değinildi.

Hatta kapalı sözlerle, Bonaparte'a geçirmek üzere kendisine iğrenç ve bulaşıcı bir hastalık aşılatacak yüksek aileden bir İngiliz kadınından söz edildi; fakat imparator buluşma saatinden az önce, birden üzerine bir bitkinlik gelmesi gibi bir tansık sonucu kurtulmuştu.

Bütün bunlar yolu yordamıyla söylenmişti; arada bir yüreklendirici coşkununluk gösterdikleri oluyordu.

Sonunda öyle bir anlam çıkıyordu ki, sanki kadının bu dünyadaki görevi hep kendinden özveride bulunmak ve sürekli bir biçimde askerlerin hevesleri için kullanılmaktı.

İki rahibe derin düşüncelere dalmış, bir şey işitmiyor gibiydiler. Tombalak hiç konuşmuyordu.

Bütün öğleden somaki zamanda onu düşünmesi için boş bıraktılar. Fakat şimdiye kadar "madam" derken artık yalnızca "matmazel" diyorlardı; bunun nedenini kimse bilmiyordu; sanki onu böylece kazanmış olduğu saygınlıktan bir basamak aşağıya indirmek ve utandırıncı durumunu kendisine duyumsatmak istiyorlardı.

Tam çorba sofraya geldiği zaman Mösyö Follenvie bir

akşam önceki tümcesini yineleyerek ortaya çıktı: - "Alman subayı, Matmazel Elisabeth Rousset'ye düşüncesinde hâlâ diretip direktmediğini sorduruyor" dedi. Tombalak sert ve kısa bir biçimde: - "Diretiyorum" dedi.

Fakat akşam yemeğinde bağdaşma zayıflar gibi oldu. Loiesau, üç yersiz tümce söyledi. Her biri yeni örnekler bulmak için çırpıyor ama bir şey bulamıyordu. Tam o sırada kontes, belki de bir kastı olmaksızın, dine karşı belirsiz bir saygı göstermek gereksinmesiyle, rahibelerin yaşlısından azizlerin gördükleri büyük işleri anlatmasını istedi. Bunların çoğu öyle şeyler yapmışlardı ki, bugün onlar bizce cinayet sayılır. Fakat kilise bu kötü davranışları, Tanrı uğrunda yahut da insanlık için yapıldıkları takdirde kolayca bağışlar. Bu güçlü bir kanıttı; kontes bundan yararlandı. O zaman dinsel giysiye bürünmüş insanların ustası olduğu sessiz anlaşmalardan yahut gizli yardımlardan biriyle yaşlı rahibenin kötü amaca büyük hizmeti oldu; bu, belki de yalnızca bir talih sonucu yahut da yardıma koşan bir raslantıydı. Rahibe çekingen bir insan gibi duruyordu; fakat, geveze, atak ve sert doğallığı olduğu ortaya çıktı. Din kuralları konusunda duraksamadan yargılara varıyordu; inancı demir gibi sağlamdı, asla sarsılmazdı; vicdanı çekingenlik nedir bilmezdi. Hazreti İbrahim'in özverisini çok basit buluyordu; çünkü kendisi de gökten inen bir buyrukla derhal anasını ve babasını öldürebilirdi; ona göre, iyi niyetle yapılan hiçbir şey Tamı'yı gücendirmezdi. Bu beklenmedik suç ortağının kutsal yetkisinden hemen yararlanarak kontes, ona, ahlakın "Amaç, araçları yasal kılar" diyen ünlü yargısıyla sonuçlanan bir vaaz verdirmiş oldu. Rahibeye şöyle sorular soruyordu:

- Öyleyse, sizce, Tanrı her türlü davranış biçimini kabul eder ve niyeti iyi olunca bunları bağışlar, değil mi?

- Buna kuşku mu var, efendim? Aslında ayıplanacak biçimde olan bir davranış çok kez onu esinleyen düşünceden dolayı beğenilir.

Böylece, Tann'nın isteklerini ve kararlarını kestirme-ye çalışıyorlar, doğrusu, onu, hiçbir ilgisi olmayan sorunlarla ilgilenir varsayıyorlardı.

Bütün bunları örtülü olarak, ustaca ve üstü kapalı bir biçimde söylüyorlardı. Başında rahibe başlığı olan kadının her sözü fahişenin öfkeli direncinde gedikler açıyordu. Sonra söyleşi konusu biraz değişti; belinden tespihleri sarkan rahibe, bağlı olduğu dinsel örgütün değişik kurumlarından, yöneticisinden, kendinden ve yanındaki sevimli hemşire Saint-Nicephore'dan söz ediyordu. Onları hastanelerdeki, çiçek hastalığına tutulmuş yüzlerce askere bakmak için Havre'dan çağırılmışlardı. Bu zavallıları be-timliyor, hastalıklarını ayrıntılarıyla anlatıyordu; bu Almanın huysuzluğu onları yollarından alıkoymuşken, belki de, kurtarabilecekleri birçok Fransız bu sırada ölüyordu. Askerlere bakmak onun uzmanlık konusuydu; Kırım'da, İtalya'da ve Avusturya'da bulunmuştu. Bu seferleri anlatırken birdenbire orduya bağlı bir rahibe olduğu ortaya çıktı; bunlar ordu birliklerini izlemek ve savaş kargaşalığı içinde yaralıları toplamak için yaratılmış insanlardı; bu koca, serkeş askerleri, bir sözcükle, bir üstten daha çok egemenlikleri altına almayı bilirlerdi; yüzü yıkıntıya dönmüş, sayısız delikle oyulmuş olan bu savaşçı rahibe, savaşın yıkımlarının bir örneği gibiydi.

Yaptığı etki öyle büyük görünüyordu ki ondan sonra kimse bir söz söylemedi.

Yemek biter bitmez herkes, ertesi sabah geç inmek üzere derhal odalarına çekildi.

Öğle yemeği sessiz geçti. Bir gün önce ekilen tohumun büyüyüp meyve .vermesi için zaman bırakıyorlardı.

Kontes, öğleden soma, bir gezinti yapmayı önerdi. O zaman, kararlaştırdıkları gibi, kont, Tombalağın koluna girerek onunla birlikte geride kaldı.

Ağırbaşlı adamların böyle kadınlara karşı takındıkları teklifsizce, babacan, biraz da küçümseyen bir edayla konuşuyordu; ona: - "Sevgili yavrum" diye sesleniyor, kendi toplumsal düzeyine ve tartışma götürmez onuruna dayanarak ona karşı yukardan alıyordu. Derhal konuya girerek: - "Demek bizi ve kendinizi Alman ordularının bir yenilgisinden ileri gelebilecek zorbalıklarla karşı karşıya bırakmayı yeğliyorsunuz?" dedi. "Yaşamınızda bu kadar çok gösterdiğiniz lütuflardan birini neden yapmak istemiyorsunuz?"

Tombalak yanıt vermedi.

Onu, tatlılıkla, duygularına seslenerek, mantıkla elde etmeye çalıştı. Gerektiği zaman iltifat etmek ve kibar davranmakla birlikte, kontluk ağırbaşlılığını hep korudu. Kendilerine yapacağı hizmeti överek bu yüzden ona ne kadar minnet duyacaklarından söz etti. Soma neşeli bir tavnla, teklifsizce: - "Hem de biliyormusun canım, adam ülkesinde pek bulamayacağı güzel bir kadını tanımakla övünebilir" diyordu.

Tombalak yanıt vermeden ötekilerin yanma gitti.

Döndükleri zaman, kadın odasına çıktı ve bir daha gö-

zükmedi. Kaygı son haddini bulmuştu. Acaba kadın ne yapacaktı? Ya diretirse ne sıkıntılı bir durum olacaktı!

Yemek saati gelmişti; kadını boş yere beklediler. Mös-yö Follenvie gelerek, Matmazel Rousset'nin rahatsız olduğunu ve herkesin sofraya oturmasını söyledi. Hepsini kulak kabartmıştı. Kont, hancıya yaklaşarak, yavaşça - "Oldu mu?" deyince, adam: - "Evet" diye yanıt verdi.

Kont, nezaketen, arkadaşlarına bir şey söylemedi, fakat onlara yalnızca bir baş işareti yaptı. Herkes ferahlayarak derin bir soluk aldı. Bütünyüzler neşelendi. Loiseau: - "Vay canına, eğer burada varsa şampanyalar benden" diye bağırdı; hancı, elinde dört şişeyle döndüğü zaman Madam Loiseau hafakanlar geçirdi. Birdenbire herkes, gürültülü bir biçimde düşündüklerini anlatmaya koyulmuş, delice bir neşe onları sarmıştı. Kont, Madam Carre-Lamadon'un sevimli olduğunu fark etti; tüccar kontese iltifatlarda bulundu. Konuşma, canlı, neşeli ve nükteli geçti.

Birdenbire Loiseau, kaygılı bir yüzle ve kollarını kaldırmakla: - "Susun" diye bağırdı. Herkes şaşkınlık içinde adeta korkarak sustu. O zaman, o kulak kabartarak, iki eliyle "ışt" deyip gözlerini tavana dikti, yine dinledi ve doğal bir sesle: - "İşler yolunda, merak etmeyin" dedi.

Anlamakta duraksıyorlardı, fakat biraz soma gülümsediler.

Bir çeyrek saat sonra Loiseau aynı şakayı yaptı ve o akşam birçok kez bunu yineledi. Üst katta bulunan birine seslenir gibi yaparak gezgin tüccar kafasıyla, iki anlama gelen öğütler veriyordu. Ara sıra, üzgün bir tavırla içini çekerek: - "Zavallı kız" diyor, yahut öfkeli öfkeli, dişlerinin arasından: - "Alçak Alman" diye söyleniyordu. Bazen,

kimsenin aklında yokken, titrek bir sesle birçok kez: - "Yeter, yeter" diyor, soma, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi: - "Bari kadım yine görebilsek, bu alçak onu öldürme" diye mırıldanıyordu. Bu tatsız şakalar herkesi eğlendiriyor ve kimse kötüye çekmiyordu; çünkü öfke her şey gibi çevreye bağlanır; onların yavaş yavaş yüzünü saran hava açık saçık düşüncelerle doluydu.

Tatlılarını yerlerken kadınlar bile kapalı ve nükteli anıştırmalar yaptılar. Gözler parlıyordu; çok içmişlerdi. Taşkın anlarda bile ciddi tavrını koruyan kont, kendilerini, kutupta geçirilen bir kışın sona erdiğini, güneye doğru yol açıldığını gören kazazedelere benzeterek, çok hoş giden bir benzetme yaptı.

Loiseau coşarak, elinde bir şampanya kadehiyle kalktı: - "Kurtuluşumuzun şerefine içiyorum" diye bağırды. Herkes ayağa kalkmış, onu alkışlıyordu. Hatta, iki rahibe bile kadınların ricasıyla, asla içmedikleri bu köpüklü şaraba dudaklarını değdirmeye razı oldular; bunun, gazozlu limonataya benzediğini, fakat daha güzel bir şey olduğunu söylediler. Loiseau, durumu özetleyerek:

- Yazık ki bir piyano yok, bir kadir çalardık, dedi.

Cornudet, tek söz söylememiş, tek davranışta bulunmamıştı; hatta çok ciddi düşüncelere dalmış gibiydi ve bazen uzun sakalını sanki daha uzatmak ister gibi sinirli bir biçimde çekiştiriyordu. Sonunda, gece yarısına doğru, tam aynılacakları zaman, yalpalayarak yürüyen Loiseau, birdenbire Cornudet'nin göbeğine elinin tersiyle bir tane indirip kekeleyerek: - "Bu akşam pek de neşeli değilsiniz, hiç konuşmuyorsunuz, yurttaş" dedi. Fakat Cornudet birden başını kaldırdı, hepsini parlayan ve korku verici gözlerle sü-

zerek: - "Hepinize söylüyorum, bu yaptığımız bir alçaklıktır" dedi. Soma kalktı, kapıya varınca bir kez daha: - "Bu bir alçaklıktır" diyerek gözden yitti.

Bu sözler, önce, soğuk bir hava yarattı. Şaşırان Loiseau aptallaşmıştı; fakat sonra kendini topladı ve birdenbire gülmekten katılarak: - "Kedi yetişemediği ciğere pis der" diye yinelemeye başladı.

Kimse bir şey anlamadığından onlara "Koridor gizini" anlattı. O zaman herkes olağanüstü neşelendi. Kadınlar delicesine eğleniyorlardı; kontla Mösyö Carre-Lamadon'un gülmekten gözleri yaşarmıştı. Kimse inanamıyordu.

- Nasıl, emin misiniz? Demek.:
- Gözümle gördüm, diyorum.
- Kadın da geri çevirdi ha...
- Alman bitişik odadaydı da ondan!
- Sahi mi?
- Vallahi doğrudur.

Kont gülmekten bayılıyordu. Tüccar iki eliyle karnını tutarak katılıyordu. Loiseau sürdürdü:

- Anlıyorsunuz ya, bu iş hiç, ama hiç hoşuna gitmedi.

Üçü de, yeni baştan, güçten düşünceye, solukları kesilinceye kadar gülmeye başlamışlardı. Bunun üzerine ayrıldılar. Fakat ısırgan ota gibi dalayıcı bir doğası olan Madam Loiseau tam yatacakları sırada kocasına şu "hınzır" Madam Carre-Lamadon'un bu akşamki neşesinin pek yapay olduğunu söyledi. - "Biliyor musun, kadınlar üniformalılardan hoşlandılar mı, ister Fransız, ister Alman olsun, onlara vallahi vız gelir. Tanrım, bu ne ayıp şey" diyordu.

Bütün gece koridorun karanlığında, ürpertileri andı-

ran hafif gürültüler işitildi; bunlar soluma, çıplak ayakların yerlere sürünme sesleri, belirsiz çıtırtılardı. Doğal olarak kimse pek geç saatlere kadar uyuyamâdı; kapıların altından uzun zaman ışıklar sızdı. Şampanyanın böyle oyunları vardır, uykuyu kaçıtır derler.

Ertesi sabah, soluk bir kış ışığı karı parlatıyordu. Sonunda koşulmuş olan posta arabası kapının önünde bekliyordu; boyunlarını kabarık tüyleri arasına gömmüş olan bir sürü beyaz güvercin, ciddi ciddi, altı atın bacaklarının arasında dolaşıyordu; ortaları kara benekli pembe gözle riyle eşeledikleri dumanlı gübreler içinde besinlerini arıyorlardı.

Koyun postuna sarınmış olan arabacı, yerine oturmuş, piposunu tütürüyordu. Neşe içinde olan bütün yolcular ilerki yolculukları için çabuk çabuk yiyeceklerini sardırıyorlardı.

Yalnızca Tombalak bekleniyordu, sonunda göründü.

Biraz şaşkın ve utanmış gibiydi; çekinerek arkadaşlarına doğru ilerlediği zaman, hepsi onu görmemiş gibi yaparak başlarını çevirdiler. Kont, ağırbaşlı biçimde, karısını kolundan tutarak bu kirli karşılaşmadan uzaklaştırdı.

Şişman kadın şaşkınlık içinde durakladı; o zaman, bütün cesaretini toplayıp tüccarın karısına yaklaşarak, alçakgönüllü bir tavırla "Günaydın efendim" diye mırıldandı. Öbürü, başıyla küstahça bir selam vererek sanki erdemi aşağılanmış gibi onu süzdü. Herkes işi var gibi davranıyordu; kadın eteklerinde bir hastalık mikrobu getiriyor muş gibi, olabildiğince ondan uzak duruyorlardı. Sonra, ivedi ivedi, arabaya bindiler; Tombalak yalnız başına, en son binerek sessizce, yolculuğun ilk bölümündeki yerine geçti.

Sanki onu görmüyorlar ve tanımıyorlardı; fakat uzak-tan kadını öfkeyle süzen Madam Loiseau kocasına yavaşça: - "iyi ki onun yanında değilim" dedi.

Koca araba, yerinden kımıldadı ve yolculuk yeniden başladı.

Önce kimse ağzını açmadı. Tombalak gözlerini kaldırmaya cesaret edemiyordu. Hem yanındakilere kızgındı, hem de bu işe razı olduğu için utanıyordu; kendini, iki-yüzlüce kollarına atmış oldukları bu Almanın öpüşleriyle kirlenmiş duyumsuyordu.

Fakat, kontes, biraz soma Madam Carre-Lamadon'a dönerek, bu sıkıntılı sessizliği bozdu.

- Madam d'Etrelles'i tanırırsınız herhalde?

- Evet, ahbabımdır.

- Ne sevimli kadındır.

- Olağanüstü bir kadın, hem çok bilgili ve kibar doğaldır; elinden gelmedik hüner yoktur; çok güzel şarkı söyler, çok iyi resim yapar.

Tüccar, kontla konuşuyordu; camların çıkardığı gürültü arasında bazen: "Kupon- vadeli-prim-süre" gibi sözcükler işitiliyordu. Temizlenmeyen masalarda beş yıl sürünerek yağ içinde kalan hanın eski iskambil kâğıtlarını aşırılmış olan Loiseau karısıyla bezik oynamaya başladı.

Rahibeler, bellerinden sarkan uzun tespihlerini ellerine alarak birlikte istavroz çıkardıktan sonra birdenbire, dudakları hızla kımıldanmaya başladı; gittikçe hızlanarak o belirsiz mırıltılarını sanki bir dua yarışı biçimine sokmuşlardı; arasıra bir madalyonu öperek yine istavroz çıkardıktan soma sürekli ve hızlı mırıltılarına yeniden başlıyorlardı.

Cofnudet, kimiltısız, düşünüyordu.

Üç saat yol aldıktan sonra Loiseau iskambilleri toplayarak:

- Acıktık, dedi.

O zaman karısı sicimle bağlı bir paketi açarak içinden soğuk bir dana söğüşü çıkardı. Temizce, ince, fakat ağıza gelir biçimde, dilimlere böldü, her ikisi de yemeye başladılar.

Kontes: - "Biz de yesek mi?" dedi. Razı olduklarından iki aile için düzenlenmiş yemekleri açmaya başladı. Bunlar, içinde tavşan söğüşü olduğunu belirtmek için kapağında çiniden bir tavşan bulunan uzunca bir çömlek içindedi. Bunda ince kıyılmış başka etlerle beyaz yağ damarları görülen çok lezzetli bir av eti vardı. Gazeteye sarılmış olan yağlı bir gravyer parçasının üzerine gazeteden "çeşitli haberler" yazısı çıkmıştı.

İki rahibe sarmısak kokan kalın bir domuz sucuğu kangalı çıkardılar. Cornudet iki elini birden paltosuun zembil gibi ceplerine sokarak birinden dört lop yumurta, ötekinden bir parça kabuk ekmek çıkardı. Yumartayı soyarak kabuklarını ayaklarının altındaki samanın üstüne attı ve yemeye başladı. Yerken, uzun sakalına açık sarı renkte parçacıklar düşürüyordu, bunlar orada birer yıldıza benliyordu.

Tombalak,telaş ve aceleyle çıktığından yol tedarikinde bulunamamıştı; rahat rahat yemeklerini yiyen bu insanlara öfkeyle ve hırstan boğularak bakıyordu. Öfkeden köpürerek ağızına gelen bir sürü sövgüyle yaptıklarını yüzlerine vurmak istedi. Fakat tek sözcük söyleyemedi, o kadar hırslıydı. Kimse ona bakmıyor ve onunla ilgilenmiyordu.

Onu önce feda eden, sonra da gereksiz ve kirli bir şeymiş gibi bir yana atan bu namuslu alçakların aşağılanmasından boğulur gibi oluyordu. O zaman oburca yuttukları güzel yemeklerle dolu sepetini hatırladı. Donmuş yağdan parlayan iki tavuğu, börekleri, armutları, dört şişe Bordo şarabı gözünün önüne geldi. Sonra çok gergin bir ipin kopması gibi öfkesi birdenbire geçti. Ağlamak istiyordu. Korkunç bir çaba harcayarak dişini sıktı, çocuklar gibi hıçkırıklarını tuttu. Fakat toplanan gözyaşları göz kapaklarının kıyısında parlıyordu; biraz sonra iki iri damla gözlerinden koparak yavaşça yanaklarından yuvarlandı; artık gözyaşları bir kayadan sızan su damlaları gibi daha çabuk akarak göğsünün taşkın yuvarlaklığı üzerine düşüyordu. Belki kendisini görmezler umuduyla dimdik oturuyordu, bakışı kılmıtsız, yüzü soluk ve sertti.

Fakat kontes bunun farkına vararak bir işaretle kocasına haber verdi. Adam: - "Ne yapalım, benim suçum değil ya!" der gibi omuz silkti. Madam Loiseau sessiz bir utku gülüşüyle: - "Utancından ağlıyor" diye mırıldandı. İki rahibe, geri kalan sucuklarını bir kâğıda sardıktan sonra yine dua etmeye başlamışlardı.

O zaman, yumurtaları sindirmekle uğraşan Cornudet uzun bacaklarını karşısındaki sıraya uzatarak arkaya yaslandı. Kollarını kavuşturarak hoş bir eğlence seyreden bir insan gibi gülümseyerek "La Marseillaise" marşım ıslıkla çalmaya başladı.

Bütün suratlar asıldı. Bu halkçı marş kesin olarak arkadaşlarının hoşuna gitmemişti. Hepsi kızgın ve sinirliydi; laterna sesi duyunca havlayan köpeklere benzeyen bir görünüşleri vardı. Cornudet bunu fark etmekle birlikte,

marşı sürdürdü. Hatta, arada bir, alçak sesle sözlerini de söylüyordu:

*Ey yurdun kutsal aşkı
Öç alacak kollarımıza sen destek ol
Özgürlük, sevgili özgürlük
Seni savunanlarla birlikte çarpış!*

Kar daha sertleştiği için daha hızlı gidiyorlardı. Cornudet, Dieppe'e kadar sürekli, tekdüze ve öc alıcı ıslığını sürdürdü. Bu, yolculuğun bütün sıkıntılı saatlerinde, yol sarsıntıları arasında, gece basarken, arabanın koyu karanlığında sürüp gitti. Böylece, bezgin ve öfkeden boğulan bu insanları, şarkıyı baştan sona izlemek, her tempoda marşın sözlerini hatırlamak zorunda bırakıyordu.

Tombalak durmadan ağlıyordu; bazen tutamadığı hıçkırığı marşın iki bölümü arasında karanlıklara karışıyordu.

ALBAYIN GÖRÜŞLER!

Albay Laporte:

- Vallahi, dedi, yaşlıyım, damlahyım ve bacaklarım kazık gibi kaskatıdır ama bir kadın, güzel bir kadın bana iğne deliğinden geçmemi buyursa, tıpkı bir cambaz çemberden geçer gibi atılıvereceğimi umarım. Ben böyle öleceğim işte. Kanımda var, ne yapayım? Ben yaşlı bir çapkın, eski okuldan yaşlı bir çapkınım. Bir kadın, güzel bir kadın görmek, beni çizmelerime kadar titretir.

Zaten biz, baylar, Fransada az çok hep öyleyiz. Yer-yüzünde gerçekten asıl koruyucuları olduğumuz din bir yana atıldıysa da biz yine şövalye, aşk ve serüven şövalyesi kalıyoruz.

Kadına gelince onu kimse yüreklerimizden atamaz. O oradadır, orada kalacaktır. Onu severiz, seveceğiz; Avrupa haritasında bir Fransa buldukça onun için her deliliği yapacağız. Fransa, bir gözbağcılığına uğrayıp sır olsa bile Fransızlar hep kalacaktır.

Ben bir kadının, güzel bir kadının gözleri önünde kendini her şeyi yapabilecek güçte bulurum. Kadın bakışının, aman Tanrım, damarlarımızı hemen ateşleyen o canım bakışın içime daldığını duyar duymaz, ne diyeyim? Hep dö-

vüsrneye, savaşmaya, eşyaları kırmaya, herkesten güçlü, herkesten yiğit, atılgan ve özverili olduğumu göstermeye can atarım.

Hem yalnızca ben böyle değilim. Bütün Fransız ordusunun benim gibi olduğuna ant içerim, işin içine bir kadın, güzel bir kadın girdi mi, erden generale kadar hepimiz, hem de sonuna kadar, en önde gideriz. Jeanne d' Arc'm bize eskiden neler yaptırdığını bir anımsayın. Bahse girerim ki Sedandan bir gün önce, Mareşal Mac-Mahon yaralandığı vakit komutayı bir kadın, güzel bir kadın ele alsaydı, alimallah, Prusyalıların hatlarını yarar., papuçlanm ellerine verirdik.

Paris'e bir Trochu (*) değil, bir Sainte-Genevie (**)
gerekirdi.

Bir kadının önünde her şeyi yapabilecek güçte olduğumuzu gün gibi ortaya koyan küçük bir savaş öyküsünü hiç unutmam.

O vakit yüzbaşı, yalnızca bir yüzbaşıydım ve Prusyalıların dört yanını tuttuğu bir ülkenin ortasında geri çekilen bir uç birliğine komuta ediyordum. Kuşatılmıştık, kovalanıyorduk; açlık ve bitkinlikten ölüm haline gelmiş, çözülmüş, serseme dönmüştük.

Bu durumda ertesi güne çıkmadan Bar-sur-Tain'e varmamız gerekiyordu. Yoksa işimiz dumandı; yakayı ele verecek, boğazlanacaktık. O zamana kadar nasıl kurtulmuştuk? Hiç bilmiyorum. Önümüzde geceleyin alınacak on iki fersah, karda, kar altında ve aç karnına yürünecek on i-

(*) 1870'de Ulusal Savunma Hükümeti Başkanı ve Paris Valisi olan general.

(**) Beşinci yüzyıl ortalarında Paris'i Attila'ya karşı koruyan kadın.

ki fersah vardı: "Bitti artık," diye düşünüyordum; "benim zavallı adamcağızlarım bu yolu dünyada sökemezler."

Yirmi dört saatten beri kimse bir şey yememişti. Bütün gün bir ambarda, daha az üşümek için birbirimize sokularak, konuşamaz ve kıpırdayamaz durumda, her yorgunlukta olduğu gibi dört yanımız ata ata, ikide bir sıçraya sıçraya uyuyarak saklanmıştık.

Daha saat beşte gece, karlı havaların uçuk gecesi başlamıştı. Adamlarımı sarsaladım. Birçokları, kımıldayacak veya ayakta duracak güçten bile yoksun, soğuktan ve her şeyden oynak yerleri katılmış, kalkmak istemiyorlardı.

Önümüz ova, kocaman bir örtü biçiminde çnçiplakbir ovardı ve üzerine kar yağıyordu. Her şeyi ağır, donmuş, kalın bir ölüm mantosunun, yünleri buzdan bir şiltenin altında yok eden bu beyaz yumaklar, bir perde gibi, yere iniyor, iniyordu. Sanki dünyanın sonu gelmişti.

- Haydi çocuklar yola!

Onlar hep buna, yukarıdan düşen bu beyaz toza bakıyor ve sanki şöyle düşünüyorlardı:

- Artık bu kadarı da fazla, burada ölmek daha iyi!

O vakit tabancamı çektim:

- Kim yan çizerse yakarım!

Hepsi de bacakları aşınmış insanlar gibi güçlkle yürümeye başladılar.

İçlerinden dördünü, çevreyi kollamak üzere, üç yüz metre ileriye gönderdim.

Gerisi, topluca ve karmakarışık, yorgunluktan sallanarak, adım adım, onların ardına düştü. En sağlamlan, ayak sürüyenleri... Arkalarından süngüyle dürtüşlemek buyruğunu vererek, en arkaya koydum.

Kar, bizi canlı canlı gömecek gibiydi. Başlıkları ve kaputları, hiç erimeden, pudralıyor., hepimizi gulyabanilere, bir tür tükenmiş, ölmüş asker hayaletlerine çeviriyordu.

Kendi kendime: "Dünyada kurtulamayız," diyordum; "meğer ki bir mucize ola."

Bazen, yürüyemeyenler dolayısıyla bir iki dakika duruluyordu. O zaman karın belli belirsiz sürtüşmesinden, bütün bu düşen yumakların kaynaşmasının, birbirine girmesinin çıkardığı hemen hemen sezilmez uğultudan başka bir şey duyulmuyordu.

Bazı adamlar silkiniyor, öbürleri hiç kıpırdamıyordu.

Soma yürüme yürüme komutunu veriyordum. Tüfekler yeniden omuzlara biniyor ve bitkinliğin son derecesiy-le yine yürüyüşe geçiliyordu.

Ansızın gözcüler geri geldi. Bir şey onları kuşkulandırmıştı. İlerimizde konuşulduğunu işitmişlerdi. Altı erle bir çavuş gönderdim ve bekledim.

Birden ince bir çığlık, bir kadın çığlığı, karların ağır sessizliğini yırttı. Birkaç dakika sonra da bana iki tutsak, bir yaşlı erkekle bir genç kız getirdiler.

Kendilerini alçak sesle sorguya çektim. Akşam evlerine giren sarhoş Prusyalılardan kaçıyorlardı. Baba, kızı nedeniyle, korkmuştu. Her ikisi de, hizmetçilerine bile haber vermeden, karanlıkta savuşmuşlardı.

Bunların kentsoylu, hatta daha yüksek tabakadan olduklarını hemen anladım. Kendilerine:

- Bizimle gelirsiniz; dedim.

Yine yola düzüldük. Yaşlı, yöreyi bildiği için, kılavuzluk ediyordu. Kar durdu ve yıldızlar görüldü. Soğuk da büsbütün arttı.

Babasının koluna dayanan genç kız, aksak adımlarla zor yürüyordu. Birkaç kez "Artık ayaklarımı duymuyorum" diye mırıldandı. Bu zavallı kadıncağızı böyle karlar da sürükleniyor görmekle ondan çok tasalanıyordum.

Birden durdu:

- Baba, dedi; o kadar yorgunum ki artık ileri gidemeyeceğim.

Yaşlı adam onu sırtlamak istedi, fakat yerinden bile kaldıramadı. Kız ofiyarak yere çöktü.

Çevrelerinde bir halka oluşmuştu. Bana gelince, ne yapacağımı kestiremeden, bu adamla bu çocuğu böyle bırakmaya da karar veremeden, ortada ayaklarımı yere vuruyordum.

Ansızın, erlerimden biri, kendisine "Pratik" adı takılan bir Paris'li:

- Bana bakın arkadaşlar, dedi; bu bayanı taşımalyız; yoksa, alimalah, bize Fransız demezler.

Tamı bağışlasın, sevinçten galiba sövdüm ve:

- Vallahi güzel öneri, çocuklar, dedim; ben de sıraya girmek isterim.

Solda, karanlıkta hayal meyal, bir korunun ağaçları görünüyordu. Birkaç kişi koştu; çok geçmeden, teskere biçiminde bağlanmış bir demet dalla döndü. Pratik:

- Kardeşler; kim kaputunu veriyor? diye haykırdı; bir güzel kız için bu!

Erin önüne on kaput birden yağdı. Bir saniyede genç kız bu sıcak giysilerin içine yatmış ve altı omzun üstüne kaldı. Ben sağdan birinciydim ve, doğrusu, yükümden hoşnuttum.

Herkes birer kadeh şarap içmiş gibi daha şen ve da-

ha canlı, yola düzüldü. Hatta şakalaşmalar bile duydum. Görüyorsunuz ya, Fransızlan elektriklemeye bir kadın yetiyor.

Asker sıraya girmiş, canlanmış, coşkuya kapılmıştı. İlk çekilecek arkadaşın yerine geçmek üzere teskerenin arkasında sıra bekleyerek yürüyen yaşlı bir yedek er, işitebileceğim kadar yüksekçe bir sesle yanındakine:

- Ben, diye mırıldandı, artık delikanlı değilim; bununla birlikte kocamaz gönül bu. İnsan yine böyle çoşuveriyorışte.

Sabahın üçüne kadar, hemen hemen mola verilmeksizin ilerlendi. Soma ansızın gözcüler yine geri geldi. Çarçabuk yere yatan birlik, artık karın üstünde belli belirsiz bir gölgeden başka bir şey değildi.

Alçak sesle komutlar verdim ve arkamda doldurulan tüfeklerin kuru ve madeni tıkırtısını duydum.

Çünkü aşağıda, ovanın ortasında garip bir şey kıvıldanıyordu. Sanki kocaman bir hayvan koşuyor, bir yılan gibi uzuyor veya tostoparлак toplaniyor, bazen sağa, bazen sola atlayım diyor, duruyor, soma yine devinmeye başlıyordu.

Birden bu başıboş biçim yaklaştı. Sapıtıp yol arayan on iki Alman kargılı süvarisinin birbiri arkasından dört nala geldiklerini gördüm.

Artık o kadar yakındaydılar ki atların boğuk solumasını, silahların demir şakırtısını ve eyerlerin gıcırıtmasını işitiyordum. Haykırdım:

-Ateş!

Elli tüfek sesi, gecenin sessizliğini yok etti. Dört, beş ve arkasından bir tek patlama daha duyuldu. Yakılan ba-

rutun dumanı dağılınca da on iki adamın, dokuz beygirle birlikte düşmüş olduğu görüldü. Üç hayvan, deli bir koşuyla kaçıyor ve biri, ayağı üzengiye takılı kalan süvarisinin ölüsünü, habire sıçratarak, arkasında sürüklüyordu. Bir er arkamda korkunç bir kahkahayla güldü. Bir başkası:

- Kanlan dul kaldı; dedi. Herhalde evliydi. Bir üçüncüsü de:

- Çok sürmez; diye tamamladı.

Teskereden bir baş çıkmıştı;

- Ne oluyor? dedi; çarpışma mı var?

Yanıt verdim:

- Bir şey değil, matmazel; on iki Prusyalıyı uğurladık!

- Zavallılar! diye mırıldandı. Fakat üşüdüğü için kaputlarının altında kayboldu.

Yine yürüyüş başladı. Uzun zaman gittik. Sonunda gökyüzü sarardı. Kar ağanyor, aydınlanıyor, panldamaya başlıyordu. Doğuda da pembe bir renk yayılıyordu. Uzak bir ses haykırdı:

- Kim o?

Bütün birlik durdu; ben kendimizi tanıtmak için ilerledim.

Fransız hatlanna gelmiştik.

Adamlanm karakolun önünden geçerken, kendisine tekmil vermiş olduğum atlı bir komutan, teskereyi görerek, çınlayan bir sesle sordu:

- Orada ne var?

Saçları dağınık, sarışın ve güler bir yüz, hemen görünerek yanıt verdi:

- Ben komutanım!

Adamların arasında bir kahkaha koptu. Hepsinin yü-

reğini bir neşe dolaştı. Teskerenin yanında yürüyen Pratik, bunun üzerine, başlığını sallayarak avazı çıktığı kadar bağırdı:

- Yaşasın Fransa!

Bilmem neden, içim pek kabardı. Bunu o kadar güzel ve zarif bulmuştum.

Bana yurdu kurtarmışız, başka kimsenin yapamayaçağım yapmışız, temiz ve yurtseverce bir iş başarmışız gibi geliyordu.

O küçük yüzü, bakın, hiç unutmayacağım. Hem bana trampetçilerle borazancıları kaldırıp kaldırmamak konusunda bir şey sorsalardı, onların yerine her alaya birer güzel kız verilmesini önerirdim. Alimallah bu, Marseillaise çalmak kadar etkili olurdu. Hey Tanrım, albayın yanmasında böyle bir muska, bir canlı Meryem muskası, askere nasıl bir güç verirdi!

Bir iki saniye sustu. Soma inanmış bir tavırla başını sallayarak yine:

- Ne olursa olsun, dedi; biz Fransızlar kadına bayılırız sonuçta.

KAÇIK

Robert de Bonnières 'e

M. Mathieu d'Endolin:

- Bakın, dedi; çulluklar bana çok acıklı bir savaş olayını anımsatır.

Cormeil yakınlarındaki yerimi bilirsiniz. Prusyalılar geldiği vakit orada oturuyordum.

Üst üste yıkımlarla aklını oynatmış kaçık bir komşum vardı. Daha yirmi yaşındayken bir ay içinde babasını, kocasını ve yeni doğan çocuğunu yitirmişti.

Ölüm bir eve bir kez girdi mi, kapıyı öğrenmiş gibi, vakitli vakitsiz boyuna gelir.

Zavallı taze, üzüntüyle yıldırım çarpmışa dönerek yatağa düştü, altı hafta sayıkladı. Soma bu şiddetli bunalımın yerine dingin bir kesiklik gelince ancak yemek yiyebilerek, yalnızca gözlerini oynatarak kımıltısız kaldı. Kendisini ne vakit kaldırmak isteseler öldürüyorlarmış gibi haykırıyordu. Onun için yorganının altından yalnızca temizliğine bakmak ve şiltelerini alt üst etmek üzere çıkarılarak hep yatar bırakıldı.

Yanında yaşlı bir dadı kalıyor, ona vakit vakit su içi-

riyor yahut biraz soğuk et çiğnetiyordu. Bu umutsuz ruhta neler geçiyordu? Bunu kimse öğrenemedi. Çünkü o hiç konuşmadı. Ölenleri düşünüyor muydu? Bellibaşlı bir anısı olmadan üzünçlü düşler mi kuruyordu? Yoksa boşalan kafası akıntısız bir su gibi devinimsiz mi duruyordu?

Tam on beş yıl böyle kapalı ve kıpırdamaz kaldı.

Savaş başladı. Aralık ayının ilk günlerinde Prusyalılar Cormeil'e girdiler.

Bunu dünkü gibi anımsıyorum. Taşları çatlatarak kadar soğuk vardı. Ağır ve uygun adım atışlarını duyduğum zaman ben de damladan kımıldayamaz bir durumda, bir koltuğa seriliydim. Geçtiklerini pencereden gördüm.

Hepsi birbirinin aynı, kendilerine özgü o kukla devinimleriyle, arkası gelmeden geçiyorlardı. Sonra komutanlar, adamlarını halka dağıttılar. Bana on yedi kişi düştü. Komşu kadına, kaçığa da biri komutan, sert, hoyrat bir asker, gerçek bir bölük emeklisi olmak üzere on iki kişi verdiler.

İlk günlerde her şey olurunda gitti. Yandaki subaya hanımın hasta olduğu söylenmişti. O buna hiç aldınış etmedi. Fakat çok geçmeden bu hiç görünmeyen kadın onu kızandı. Hastalığı öğrenmek istedi. Ev sahibinin büyük bir üzüntüden soma on beş yıldır yatalak olduğu yanıtını aldı. Kuşkusuz inanmadı ve zavallı akılsızın Prusyalıların görmemek, onlara laf söylememek, sürünmemek için gururundan kalkmadığı yargısına vardı.

Kadınla görüşmek istedi. Kendisini onun odasına götürdüler. Kaba bir tavırla:

- Sizden kalkmanızı ve görünmek için aşağı inmenizi rica edeceğim, bayan; dedi.

Kadın ona anlamsız gözlerini, boş gözlerini çevirdi ve yanıt vermedi.

Adam yine:

- Aşağılanmaya göz yummayacağım, dedi; eğer kendi isteğinizle kalkmazsanız elbette sizi tek başınıza gezdirmenin bir yolunu bulurum.

Kadın onu hiç görmemiş gibi hep kımıltısız bir işaret bile yapmadı.

Adam bu dingin susuşu yüksek bir nefret belirtisi sayarak kuduruyordu.

- Yarn inmezseniz...

Diye ekledi, sonra çıktı.

Ertesi gün yaşlı hizmetçi, ne yapacağını şaşırılmış, onu giydirmek istedi. Fakat kaçık, tepinerek ulumaya başladı. Subay çarçabuk yukarı çıktı. Hizmetçi onun ayaklarına kapanarak haykırdı:

- İstemiyor, efendim, istemiyor. Kusuruna bakmayın; çok talihsizdir.

Asker, öfkesine karşın, onu adamlarıyla yataktan çıkartmaya cesaret edemeyerek kararsız duruyordu. Fakat ansızın gülmeye başladı ve birtakım Almanca komutlar verdi.

Çok geçmeden bir birliğin, yaralı götürür gibi bir şilte taşıyarak evden çıktığı görüldü. Hiç bozulmamış olan bu yatakta zavallı kaçık, hep sessiz, yatar bırakıldığı için olaylara karşı ilgisiz, rahat duruyordu. Adamın biri arkadan bir paket kadın giysisi götürüyordu.

Subay da ellerini ovuşturarak:

- Göreceğiz, diyordu; bakalım yalnız başınıza giyininip küçük bir gezinti yapabilir misiniz, yapamaz mısınız?

Sonra kafilenin Imauville ormanına doğru uzaklaştığı görüldü.

İki saat soma yalnız askerler döndü.

Artık kaçığı kimse görmedi. Onu ne yapmışlardı? Nereye götürmüşlerdi? Kimse öğrenemedi.

Şimdi kar, ovayı ve ormanı donmuş köpükten bir kefene sararak gece gündüz yağıyordu. Kurtlar kapılarımıza kadar gelip uluyorlardı.

Bu mahvolmuş kadının düşüncesi hiç kafamdan çıkmıyordu. Bilgi almak için Prusya yönetimine birçok baş vuruda bulundum.. Az kalsın kurşuna dizilecektim.

İlkyaz geldi. Alman ordusu uzaklaştı. Komşumun evi hep kapalıydı. Yollarda fırça gibi otlar bitiyordu.

Yaşlı hizmetçi kışın ölmüştü. Bu olayla artık uğraşan yoktu. Onu durmadan yalnızca ben düşünüyordum.

Bu kadını ne yapmışlardı? Ormanları aşarak kaçmış mıydı? Onu bir yerde alıkoymuşlar, ağzından bir sözcük alamadan bir hastaneye mi kaldırmışlardı? Kuuşkularımı hiçbir şey yanıtlayamıyordu. Fakat zaman yavaş yavaş yüreğimin üzüntüsünü uyuttu.

Böylece güz geldi ve çulluklar yığın yığın geçtiler. Damlam biraz ara verdiği için ormana kadar sürüklendim. Dört beş uzun gagalı kuş vurmuştum. Bir tane daha devirdimse de bu, dallarla dolu bir hendekte yitti. Almak için oraya inmek zorunda kaldım. Kuş bir ölü kafasının yanına düşmüştü. Birden kaçığın anısı göğsüme bir yumruk gibi indi. Bu yıkım yılında belki de birçok kimse bu ormanlarda can vermişti. Fakat bilmem neden ben o umarsız delinin başına rasladığıma emindim. Evet, emindim diyorum size.

Ve ansızın her şeyi anladım, keşfettim. Onlar onu o şiltenin üzerinde soğuk ve ıssız ormana bırakmışlardı. O da, değişmez düşüncesine bağlı, karların kalın ve hafif örtüsü altında kolunu bacağına kımıldatmadan kendini ölüme teslim etmişti.

Sonra onu kurtlar paralamıştı.

Kuşlar da, yırtılan yatağının yünüyle yuvalarım yapmışlardı.

Bu üzüncü veren kemiği sakladım. Çocuklarımızın bundan böyle hiç savaş görmemeleri için yakıyorum.

YOLCULUKTA

Gustave Toudouze'a

Vagon Cannes'dan beri doluydu. Herkes birbirini tanıdığı için durmadan konuşuluyordu. Tarascon'dan geçilirken birisi: "İşte burada adam öldürüyorlar" dedi. Ve iki yıldan beri vakit vakit bir yolcunun canına kıyan gizemli ve tutulmaz katilden söz edilmeye başlandı. Herkes olasılıklar ileri sürüyor, herkes görüşünü söylüyordu. Kadınlar ansızın kapıda bir insan başı belirdiğini görme korkusuyla titreyerek camların arkasındaki karanlık geceye bakıyorlardı. Kötü raslantıların korkunç öyküleri, bir hızlı trende delilerle başbaşa kalışlar, kuşkulu bir adamın karşısında geçirilen saatler anlatılmaya girişilmişti.

Her adam övünecek bir olay biliyordu. Herkes şaşırıcı dmumlarda aklını başına toplayarak parmak ısırtan bir ataklıkla bir haydutu korkutmuş, şaşırtmış ve kısıvrak bağlamıştı. Her kışı güneyde geçiren bir hekim de, sıra ona gelince, bir olay anlattı:

- Ben, dedi, böyle bir olayda cesaretimi deneme fırsatım hiç bulamadım. Fakat başından dünyanın en garip,

aynı zamanda en esaslı ve en acımdıncı olayı geçen bir kadın, hastalarımın bugün ölmüş bulunan bir kadın tanıdım.

Bu bir Rustu; çok yüksek bir aileden, çok güzel bir hanımdı; Kontes Marie Baranow'du: İnce burunları, ağızları, birbirine yakın ve tanımlanamaz bir renkte, kül rengi bir mavilikte gözleri, soğuk ve bir parça kaba zarafetleriyle Rusların ne kadar güzel olduklarını bilirsiniz. Onlarda hem densiz, hem gönül çelici, hem büyülenen, hem yumuşak, hem sevecen, hem ciddi, özetle bir Fransız için baştan başa hoş bir şey vardır. Aslında belki de bana onları böyle gösteren, yalnızca ırk ve ayrı yaratılıştır.

Yıllardan beri doktoru onun bir göğüs hastalığına yakalanma olasılığını güçlü görüyor ve Fransa'nın güneyine gelmesi için kandırmaya çalışıyordu. Fakat o Petersburg'tan ayrılmamakta direniyordu. Sonunda geçen gün doktor onun yitireceğini anlayarak bunu kocasına bildirdi. O da karısına hemen Menton'a gitmesini buyurdu.

Kadın, adamları başka bir vagona yerleştikleri için, trende tek başına bir kompartımana bindi. Biraz üzgün, kırların ve köylerin geçişine bakarak ve kendisini çocuksuz, hemen hemen akrabasız, aşkı sönmüş ve onu hastaneye hasta bir uşak gönderilir gibi böyle birlikte gelmeden dünyanın bir ucuna atmaya kalkmış bir kocayla yaşamda yapayalnız, tümüyle kendi başına bırakılmış duyarak, kapının yanında oturuyordu.

Her istasyonda hizmetçisi îvan, hanımının bir eksiği olup olmadığını sormaya geliyordu. Bu, ona körükörüne bağlı, vereceği bütün buyrukları yerine getirmeye hazır, yaşlı bir uşaktı.

Gece oldu. Tren bütün hızıyla gidiyordu. Kadın son

derece sinirli, uyuyamıyordu. Birden aklına, kocasının son dakikada Fransız altını olarak verdiği paraları saymak geldi. Küçük çantasını açtı ve ıslıl ıslıl maden dalgasını kucağına döktü.

Fakat ansızın yüzüne soğuk bir esinti çarptı. Kadın şaşırıp başım kaldırdı. Kapı açılmıştı. Kontes Marie, ne yapacağım bilemeyerek önüne serili paranın üzerine hemen bir şal attı ve bekledi. Birkaç saniye geçti. Sonra başı açık, elinden yaralı, akşam giysisi giymiş, soluk soluğa bir adam görüldü. Adam kapıyı kapadı, oturdu, parıltılı gözlerle komşusuna baktı, soma kan akan bileğini bir mendille sardı.

Genç kadın korkudan bayılacak gibi oluyordu. Bu adam onu kesin para sayarken görmüş ve parayı çalmaya, kendisini öldürmeye gelmişti.

Soluyarak, yüzü çekilerek boyuna kendisine bakıyor, kuşkusuz üzerine atılmaya hazır bulunuyordu.

Ansızın: - Bayan, dedi; korkmayın!

Kadın, yüreğinin çarptığını, kulaklarının uğuldadığını duyarak ağzını açmaya güç bulamadı; hiç yanıt veremedi.

Öteki yine: - Ben haydut değilim bayan, dedi.

Kadın hep susuyordu. Fakat birden yaptığı bir devinimle dizleri birbirine yaklaşınca altınlar, tıpkı bir oluktan su akar gibi halının üzerine akmaya başladı. Şaşırarak adam bu madenden dereye bakıyordu. Birden toplamak üzere eğildi.

Kadın telaş içinde kalktı, bütün parasını yere atarak yola atlamak için kapıya koştu. Fakat adam onun ne yapacağını anladı, atıldı, onu kollarına aldı, zorla oturttu ve bi-

teklerinden tutarak: "Beni dinleyin, bayan, dedi; ben haydut değilim. Kanıtı da şu ki parayı şimdi toplayıp size vereceğim. Yalnızca, sının geçmeme yardım etmezseniz ben bitmiş, ölmüş bir adamım. Bu konuda size daha fazlasını söyleyemem. Bir saate kadar son Rus istasyonunda olacağız. Bir saat yirmi dakika soma da İmparatorluk sinirini açacağız. Yardımına koşmazsanız yandım demektir. Bununla birlikte, bayan, ben ne öldürdüm, ne çaldım, ne de onura dokunur bir şey yaptım. Buna ant içerim. Ama daha çoğunu söyleyemem."

Ve diz çökerek sıraların altına, uzağa yuvarlanmışlara varıncaya kadar altınları topladı. Sonra küçük meşin çanta yeniden dolunca, onu, tek sözcük söylemeden yanındakine verdi ve gidip vagonun öbür köşesine oturdu.

İkisi de kıvıldamıyorlardı. Kadın, korkudan henüz eli ayağı kesik, fakat gittikçe yatışarak, sessiz ve kıvıltısız duruyordu. Öteki de ne durumunu değiştiriyor, ne yerinden kıpırdıyordu. Gözlerini önüne dikmiş, ölü gibi sapsarı, dimdik oturuyordu. Kadın vakit vakit ona ivedi bir göz atıyordu. Bu, aşağı yukarı otuz yaşında, çok güzel, tüm görünüşüyle kibar bir adamdı.

Tren kalabalıklarda koşuyor, gecenin ortasında yürek hoplatan çığlıklar koparıyor, bazen gidişini ağırlaştırıyor, soma yine son hıza çıkıyordu. Fakat ansızın yolunu kesti, birçok düdükle çaldı ve bütün bütün durdu.

İvan, buyruk almak üzere kapıda göründü.

Kontes Marie acayip arkadaşını son bir kez daha süzdü ve birden titrek bir sesle uşağına:

- İvan, dedi; sen kontun yanına dön. Artık sana gerek sinmem kalmadı.

Adam ne diyeceğini şaşırmış, gözlerini ağartıyordu.
Kekeledi:

- Fakat... Bayan.

O yine: - Hayır, dedi; gelmeyeceksin. Ben düşünce-
mi değiştirdim. Rusya'da kalmanı istiyorum. Al, şu dönüş
parası. Ver bana takkenle mantonu.

Yaşlı uşak, efendilerin apansız buyruklarına ve karşı
gelinmez keyiflerine alışık, hep yanıt vermeden boyun eğe-
rek, şaşkın şaşkın takkesini çıkardı ve mantosunu uzattı.
Soma gözleri yaşlı, uzaklaştı.

Tren kalkarak sınıra doğru koşmaya başladı.

O vakit Kontes Marie yol arkadaşına:

- Bu eşya sizin efendim, dedi; siz, uşağım Ivan'siniz.
Buna karşılık bir tek koşulum var: benimle hiç konuşma-
yacaksınız, ne teşekkür için, ne de başka bir şey için bana
tek sözcük söylemeyeceksiniz.

Yabancı, ağız açmadan eğildi.

Çok geçmeden yine doğruldu ve üniformalı memur-
lar treni dolıştı. Kontes kâğıtlarını onlara uzattı ve vago-
nun dibinde oturan adamı da göstererek:

- Bu uşağım İvan'dır, dedi; işte pasaportu.

Tren yine kalktı.

Bütün gece, ikisi de dilsiz, başbaşa kaldılar.

Sabah olunca trenin durduğu bir Alman istasyonun-
da yabancı indi. Sonra kapıda durup:

- Bağışlayın, bayan, dedi; verdiğim sözü tutamadım;
fakat sizi uşağınızdan ettim. Şimdi onun yerine ben geç-
meliyim. Bir şeye gereksinmeniz yok mu?

Kadın soğuk yanıt verdi:

- Bana oda hizmetçimi çağırın.

Kadın arada bir büfeye indikçe onun uzaktan kendisine baktığını görüyordu. Menton'a vardılar.

* * *

Doktor bir saniye sustu; sonra yine başladı:

- Bir gün muayenehanemde hastalarımı kabul ederken içeriye iriyan bir delikanlının girdiğini gördüm. Bana:

- Doktor, dedi; sizden Kontes Marie Baranow hakkında bilgi istemeye geldim. O beni hiç tanımazsa da ben kocasının dostlarındanım.

Yanıt verdim: - Onu yitirdik. Rusya'ya dönemez.

Bu adam birden hıçkırmaya başladı, sonra kalktı ve bir sarhoş gibi sendeleyerek çıktı.

Kontes'e daha o akşam bir yabancının gelip benden sağlığını sorduğunu haber verdim. Heyecanlanmış görün- dü ve bana şimdi size söylediğim öyküyü anlattı. Soma da ekledi:

- Hiç tanımadığım bu adam artık beni gölgemmiş gi- bi izliyor. Ona her çıkışında raslıyorum. Bana garip garip bakıyor. Fakat hiç konuşmadı.

Düşündü, soma yine ekledi:

- Bakın, şimdi de pencerelerimin altında olduğuna bahse girerim.

Uzun sandalyesinden kalktı, gidip perdeleri araladı ve gerçekten benimle görüşmüş olan adamın gözleri otelde, bir sıraya oturmuş bulunduğunu gösterdi. Adam bizi gör- dü, kalktı ve başını bir kez bile çevirmeksizin uzaklaştı.

Böylece hem şaşkınlık, hem de üzüntü veren bir şe- ye, birbirlerini hiç tanımayan bu iki insanın dilsiz sevgile- rine tanık oldum.

Adam onu kurtarılmış, minnet duyan ve ölesiye öz-

verili bir hayvanın bağıllığıyla seviyordu. Artık kendisini tanıdığını anlayarak her gün gelip bana: "Ne durumda?" diyordu. Ve onun her gün sokaktan daha zayıf, daha solgun geçtiğini gördükçe boğula boğula ağlıyordu.

Kadın da bana:

- Bu garip adamla ömrümde bir kez konuştum, diyor-du; oysa kendisini yirmi yıldan beri tanıyor gibiyim.

Birbirlerine rasladıkları zaman kadın ağır ve hoş bir gülümsemeye onun selamını alıyordu. Kendisini, bu çok yalnız ve kaybolduğunu anlamış kadını, mutlu, böyle sevmekten, bu saygı ve bu dirençle, bu son derecesine varmış şiiirle, bu her şeye hazır özveriyle sevmekten mutlu buluyordum. Bununla birlikte delice inadına bağlı kalıyor, onu kabul etmeye, onun adını öğrenmeye, onunla konuşmaya, neye mal olursa olsun, asla yanaşmıyordu. "Hayır, hayır," diyordu; "böyle bir şey, bu garip dostluğu bozar. Biz birbirimize yabancı kalmalıyız."

Ötekine gelince, kuşkusuz *p* da bir tür Don Kişot'tu. Çünkü kadına yaklaşmak için hiçbir şey yapmadı. Ona hiç konuşmamak üzere vagona vermiş olduğu anlamsız sözü sonuna kadar tatmak istiyordu.

Kadın, uzun bitkinlik saatlerinde, çok kez uzun sandalyesinden kalkıyor ve onun orada, pencerenin altında olup olmadığına bakmak için gidip perdesini aralıyordu. Ve onu, sırasının üzerinde hep kıvıltısız gördükten sonra da dudaklarında bir gülümsemeye dönüp yine yatıyordu.

Kendisi bir sabah saat ona doğru öldü. Ben otelden çıkarken adam, yüzü allak bullak, geldi. Haberi önceden biliyordu.

- Onu sizin önünüzde bir saniye görmek isterdim; dedi.

Kolundan tuttum ve tekrar yapıya girdim.

Ölünün yatağına vardığı zaman onun elini yakaladı ve sonsuz bir öpüşle öptü. Sonra deli gibi çıkıp gitti.

Doktor bir daha sustu, soma yine:

- İşte dedi; bildiğim en garip tren öyküsü, kuşkusuz, bu. Erkeklerin böyle acayip delilikleri vardır.

Bir kadın yan sesle;

- Bu iki insan, diye mırıldandı; sandığınız kadar deli değildirler. Onlar... Onlar...

Söyleyemiyordu; o kadar ağlıyordu... Kendisini yatıştırmak için başka konu açtıklarından ne demek istediği öğrenilemedi.

DÖKÜNTÜ GEMİ

Dün 31 Aralıktı.

Eski dostum Georges Garin'le öğle yemeği yiyordum. Hizmetçi kendisine, yabancı bir ülkenin damgalan ve pul-lanıyla kaplı bir zarf getirdi.

Georges bana döndü:

- izin verir misin?

- Elbette.

Ve çapraz çapraz yazılmış sekiz sayfalık iri bir ingiliz yazısını okumaya başladı. Bu sayfalan ciddi bir dikkatle, gönüle bağlı işlere verdiğimiz önemle ağır ağır okuyordu.

Soma mektubu ocağın üzerinde bir yere koydu ve:

- Bak, dedi; sana şimdiye kadar anlatmadığım tuhaf bir öykü. Bununla birlikte dokunaklı ve başımdan geçmiş bir öykü! Evet, o yıl garip bir yılbaşı günü geçirmişt看. Otuz yasadaydım. Demek bundan yirmi yıl önce... Çünkü artık elli yaşındayım!

"O zamanlar, şimdi başında bulunduğum deniz sigorta ortaklığının denetmenliğini yapıyordum. Yılbaşı bayramını, o günü bir bayram günü yapmak görenek olduğu için, Paris'te geçirmeye niyet etmişim. Bu aralık müdür-

den hemen Re adasına gitmemi isteyen bir mektup aldım. Orada, bize sigortalı, bir Saint-Nazaire üç direkli karaya oturmuştu. Saat sekizdi. Bilgi almak için, onda ortaklığa geldim. Aynı akşam eksprese bindim. Tren beni ertesi gün, 31 Aralıkta La Rochelle'e getirdi.

"Re'ye gidecek olan Jean-Guiton vapurunun kalkmasına iki saat vardı. Kentte bir dolaşım. La Rochelle, bir labirent gibi birbirine dolaşmış sokakları, sonsuz dehlizlerin.. Rivoli sokağı gibi kemerli dehlizlerin, ancak alçakça bir ihanet dekoru, eski zaman savaşlarının, o vahşi ve kahramanca savaşların eski ve etkili dekoru diye yapılmış ve öyle kalmışa benzer basık, gizemli dehlizleri ve kemerlerin altında uzayan kaldırımlarıyla gerçekten garip ve yüce ruhlu bir kentti. Burası tam eski Huguenot ülkesi, parlak bir sanatı olmayan, Rouen'a o kadar büyüklük vermiş yetkin anıtlardan birine bile sahip bulunmayan, bununla birlikte baştan başa ciddi görünüşüyle göze çarpan ağırbaşlı, kapalı, biraz da içinden pazarlıklı bir ülke, bağnazlıklar kaynağı, bir usanmak bilmez dövüşçüler yurduydü; Calvin'cilerin geliştigi, dört çavuşlar (*) karışıklığının doğduğu kentti.

"Bu acayip sokaklarda bir süre dolaştıktan sonra beni Re adasına götürececek olan küçük ve kara gövdeli bir vapura bindim. Gemi öfkeli öfkeli soluyarak kalktı, limanı koruyan iki eski kalenin arasından geçti, koyu boyladı, Richelieu tarafından yaptırılan ve kent koca bir gerdanlık gibi saran, iri taşları da su hizasında görünen dalgakırandan çıktı; sonra sağa sola yanladı.

(*) Gizli Carbonari derneğine La Rochelle garnizonundan katılan ve 1822'de boyunları vurulan dört erbaş. (Çeviren)

"Düşünceyi boğup ezen, ruhu daraltan, içimizdeki her gücü ve her istenci yok eden sıkıntılı günlerden biriydi. Kapalı, dondurucu, koyu bir sise bürünmüş, yağmur gibi ıslak, buz gibi soğuk, lağım buğusu gibi kötü kokulu bir gün...

"Bu alçak ve uğursuz sis tavanının altında bu uçsuz bucaksız kumsalların kumlu ve sığ denizi, bir bulanık su, pis su, durgun su denizi halinde kırıksız, kıpırtısız ve cansız duruyordu. Jean-Guiton, her seferki gibi, bir az da yuvarlanarak, üstten geçiyor., bu düz ve altı görünmez örtüyü kesiyor., sonra arkasında hemen düzelen birkaç dalga, birkaç çalkantı, birkaç büküm bırakıyordu.

"Vapuru gibi yusuvarlak, onun gibi sallanır, hemen hemen elsiz ayaksız, ufarak bir adam olan kaptanla konuşmaya başladım. Saptayacağım kazayla ilgili bilgi almak istiyordum. Saint-Nazaire limanından üç direkli büyük bir gemi, Maire-Joseph, bir kasırga gecesi Re adasının kumlarına düşmüştü.

"Gemi sahibinin yazdığına göre fırtına bu tekneyi o kadar uzağa atmıştı ki yüzdürmek mümkün olmamış ve içinden ne çıkarılabilirse hepsini çarçabuk kaldırmak gerekmişti. Şimdi bana döküntü geminin durumunu saptamak, kazadan önceki durumunun ne olabileceğini belirtmek, yüzdürülmesi için her çabanın gösterilip gösterilmediğini kestirmek düşüyordu. Gerekirse sonra mahkemede yüz yüze tanıklık etmek üzere, ortaklığın adamı olarak geliyordum.

"Raporumu alınca müdür, çıkarlarımızı korumak için gerekli göreceği önlemlere başvuracaktı.

"Jean-Guiton'un kaptanı, kurtarma işine gemisiyle yardıma çağırılmış olduğu için konuyu iyi biliyordu.

"Bana, pek sade olan kazayı anlattı. Marie-Joseph dedi bir rüzgârla sürüklenerek geceleyin yolunu sapıtmış, köpükten bir deniz üzerinde -kaptan "süt çorbasından bir deniz" diyordu- gelişi güzel yüze yüze gelmiş, bu bölge kıyılarını, suyun en alçak olduğu çekilme saatlerinde, uçsuz bucaksız saharalara döndüren şu geniş kum setlerine düşmüştü.

"Hem konuşuyor, hem önüme, çevreme bakıyordum. Okyanusla basık gökyüzü arasında, gözün uzağı görebildiği boş bir açıklık kalıyordu. Bir karayı boyluyorduk, sordum:

"- Bu, Re adası mı?

"- Evet, efendim.

"Birden kaptan sağ elini ilerimize doru uzatarak bana denizin ortasında ancak seçilebilen bir şey gösterdi ve:

"- Bakın, dedi; işte sizin gemi!

"- Marie-Joseph mi?..

• "- Oya.

"Alışmıştım. Olsa olsa bir kaya sanabileceğim bu hemen hemen görünmez kara nokta, bana kıydan hiç değilse üç kilometre ileride gibi geliyordu.

"- Ama "kaptan, dedim; gösterdiğiniz yerde en aşağı yüz kulaç su vardır!

"- O, gülmeye başladı.

"- Yüz kulaç mı, dostum?.. İki kulaç bile yoktur!..

"Kaptan bir Bordeauxluydu. Sürdürdü:

"- Şimdi, dokuzu kırk geçe, kabarmanın en yüksek zamanıdır. Dauphin Oteli'nde yemeğinizi yedikten sonra ellerinizi cebinize sokarak kumsaldan gidin. İkiyi elli geçe değilse bile ençöküçte ayaklarınız ıslanmadan gemiye ula-

saçağımıza güvence veririm, dostum. Orada bir saat kırk beş dakikadan iki saate kadar bir zaman kalabilirsiniz. Ama daha çok değil. Yoksa yakalanırsınız. Deniz ne kadar uzağa giderse o kadar çabuk döner. Tahta kurusu kadar düzdür, bu kıyı! Beni dinlerseniz dördü elli geçe yola düzülün. Saat yedi buçukta Jean-Guiton'a binersiniz. O da sizi bu akşam La Rochelle rıhtımına bırakır.

"Kaptana teşekkür ettim ve yaklaştığımız küçük Saint-Martin kentine bakmak için hızlı hızlı vapurun baş tarafına gidip oturdum.

"O da, karaların önüne boydan boya serpilmiş bütün ada kırıntılarına merkezlik eden liman yavrularından birine benziyordu. Balık ve kümes hayvanlarıyla, sebze ve kabuklu deniz ürünleriyle turp ve midyeyle yaşayan, bir ayağı suda, öteki karada büyük bir balıkçı kasabasıydı. Ada çok alçak, az işlenmiş, bununla birlikte, görünüşte pek kalabalıktı. Fakat ben içerilere girmedim.

"Yemek yedikten soma küçük bir burun aştım. Sonra, deniz hızla çekildiği için, kumların ortasından, ötede, ta ileride, suyun üstünde gördüğüm kaya gibi kara nesneye doğru ilerledim.

"Ayağımın altında sanki terleyen bir et gibi esnek, sapsarı ovada hızlı hızlı gidiyordum. Deniz, demin şuradaydı.-Şimdi onu uzakta, göz alabildiğine kaçır görüyor ve artık kumu okyanustan ayıran çizgiyi seçemiyordum. Dev işi ve doğa dışı bir oyun seyrediyor gibiydim. Atlas Okyanusu biraz önce önümdeyken, sahnede dekorlarla yapıldığı gibi, kumsalda, gözden yitivermişti ve şimdi ben bir çölün ortasında yürüyordum. Yalnızca tuzlu suyun etkisi, havası üzerimde kalmıştı. Yosunu kokusunu duyu-

yordum. Çabuk çabuk yürüyordum. Hiç üşümüyordum. Yaklaştıkça büyüyen ve artık karaya vurmuş kocaman bir balınayı andıran gemi döküntüsüne bakıyordum.

"Tekne sanki yerden çıkıyor ve bu engin, düz, sarı genişlikte insanı şaşırtacak kadar büyüyordu. Bir saat yürüdükten soma sonunda eriştim. Kırılmış kemiklerini, koca koca çivilerin deldiği katranlı ağaçtan kemiklerini hayvan kaburgaları gibi göstererek, çatlak ve patlak, yan üstü yatıyordu. Kum daha şimdiden ona saldırmış, bütün yarıklardan girmiş, onu kavramış, avucuna almıştı ve artık koyvermeyecekti. Gemi, orada kök salmışa benziyordu. Baş, bu yumuşak ve hain kuma iyice batmıştı. Yukarıya kalkan kış tarafısa, siyah kaplamasının üzerinden sanki havaya, umutsuz bir yardım çağlığı gibi, şu iki beyaz sözcüğü fırlatıyordu: Marie-Joseph.

"Bu gemi ölüsüne en alçak tarafından tırmandım. Sonra güverteye çıkarak içeriye girdim. Biçimleri bozulmuş kapaklardan ve kaburga çatlaklarından giren ışık, bu kaplama parçalarıyla dolu loş ve uzun bir mahzene benzeyen yeri üzünçle aydınlatıyordu. Ortalıkta bu tahta bodruma tabanlık eden kumdan başka hiçbir şey yokta.

"Geminin durumuyla ilgili notlar almaya koyuldum. Boş ve kırık bir fiçinin üzerine oturmuş, arasından kumsalın sonsuz genişliğini de görebildiğim büyük bir yarığın ışığında yazıyordum. Vakit vakit tenimden garip bir soğuk ve ıssızlık titremesi geçiyordu. Bazen de boş teknenin belirsiz ve gizemli gürültüsünü dinlemek için yazıyı bırakıyordum: Çengel tırnaklarıyla kaplamaları kazıyan yengeçlerin gürültüsünü... Bu ölünün üzerine daha şimdiden yerleşmiş küçük küçük binlerce deniz hayvanının gürültüsü-

nü... Ve hele kendine özgü burgu gıcirtısıyla bütün eski tah-taları durmadan kemiren, oyup tüketen deniz kurdunun tatlı ve tekdüze gürültüsünü...

"Birden pek yakınımnda insan sesleri işittim. Karşıma bir hayalet çıkıyormuş gibi yerimden fırladım. Gerçekten bana bir an bu kazadan boğulmuş iki yolcu hortlayarak nasıl öldüklerini anlatmaya kalkışacaklarmış gibi geldi. Onun için bilek gücüyle bir çırpıda güverteye tırmandım ve geminin başı ilerisinde, ayakta duran, büyük bir adamla üç küçük kız, daha doğrusu, büyük bir İngilizle üç miss gördüm. Boşaltılmış üç direkliden böyle çevik bir yaratığın fırladığını görünce kesinlikle onlar benden de çok korktu-lar. Kızların en küçüğü kaçtı; öbür ikisi sıkı sıkıya babala-rına sarıldılar. O ise yalnızca ağzını açmıştı. Heyecanını gösteren tek belirti bu oldu,

"Birkaç saniye geçtikten soma bana:

"- Aaa, dedi; siz bu geminin sahibi misiniz efendim?

"- Evet efendim.

"- Geminin içini gezebilir miyim?

"- Evet efendim.

"Bunun üzerine, yalnızca birçok kez yinelenen "na-zik" sözcüğünü ayırdedebildiğim uzun bir İngilizce tüm-ce söyledi.

"Tırmanacak bir yer arandığından kendisine en uygun tarafı gösterdim ve elimi uzattım. Çıktı. Sonra telaşları ge-çen üç kızcağıza yardım ettik. Hepsi de hoş şeylerdi. Özel-likle bir çiçek kadar taze, gayet ince, gayet nazlı ve on sek-izde bir sansın olan büyükleri hoştu. Gerçekten, güzel 111 | i i iz kadınlarında, denizin taze yemişleriymiş gibi bir hal Nkrdr. Bu da sanki kumdan yeni çıkıyordu ve saçlannda

kumun izi kalmıştı. Bu güzeller tatlı tazelikleriyle insana, pembe sedeflerin kibar renklerini ve okyanusların bilinmez derinliklerinde oluşan gizemli, ender incileri anımsatırlar.

"Kız, babasından biraz daha iyi konuşuyordu, aramızda çevirmenlik yaptı. Kazayı, en küçük noktalarına kadar anlatmak gerekti. Ben de içinde bulunmuşum gibi uydurdum. Soma bütün aile geminin içine indi. Bu yarım yamalak aydınlanmış loş dehlize girer girmez şaşırdıklarından ve beğenmeye başladıklarından çığlıklar kopardılar. Ansızın da babayla üç kız, dördü birden, kuşkusuz geniş ve su geçmez giysilerinin içinde saklı duran albümlerini ellerine alarak kurşun kalemiyle bu üzünçlü ve acayip yerin resmini çizmeye başladılar.

"Yerinden fırlamış bir direğe yan yana oturmuşlardı. Sekiz dizin üzerinde dört albüm, Marie-Joseph'in yarısı açılmış karnını gösterecek olan küçük kara çizgilerle doluyordu.

"Ben, geminin iskeletini gözden geçirmeyi sürdürüyordum. Kızların byğ de hem çalışıyor, hem de benimle konuşuyordu.

"Kışı Biarritz'te geçirdiklerini ve Re adasına özellikle bu kuma batan  direkliyi görmek için geldiklerini öğrendim. Bu insanlarda İngiliz alımindan hiçbir şey yoktu. Bunlar o sade ve babacan delişmenlerden, İngiltere'nin bütün dünyaya yaydığı bitmez tükenmez gezginlerindendi. Baba uzun, kuru, kırmızı yüzü beyaz favorilerle çevrelenmiş, gerçekten bir canlı sandviç; iki tüy yastık arasın da insan başı olarak kesilmiş bir jambon dilimi; kızlar da bacakları üzerinde yüksek, büyümeye çalışan leylek pı lazlan; büyüklerinden başkası kuru; her üçü de, fakat özellikle en büyükleri sevimli.

"Büyük kızın öyle tuhaf bir söyleme, anlatma, gülme, anlama ve anlamama, bana bir şey sormak için gözlerini, derin su gibi mavi gözlerini kaldırma, anlamak için resmi bırakma, yine işe koyulma, bir "yes" veya "no" deme biçimi vardı ki hani karşısında günlerce durup onu dinlerdim...

"Birdenbire mırıldandı:

"- Bu gemide küçük bir kıvıltı duydum.

"Kulak verdim. Ben de hafif, acayip ve sürekli bir gü-rültü işittim. Ne oluyordu? Kalktım ve gidip yarıktan bakınca yüksek bir çığlık kopardım. Deniz bize erişmişti! Neredeysen çeviriyordu!

"Hemen güverteye çıktık. Çok geçti. Su bizi kuşatmış, yaman bir hızla kıyıya doğru koşuyordu. Hayır, koşmuyordu; kayıyor, sürükleniyor, sınırsız bir leke gibi uzanıyordu. Kumu ancak bir iki santim su örtmüştü. Ama sinsi denizin nerelere kadar uzandığı daha şimdiden görünmüyordu.

"İngiliz atılmak istedi; tottum. Gelirken yanlarından dolaştığımız, fakat dönerken içlerine düşeceğimiz bataklıklar yüzünden kaçmak olanaksızdı.

"Yüreklerimiz bir dakika korkunç bir sıkıntı içinde kaldı. Soma küçük İngiliz kızı gülümsemeye başladı ve mırıldandı:

"- işte biz, kazaya uğrayanlar!

"Gülmek istedim. Fakat korku, alçak, iğrenç, bayağı

* (bu su gibi sinsi bir korku beni bağladı, içinde bulunduklarımız bütün tehlikeler birden gözümün önüne geldi. "Yarılın edin!" diye bağırarak istedim. Kime?

"tki küçük İngiliz kızı, çevremizdeki sınırsız denize

ne yapacağını bilmez bir gözle bakan babalarına sokulmuşlardı.

"Gece, ağır, ıslak ve buz gibi bir gece de yükselen okyanus kadar hızla çöküyordu.

"- Bu gemide kalmaktan başka yapacak hiçbir şey yok; dedim.

"İngiliz yanıt verdi:

"- Oo! yes!

"Ve orada bir çeyrek, yarım saat, daha doğrusu kestiremediğim bir zaman d rarak çevremizde kalınlaşan, dönen, yeniden ele geçirdiği koca kumsalda kaynıyora benzeyen, oynuyor görünen bu sarı suya baktık.

"Kızlardan biri üşüdü. Üstümüzden geçen ve derimizi iğneleyen hafif, fakat dondurucu rüzgârdan korunmak üzere yine aşağıya inmek aklımıza geldi.

"Ambar kapağına eğildim. Gemi suyla doluydu. Bunun üzerine biraz siperlik eden arka bordaya sokulmak zorunda kaldık.

"Artık çevremizi karanlıklar sarıyordu. Biz de suyla gecenin ortasında birbirimize sıkı sıkıya yaslanmış duruyorduk. Omzumda, dişleri vakit vakit takırdayan küçük İngiliz kızının omzunun titrediğini duyuyordum. Ama kumaşların arasından vücudunun tatlı sıcaklığını da duyuyordum. Ve bu sıcaklık bana öpüş kadar tatlı geliyordu. Artık konuşmuyorduk. Fırtına saatlerinde bir hendeğe çökmüş hayvanlar gibi sessiz ve kımiltısız, bekliyorduk. Bununla birlikte geceye, gittikçe büyüyen korkunç tehlikeye, her şeye karşın; orada bulunmaktan, soğuktan ve tehlikeden, bu tekne üzerinde, bu güzel ve sevimli kızcağızın ta yanmasında geçirilecek uzun, karanlık ve sıkıntı saatlerinden hoşnutluk duymaya başlıyordum.

"Kendi kendime de, içime işleyen bu garip sevinç ve rahatlık duygusunun nedenini soruyordum.

"Nedeni? Kim bilir? Onun orada olması mı? Kim o, ya? Bilinmeyen bir ingiliz kızcağızı! Onu sevmiyordum; hiç de tanımiyordum; ama kendimi gevşemiş, tutulmuş buluyordum. Onu kurtarmak, onun için tehlikeye atılmak, bin delilik yapmak isterdim. Acayip şey! Nasıl oluyor da bir kadının yanımızda duruşu bizi böyle altüst ediyor? Biz saran, onun güzellik gücü müdür? Gençlik ve güzellik büyüsü mü bizi şarap gibi sarhoş ediyor?

"Yoksa bu, aşkın, boyuna yaratıkları birleştirmek, erkekle kadını karşı karşıya getirir getirmez gücünü denemek isteyen ve onlara, tıpkı çiçek yetiştirmek için toprak sulanır gibi, heyecan, karışık, gizli, derin bir heyecan salan ne olduğu bilinmez aşkın şöyle bir dokunması mıdır?

"Fakat karanlıkların sessizliği, gökyüzünün sessizliği gittikçe daha korkunç oluyordu. Çünkü çevremizde derinden derine, hafif ve sonsuz bir gürültü işitiyor, yükselen sağır denizin uğultusunu, akıntının hep aynı sesle gemiye çarpışını dinliyorduk.

"Ansızın bir hıçkırma duydum, ingilizlerin en küçüğü ağlıyordu. Babası kendisini avutmak istedi. Hiç anlamadığım dilleriyle konuşmaya başladılar. Adamın kızı yatıştırdığını, ama onun gene korktuğunu seziyordum.

"Yambaşımdakine sordum:

"- Siz o kadar üşümüyor musunuz, miss?

"O! Üşüyorum. Çok üşüyorum.

"Kendisine paltomu vermek istedim. Kabul etmedi. Fakat ben sırtımdan çıkarmıştım. Onu zorla sardım. Kısa çekişmemiz sırasında eline dokunmuştum; bütün vücudumdan tatlı bir ürperme geçti.

"Birkaç dakikadan beri hava daha sertleşiyor, su geminin kaburgalarına daha hızla çarpıyordu. Doğrudum; yüzümü büyük bir soluk sıyırdı. Rüzgâr başlıyordu!

"Bunu benimle birlikte yaşlı İngiliz de fark etti ve yalnızca:

"- Bizim için kötü, dedi; bu...

"Gerçekten kötüydü. Eğer dalgalar, hatta en hafifleri gemiye saldırıp onu ırgalasalardı ölüm kesindi. Çünkü tekne öyle dökülmüş ve dağılmıştı ki biraz sertçe gelecek ilk dalga onu tuzbuz ederdi.

"O vakit telaşımız, esintiler güçlendikçe, saniyeden saniyeye arttı. Artık dalgalar biraz çatlıyordu. Her biri Marie-Joseph'in iskeletine çarpıp onu ta yüreğimize kadar çıkan kısa bir titremeye sarsarken ben, karanlıkların içinde, sıra sıra ak köpüklerin belirip yittiğini görüyordum.

"İngiliz kızı titriyordu. Onun bana dayanmış, titrediğini duyuyor, kendisim kucaklamak için çıldırıyordum.

"Ötede, önümüzde, sağda, solda, arkamızda deniz fenerleri... İri gözlerle, bize bakan, bizi gözetleyen ve sabırsızlıkla yok olmamızı bekleyen dev gözlerine benzer beyaz, sarı, kırmızı, döner deniz fenerleri kıyılarda parlıyordu. İçlerinden hele birine pek totuluyordum. Otuz saniyede bir sönüyor ve hemen yine yanıyordu. İşte bu, ateşten bakışını boyuna kesen gözkapığıyla kesin bir gözdü.

"İngiliz, vakti öğrenmek için, ara sıra bir kibrit çıkarıyor, soma yine saatini cebine koyuyordu. Ansızın bana, kızlarının başlarının üzerinden büyük bir ciddilikle:

"- Bayım, dedi; yeni yılınız kutlu olsun.

"Gece yarısıydı. Kendisine elimi uzattım; sıktı. Sonra İngilizce bir tümce söyledi. Birden kızlarıyla kendisi

"God save the Queen" (*) şarkısını söylemeye başladılar. Şarkı, kapkara göğe, dilsiz göğe yükseliyor ve boşlukta yitiyordu.

"Önce güleyim dedim; soma garip ve güçlü bir heyecana kapıldım.

"Bu mahkumlar, bu kazaya uğramışlar şarkısı hem korkunç, hem de güzel bir şey, yakan gibi, hatta ondan daha büyük bir şey, şu eski ve yüce "Ave, Caesar, morituri te salutant"la (**) kıyaslanabilecek bir şeydi...

"Bitirdikleri zaman yanımdaki kızdan, dertlerimizi unutturmak için, tek başına, eski bir hava, ilahi gibi bir şey söylemesini istedim. Rız oldu ve genç, pürüzsüz sesi hemen gecenin ortasında yükseldi. Şüphesiz üzücü bir şarkı söylüyordu. Çünkü notalar uzun uzun sürükleniyor, ağızından yavaş yavaş çıkıyor ve dalgaların üstünde yaralı kuşlar gibi çırpınıyordu.

"Deniz kabarmış ve artık teknemizi dövmeye başlamıştı. Bense bu sestem başka bir şey düşünmüyordum. Hayır, denizkızlarını da düşünüyordum. Eğer yanımdan bir gemi geçmiş olsaydı gemiciler ne derlerdi? Erinçsiz ruhum bir düş içinde yitiyordu. Denizkızı! Gerçekten beni bu kurtyeniği gemi içinde alıkoyan ve çok geçmeden benimle birlikte dalgalara gömülecek olan bu kıyı kızı, bir denizkızı değil miydi?

"Fakat birdenbire beşimiz de güverteye yuvarlandık. Çünkü Marie-Joseph, sağ yanı üzerine yaslanmıştı. İngi-

(*) Tanrı kraliçeyi korusun. (İngiliz ulusal marşı.)

(**) Selam, Caesar; birazdan ölecekler, seni selamlarlar. (Roma gladyatörlerinin arenada vuruşmaya başlamadan önce imparator locasının önünden geçerken eğilerek söyledikleri sözler.)

liz kızı üstüme düştüğü için kendisini kollanma almış, bilmeden, anlamadan, son saatimin geldiğini sanarak, deli gibi, yanağım, şakağını, saçlanm bir düzeye öpüyordum. Gemi artık kıpırdamıyordu. Biz de kımıldamıyorduk.

"Baba: 'Kate!' dedi. Kollanmdaki kız da 'yes' diye yanıt verdi ve kurtulmak için davrandı. İşte o anda onunla birlikte suya düşmek için geminin ikiye bölünmesini çok isterdim.

"İngiliz yine: - Küçük bir sarsıntı, bir şey değilmiş, dedi; üç kızım da sağlam.

"Büyüklerini göremeyince onu, önce, kayıp sanmıştı!

"Ağır ağır kalktım ve birden denizde, hemen yanımızda, bir ışık gördüm. Haykırdım; yanıt verdiler. Bu, bizi arayan bir kayıktı. Otel sahibi önlemsizliğini anlamıştı.

"Kurtulmuşuk. Buna üzüldüm! Bizi salımızdan aldılar ve Saint-Martin'e götürdüler.

"İngiliz, artık ellerini ovuşturuyor ve mınıldamyordu:

"- Şimdi iyi bir yemek! İyi bir yemek!

"Yemek de yendi. Neşeli davranamadım. Marie Joseph'in özlemine çekiyordum.

"Ertesi gün birçok kucaklaşmadan ve mektuplaşma sözleri verdikten soma aynlmak gerekti. Birarritz'e doğru gittiler. Az kalsın arkalanna düşüyordum.

"Deli gibiydim. Neredeyse kızı isteyecektim. Gerçekten sekiz gün birlikte bulunsaydık onunla evlenirdim. İnsan bazen ne kadar da zayıf ve anlaşılmaz oluyor.

"İki yıl onlardan söz edildiğini işitmedim. Soma New York'tan bir mektup aldım. Kız evlenmişti ve bana bunu haber veriyordu. O zamandan beri her yılbaşı birbirimize yazıyoruz. Bana yaşamını anlatıyor, çocuklarından, kız

kardeşlerinden söz ediyor; fakat kocasını anmıyor! Niçin? Evet, niçin?.. Ben de ona Marie-Joseph'ten başka bir şeyden söz etmiyorum... Bu, belki de sevdiğim tek kadını... Yok... Sevseydim diyebileceğim kadın... Ah!.. Bak.. Orası bilinmez işte!.. Olaylar sizi alıp götürür... Ve sonra... Ve soma her şey geçer... O şimdi yaşlanmış olmalı. Belki görsem kendisini tanımam bile... Ah! O zamanki... Döküntü gemideki... O ne tapılacak yaratıktı!.. Bana saçlarının apak olduğunu yazıyor... Aman Tanrım!.. Buna ne kadar yaşıyorum!.. Ah o sansın saçlar!.. Hayır, benimki artık yok... Bütün bunlar... Ne üzünçlüL

KARIM

Erkekler, bazen bekarlıklarını anımsayarak yaptıkları gibi yanlarına karılarını almadan, yalnız kendi başlarına toplanmış evli erkekler, eski dostlar arasında yenen bir akşam yemeğinin sonu idi. Uzun uzun yeniyor, bol bol içiliyordu. Her şeyden söz ediliyor, eski ve hoş anılar, ister istemez yüzleri gülümseten ve ruhu titreten o sıcak anılar yoklanıyordu. Örneğin şöyle deniyordu:

- Anımsıyor musun, Georges? Hani şu Monmartreli iki kızla Saint-Germain'e gezmeye gitmiştik.

Sonra şu veya bu noktalar, hâlâ hoş giden bin türlü küçük şeyler bulunup çıkarılıyordu.

Söz, evlenme konusuna geldi ve herkes içten bir edayla: "Ah, bu aklım önce de olsaydı!.." dedi. Georges Duportin şunu da ekledi: "İnsan ne de kolay tuzağa düşüyor, ilkin hiç evlenmemeyi aklına koymuştur. Sonra, ilkyaz gelir, kır gezmesine gidilir; hava sıcaktır; ilkyaz güzel, çayırlar çiçeklenmiştir; tanıdıkların evinde bir kıza raslanır... Ne sihirdir ne keramet, iş olup bitiverir. Sonunda evli dönülür." • s ; <

Pierre Letoile haykırdı: "Tamam, benim öyküm bu işte: Yalnızca kendine göre bazı farkları var..."

Arkadaşı sözünü kesti: "Yok, sen sızlanma, sen dünyanın en zarif kadınına sahipsin; güzel, sevimli, eşsiz bir kadına. Senin hepimizden talihli olduğun kesin."

O, yanıtladı:

- Bunda benim bir emeğim yok ki;

- O da ne demek?

- Karımın eşsizliği doğru; ama ben kendisini istemeye İstemeye aldım.

- Yok canım!

- Evet, evet... Bakın anlatayım. Otuz beş yaşındaydım. Asılmak ne kadar aklıma gelmezse, evlenmek de o kadar gelmiyordu. Genç kızları tatsız buluyordum. Ben zevkimde, sefamdaydım.

Mayısta Normandie'ye, amcamoğlu Simon d'Erobel'in düğününe çağırıldım. Bu tam bir Normandie düğünü oldu. Akşamın beşinde sofraya oturuldu. Saat on birde hâlâ yemek yeniyordu. Görenek öyle olduğu için beni Matmazel Dumoulin adında bir kıza, emekli bir albayın genç, sansın, asker tavırlı, iyice serpilmiş, pervasız ve lafazan kızma eş yapmışlardı. Kız beni bütün gün elinin altında tuttu, bahçeye sürükledi, istesem de istemesem de dans ettirdi, yordu, bitirdi.

Kendi kehdime: "Hadi, bugünlük böyle olsun," diyordum; "ama yarın savuşurum. Bu kadarı yeter."

Gece on bire doğru kadınlar odalarına çekildi. Erkekler, içerek sigara mttürmek veya sigara mttürerek içmek için -nasıl dersiniz öyle deyin- kaldılar.

Açık pencereden kır balosu görölüyordu. Kadın, erkek, kaba saba köylüler, kerevete dönüştürülmüş büyük bir yemek masasının üstünde kendilerine pek cılcızca ayak

uyduran iki keman ve bir klarnetle, yabanıl bir dans havası haylararak halka biçiminde zıplıyorlardı. Köylülerin şarkı yaygaraları, bazen çalgıların sesini tümüyle bastırıyor ve çılgınlarla delik deşik olan çelimsiz müzik, dağınık nota parçalan halinde sanki gökten lime lime yere düşüyordu.

Alev saçan meşalelerle çevrili iki büyük fiçı, halka içki sunuyordu. İki adam, şarabın kırmızı çizgisiyle dupdu ru elma şarabının altın çizgisinin süzüldüğü musluklara hemen uzatmak üzere bardakları veya taslan bir teknede yıkamakla uğraşıyordu. Susayan oyuncular, dingin tavırlı yaşlılar, ter içinde kızlar üşüşüyorlar, gelişigüzel bir kap yakalamak ve diledikleri içkiyi, başlanm devirerek, lakır lakır dikmek için kollarım uzatıyorlardı. Bir masanın üzerinde ekmek, tereyağı, peynir ve domuz sucuğu vardı. Herkes ara ara ağzına bir lokma tıkıştınyordu. Yıldızlann ateşten tarlasının altında bu esaslı ve curcunalı düğün, seyrine doyulmaz bir şeydi ve insana yanaşıp o koca fıçılann göbeğinden içmek, katı ekmeği biraz tereyağı ve bir baş soğanla yeme iştahası veriyordu.

Eğlenceye katılmak için delice bir heves duydum ve arkadaşarımdan ayrıldım. Olasılıkla, biraz sarhoştum; bunu söylemeliyim; fakat çok geçmeden fitil gibi oldum. Soluyan, güçlü kuvvetli bir köylü kansını elinden yakalamıştım. Onu gücüm tükeninceye kadar, deli deli zıplattım.

Soma bir bardak şarap içtim ve başka bir çam yarması yakaladım. Arkasından serinlemek için bir tas dolusu elma şarabı yuvarladım ve yine tutaraklı gibi sıçramaya başladım.

Atıldım. Delikanlılar, bir yandan öykünmeye ça-

lışarak, bana hayran hayran bakıyorlar, bütün kızlar benimle dans etmek istiyorlar ve bir inek zerafetiyle hantal hantal zıplıyorlardı.

Sonunda döne döne, şarap bardağından elma şarabı bardağına geçe göçe, saat ikiye doğru, ayakta duramayacak kadar körkütük oldum.

Ne durumda bulunduğumun farkına vardım ve odama gitmek istedim. Şato, karanlık ve sessiz, uyuyordu. Kibritim yoktu. Herkes yatmıştı. Sofaya girince başım' dönmeye başladı. Bir türlü tırabzanı bulamadım. Sonunda ybklaya yoklaya, raslantıyla ele geçirdim ve merdivenin ilk basamağına, biraz aklım başıma gelsin diye oturdum.

Odam, ikinci katta, soldan üçüncü kapıydı. Bunu unutmamış olmam bir mutluluktum. Bu anımsayışa güvenerek kolay kolay değilse de, yine kalktım ve kafamda hep gürültü yapmamak kaygısı, ellerim, düşmemek için, demir parmaklıklara yapışık, basamak basamak çıkmaya başladım.

Ayağım, basacağı yeri yalnızca üç dört kez şaşırdı: Ben de kapaklandım. Fakat kollarımın çabası ve istencimin gücü sayesinde teker meker yuvarlanmaktan kordum.

Sonunda ikinci kata vardım ve duvarları yoklayarak, gelişigüzel, koridora daldım, işte bir kapı. "Bir" diye saydım. Fakat birdenbire bir baş dönmesi, duvardan ayırarak, bana acayip bir çember çevirtti ve öbür duvarı buldurdu. Eski yerime dosdoğru dönmek istedim. Geçiş, uzun ve yorucu oldu. Sonunda kıyıya geldim ve yeniden sakınarak ilerlemeye koyuldum ve başka bir kapıya rasladım. Aklanmadığıma emin olmak için seslice: "iki" diye saydım ve

yürümeyi sürdürdüm. Sonunda üçüncü kapıyı da buldum ve: "Üç" dedim; "işte geldik." Anahtarı çevirdim. Kapı açıldı. Başımın yerinde olmamasına karşın şöyle düşünüyordum: "Madem ki açıldı; demek burası benimdir." Kapıyı yavaşça kapadıktan sonra karanlıkta ilerledim.

Yumuşak bir şeye çarptım: Uzun koltuğum. Hemen üstüne uzandım.

Bu durumda komodini, şamdanı, kibriti aramaya kalkışamazdım. Buna en az iki saat isterdi. Soyunmak da bir o kadar sürerdi. Belki de beceremezdim. Onun için vazgeçtim.

Yalnızca potinlerimi çıkardım. Beni boğan yeleğimi çözdüm. Pantolonumu gevşettim ve derin bir uykuya daldım.

Bu, kuşku yok, uzun sürmüştü. Yanbaşımda çınlayan bir sesle ansızın uyandım. "Ne? Tembel kız, hâlâ yataktasın ha? Biliyor musun, saat on!" Bir kadın sesi yanıt verdi: "Ne de çabuk on olmuş; dün öyle yorulmuşum ki!" Bu konuşmanın ne demek olduğunu şaşkın şaşkın düşünüyordum.

Kafam, henüz koyu bir sisin içinde, yalpa vuruyordu.

Birinci ses yine: "Perdeleri açayım" dedi.

Bana doğru gelen ayak seslerini duydum. Ne yapacağımı bilmez bir durumda kalkıp oturdum. Başıma bir el dokundu. Şiddetle silkindim. Ses hızlı hızlı: "Kim o?" diye sordu. Yanıt vermekten sakındım. İki öfkeli bilek beni yakaladı. Ben de birini kavradım ve aramızda korkunç bir boğuşma başladı. Eşyaları devirerek, duvarlara çarparak yuvarlanıyorduk.

Kadın sesi, yırtılırcasma haykırıyordu: "Yardım edin! Yardım edin!"

Hizmetçiler koştu, komşular, ne olduğunu anlayamayan kadınlar yetiştii. Pencereler açıldı, perdeler çekildi; Albay Dumoulin'le boğaz boğazaydık.

Kızının yatağının yanında uyumuşum.

Bizi ayırdıkları zaman, şaşkınlıktan iyice sersemlemiş, odama kaçtım. Kapıyı kilitledim ve ayaklarımı bir sandalyenin üzerine koyarak oturdum. Potinlerim kızın odasında kalmıştı.

Bütün şatodan büyük bir uğultu geliyordu. Kapılar açılıp kapanıyor; fısıltılar, hızlı hızlı gidip gelmeler duyuluyordu.

Yarım saat geçmeden kapıma vuruldu. "Kim o?" diye seslendim. Amcamdı; dünkü güveyinin babası. Kalkıp açtım.

Kızmıştı, sapsarıydı. Bana sert davrandı. "Evimde terbiyesizlik ettin; anlıyor musun?" dedi. Sonra daha yumuşak bir tavırla ekledi: "Aptal çapkın sabahın onunda kendini yakalattın; Olacak şey mi bu? Hemen., iş biter bitmez sıvışacak yerde de odada kütük gibi uyudun!"

"Fakat amca," diye haykırdım; "size ant içerim ki bir şey olmadı... Sarhoşlukla kapıyı şaşırmışım."

O, omuzlarını kaldırdı: "Hadi, hadi, saçmalama!" Ben de elimi kaldırdım: "Namusum üzerine ant içerim." Amcam yine: "E, doğallıkla," dedi! "Sana böyle söylemek düşer."

Bu kez ben kızdım ve kendisine bütün aksiliği anlattım. Neye inanacağını kestiremeyerek yüzüme bön bön bakıyordu.

Sonra çıkıp albayla konuşmaya gitti.

Ayrıca bir tür analar mahkemesi de kurulduğunu, durumun bazı yönlerinin orada inceleneceğini öğrendim.

Amcam bir saat sonra döndü, bir yargıç tavrıyla oturdu ve başladı: "İşin aslı ne olursa olsun, senin için bir tek kurtuluş yolu görüyorum; o da Matmazel Dumoulin'le evlenmek."

Yerimden dehşetle fırladım:

- İşte bu olamaz!

O ciddi bir tavırla sordu: "Ya ne yapmayı kuruyorsun?"

Düşünmeden yanıt verdim: "Çekip gitmeyi... Potinlerimi versinler de..."

Amcam: "Şakayı bırakalım lütfen," dedi; "albay seni görür görmez kafam patlatacak. Boş yere korkutmadığına da emin olabilirsiniz. Kendisine bir düellodan söz edecektim. 'Hayır, size beynini deleceğim diyorum,' yanıtını verdi. Şimdi işi başka bir görüşle inceleyelim.

Ya sen bu çocuğu aldatmışsındır; o takdirde yazık kalıbına oğlum; çünkü bu, kızlara yapılmaz.

Yahut da, dediğin gibi, sarhoşlukla sen aldanmışsındır; yine yazık kalıbına; çünkü bu kadar ahmakça durumlara düşülmez. Ne yanından baksan zavallı kızın adı çıktı. Çünkü sarhoş laflarına kimse kulak asmaz. Bu işte asıl kurban, tek kurban odur. Düşün."

Ben arkasından: "Siz ne dersiniz deyin; evlenmeyeceğim işte!" diye bağınırken amcam çıkıp gitti.

Yine bir saat yalnız kaldım.

Bu kez yengem geldi. Ağlıyordu. Düşünülen şeylerin hepsini sayıp döktü. Yanıldığıma inanan yoktu. Kızın böyle kalabalık bir evde kapısını kilitlemeyi unutması olası görülüyordu. Albay onu dövmüştü. Kız sabahtan beri hıçkırıyordu. Örtbas edilmez koca bir rezalet çıkmıştı.

Yengeciğim: "Sen yine onu iste," diyordu; "belki de koşullar görüşülürken işin içinden sıyrılmaya bir yol bulunur."

Bu sözü bana rahat soluk aldırdı. Yazıp kızı istemeye razı oldum. Bir saat sonra Paris'e dönüyordum.

Ertesi gün isteğimin kabul edildiğini haber aldım.

Üç haftanın içinde, bir şeytanlık bulamadan, bir mızıkçılık çıkaramadan, kâğıtlar asılmış, çağrılıklar gönderilmiş, sözleşme imzalanmıştı. Bir pazartesi sabahı kendimi, ışıkları yakılmış bir kilisenin okuyuculara ayrılmış yerinde, bir genç kızın yanında buldum. Ben kendisiyle evlenmeye razı olduğumu, bunun ikimizden biri ölünceye kadar süreceğini belediye başkanına söylerken o ağlıyordu. Kızı o günden beri görmemiştim. Şimdi kusur arayıcı bir şaşkınlıkla yan yan ona bakıyordum. Çirkin değildi. Ama hiç mi hiç. Kendi kendime: "İşte her gününü gülmekle geçiremeyecek biri" diyordum.

O, akşama kadar bana bir kez bile bakmadığı gibi bir söz de söylemedi.

Gece yarısına doğru, kendisine kararlarımı bildirmek niyetiyle, gelin odasına gittim. Çünkü artık efendi bendim.

Onu gündüzki gibi giyinmiş, rengi soluk ve gözleri kırmızı, bir koltukta oturuyor buldum. Hemen ayağa kalktı ve ciddi bir tavırla bana doğru gelerek: "Efendim," dedi; "ne isterseniz yapmaya hazırım. Hatta kendimi öldürmeye bile."

Albayın kızı, bu kahramanca tavrıyla son derece güzeldi. Hakkım olduğu için kendisini kucakladım.

Arkasından tavllanmış olmadığımı da anladım.

İşte beş yıldır evliyim. Hem hiç de pişman değilim.

Pierre Letoile sustu. Arkadaşlan gülüyorlardı. İçlerinden biri: "Evlenme, piyangodur," dedi; "numaralan asla seçmemeli; raslantıyla çekilenler, en iyileridir."

Bir başkası da şu sonucu çıkardı: "Evet ama, Pierre'in numarasını sarhoşlar tanrısının çektiğini de unutmayın."

BİR RESİM

Birisi, yanımda: -Miliâl'e bak, dedi.

Gösterilen adama baktım. Zaten bu Don Juan'ı çok-I tan beri tanımak istiyordum. Hiç genç değildi. Kırçıl, kirliye çalar kırçıl saçları bazı kuzey uluslarının giydiği tüy-lü külahları andırıyordu. Göğsüne düşen güzel ve uzunca sakalında da bir pösteki görünüşü vardı. Eğilmiş, saygı ve benimsedik dolu, tatlı bir gözle süzdüğü bir kadına alçak sesle bir şeyler söylüyordu.

Yaşamını, daha doğrusu bu yaşamın bilinen yanını öğrenmiştim. Birçok kez delicesine sevmişti.

Adının karıştığı dramlar vardı. Kendisinden çok sürükleyici, hemen hemen karşı konmaz bir adam diye söz ediliyordu. Onu en çok öven kadınlara sorarak bu gücünün nereden geldiğini anlamak istedikçe onlar bir süre düşündükten soma bana hep:

- Bilmiyorum., diyorlardı; göz bağıyor işte.

Evet, güzel değildi. Onda, kadın gönlünü çelmeyi bilenlerde bulunduğunu sandığımız inceliklerden biri bile yoktu. Kendi kendime, büyüsünün nerede olduğunu merakla soruyordum. Zekasında mı?... Bana ne bir nüktesini söylemişler, ne de akıllılığını övmüşlerdi. Bakışında mı?..

Belki... Yoksa sesinde mi?.. Bazı kimselerin sesinde duyulan ayaklandırıcı, karşı durulmaz bir özellik, nefis yiyeceklere özgü bir lezzet vardır. İnsan böyle birini işitti mi açlığını duyar. Onların sözlerindeki uyum içimize bir şurup gibi siner.

Bir ahbab geçiyordu, kendisine sordum:

- Milial'i tanır mısın?

- Tanırım.

- Öyleyse bizi tanıştır.

Bir dakika soma el sıkışıyor ve iki kapı arasında konuşuyorduk. Sözleri hiçbir üstünlüğü olmamakla birlikte, yerindeydi ve kulağa hoş geliyordu. Sesi gerçekten güzel, tatlı, okşayıcı, uyumluydu. Fakat ben bunun daha kavrayıcı, daha sarsıcılannı duymuştum. Bu ses, güzel bir dereciğin akışına bakılır gibi, zevkle dinleniyordu. Onu izlemek için hiç kafa gerginliğine gerek yoktu; hiçbir kapalı nokta, merakı kamçılıyordu! Hiçbir bekleyiş ilgiyi canlı tutmuyordu. Konuşması, daha çok, dinlendiriciydi ve insanda ne yanıt vermek ve tersini söylemek için şiddetli bir istek, ne de hayranca bir onaylama duygusu uyandırıyor.

Bundan başka, ona karşılık vermek de onu dinlemek kadar kolaydı. Yanıtı, o sözü keser kesmez, kendi kendine dudaklara geliyor ve tümceler, sanki ağızdan onun söylediklerinin etkisiyle çıkıyormuş gibi ona doğru gidiyordu.

Hemen şunu düşündüm: Kendisini çeyrek saattenberi tanıyordum. Oysa o bana, yüzünü, davranışlarını, sesini ve düşüncelerini uzun zamandır tanıdığım eski dostlardan biri gibi geliyordu.

Birkaç saniye konuştuğundan soma kendisiyle ansızın içli dışlı oldum sanmıştım. Aramızda bütün kapılar açıktı.

Yeri gelseydi, belki ona, ancak en eski arkadaşlara söylenmesi uygun olan gizlerimi bile açardım.

Evet, bunda bir iş vardı. Bütün insanlar arasında bulunup da sevgi, eş zevkler, aynı zihin kültürü, sürekli ilişkiler yavaş yavaş kilitlerim açtıkça zamanın birer birer kaldırıldığı tahtaperdeler ikimizin arasında olmadığı gibi, kuşkusuz onunla raslantının kadın, erkek, yoluna çıkardığı herkes arasında da yoktu.

Şöyle bir yarım saat sonunda birbirimizden, sık sık görüşme sözü vererek ayrıldık. Beni bir gün soması için öğle yemeğine çağırdıktan soma adresini de verdi.

Saatini unuttuğum için çağrıya çok erken gittim. Henüz evine dönmemişti. Düzgün ve sessiz bir hizmetçi, bana biraz loş, sevimli ve derli toplu bir salon açtı. Kendimi evimdeki kadar rahat duyumsadım. Apartman dairelerinin insan özyapısı ve ruhu üzerindeki etkilerini kaç kez denemişimdir. Odalar vardır, içlerinde insan kendini hep şaşkın bulur. Yine odalar vardır, insanı hep sinirli eder. Bazıları aydınlık, beyaz ve yaldızlı olmakla birlikte üzüntü vericidir. Bazıları da silik örtülerle kaplı oldukları halde neşe verir. Yüreğimiz gibi gözümüzün de hınçları ve sevgileri vardır. Çok kez kendilerini duyurmazlar ama doğamızı gizliden gizliye, uzaktan uzağa etkilerler. Eşyanın, duvarların uyumu... Bir bütünün biçemi derhal ruhumuza işler. Tıpkı orman, deniz veya dağ havasının maddemizi değiştirmesi gibi.

Yastıklar altında yiten bir divana oturdum ve sanki vücudumun biçimi, yeri önceden buraya işaretlenmiş gibi, bu ipek kaplı kuş tüyü keseciklerle ansızın desteklendiğimi; sarılıp sarmalandığımı duyumsadım.

Sonra bakındım. Odada şatafatlı hiçbir şey yoktu. Her yanda güzel, fakat gösterişsiz şeyler... Basit ve az bulunur eşya... Louvredan değil de bir haremden gelmişe benzeyen şark perdeleri.. Karşımda da bir kadın resmi. Bu, başla vücudun üst bölümünü ve bir kitap tutmuş elleri gösteren orta büyüklükte bir resimdi. Kadın gençti, başı açıktı, saçlarını düz sargılarla sıkımişti ve biraz üzünçlü, gülüm-süyordu. Bilmem başının açıklığından mı, yoksa o çok doğal duruşunun bıraktığı etkiden mi ileri geldi, hiçbir kadın resminde bundaki kadar kendi evindelik hali görmedim. Bildiğim resimlerin hemen hepsi, ister, bayanın yabancı giysilerle yakışıklı bir şapka giymesinden ve önce ressamın., sonra da bütün kendisine bakacakların karşısında durduğunu duyumsamasından olsun, ister, iyi seçilmiş bir gelişigüzellik içinde üzüntüsüz bir durum takınmasından olsun, hep işin gösterişindedirler.

Bazıları yaşamın doğallığı içinde kesinlikle uzun süre koruyamadıkları bir yukarıdan alış haliyle ayakta, görkem ve güzelliğin tam merkezinde dururlar. Bazıları da muşambanın devinimsizliği üzerinde cilve yaparlar. Hepsinde ressamın etki gözeterek koyduğu sezilen bir hiç, bir çiçek veya mücevher, bir rop, yahut da bir dudak kıvrımı vardır. Başlarında ister bir şapka, ister bir tentene, isterse yalnızca saçları bulunsun, onlarda hiç de doğal olmayan bir şey keşfedilir. Ne? Bilinmez. Çünkü kendileriyle asla tanışılmamışım Ama duyumsanır. Onlar bir yerde., hoşlarına gitmek, bütün üstünlükleriyle gözlerine girmek istedikleri bazı kimselerin yanında gibidirler. Ve bazen gösterişsiz, bazen de çalımlı duruşları hesaplıdır.

Ya şu resim? O, kendi evindeydi ve yalnızdı. Evet, yalnızdı. Çünkü göz önünde bulunulduğu zamanki gibi değil, tek başına üzüntü verici ve tatlı bir şey düşünöldüğü zamanlar olduğu gibi gülömsüyordu. Hem o kadar yalnız ve kendi evindeydi ki bu koca daireyi baştan başa boş, bomboş bir hale getiriyordu. Burasını yalnızca o tutuyor, o doluruyor, o canlandırıyor. Buraya bir yığın insan girebilir ve bu yığın konuşur, güler, hatta şarkı söylerdi. Ama o, bu dünyadan uzak bir gülümseyişle, hep yalnız olacaktı ve salona, resimden bakışıyla, yalnızca o can verecekti.

Bu bakış da onun kendine özgüydü. Üzerime dosdoğru, okşar ve değişmez, düşünöyor, beni görmüyordu. Bütün resimler, kendilerine bakıldığını bilirler ve gözleriyle oradan çıkışımıza kadar, hiç ara vermeksizin, bizi izleyen gözlerle yanıt verirler.

Oysa bu, bakışını doğrudan doğruya üzerime diktiği halde beni görmüyordu, hiçbir şey görmüyordu. Baudelaire'in o şaşılacak dizesini anımsadım:

"Bir resmin gözleri gibi insanı büyüleyen gözlerin."

Eskiden yaşamış olan, belki de hâlâ yaşayan bu boyadan gözler gerçekten beni, karşı konmaz bir biçimde büyölüyor, içime garip, güçlü ve yeni bir coşku salıyordu. Bu karanlık çerçeveden ve bu anlamları anlaşılmasız gözlerden nasıl da esen bir meltem gibi sonsuz ve gevşetici.. gittikçe sönen leylak rengi, pembe ve mavi bir akşam göğü gibi gönöl çelici.. ve arkadan gelen gece gibi azıcık özünç verici bir büyü fişkırıyordu. Bu gözler, birkaç fırça

devinmesiyle yaratılan bu gözler, var gibi durup da var olmayan şeyin, bir kadın bakışında görülebilen, bizde aşkı filizlendiren şeyin gizini saklıyordu.

Kapı açıldı. Mösyö Milial içeri giriyordu. Geciktiğinden dolayı özür diledi. Ben de erken geldiğim için özür diledim. Sonra sordum:

- Bu kadının kim olduğunu öğrenmek istersem saygısızlık etmiş olmam ya?

Yanıt verdi:

- Annemdir; çok genç öldü.

Bu adamdaki tanımlara sığmaz çekiciliğın nereden geldiğini o vakit anladım.

EL

Saint-Cloud'daki gizemli cinayet üzerine düşüncesini söyleyen sorgu yargıcı Bermutier'nin çevresine toplanılmıştı. Bu açıklanması olanaksız cinayet, bir aydan beri Paris'i meraktan çatlatıyordu. Kimsenin bir şey anladığı yoktu. Bermutier, ayakta, arkası ocağa dönük, konuşuyor, kanıtları sıralıyor, farklı görüşleri tartıyor, fakat sonuç çıkarmıyordu.

Kadınların çoğu yaklaşmak için kalkmış, gözleri yargıcın önemli sözler çıkan çevresi tıraşlı ağzına dikili, ayakta duruyorlardı. Acayip bir korkuyla, ruhlarını bırakmayan, ve onları bir açlık gibi iğneleyen o yapışkan, o doyurulmaz korku gereksinimiyle sabırsız, ürpermekte ve titreşmekteydiler.

Yüzünün rengi herkesten çok atmış olan biri, hep susulduğu bir sırada:

- Çok korkunç şey, dedi; bu, biraz da doğallık sınırını aşıyor. Galiba hiç anlayamayacak.

Yargıç ona döndü:

- Evet, bayan, hiç anlayamayacağına inanabiliriz. Fakat şu şimdi söylediğiniz doğallığı aşma konusuna gelince onun sorunla hiç ilgisi yok. Yalnızca çok ustaca tasar-

lanmış, çok ustalıklı başarılmış ve çevresindeki gevşeme ilmikleri aralayamayacağımız biçimde gizlenip kapaklanmış bir cinayet karşısındayız. Fakat ben vaktiyle gerçekten cin karışımıya benzeyen bir işin ardına düşmüştüm. Bununla birlikte çıkar yolunu bulamadığımdan onu olduğu gibi bırakmam gerekti.

Kadınların çoğu, birden ve tek ses çıkacak kadar çabuk haykırdılar:

- Aman, şunu bize anlatın!

Bermutier, tam bir sorgu yargıcına yakışır biçimde, ciddi ciddi gülümsedi. Soma başladı:

- Sakın rasladığım olayda insanınkinden üstün bir el olduğuna, bir saniye bile inandığımı sanmayın. Ben yalnızca doğal neden kabul ederim. Hem kavrayamadığımız şeyleri anlatmak için "doğaldan üstün" deyişi yerine yalnızca "açıklanması olanaksız" deyişini kullansaydık daha iyi olurdu. Neyse; zaten şimdi size anlatacağım olayda beni sonuçtan çok asıl onu hazırlayan durumlar heyecanlandırmıştı. İşte öyküm:

Ajaccio'da, her yanını yüksek dağlar çevirmiş çok güzel bir körfezin kıyısına yaslanan bu küçük ve beyaz kasabada sorgu yargıcıydım.

Orada arkasından koştüğüm işler, özellikle kan davalarıydı. Bunların çok iyileri, dram gibileri, canavarcaları ve mertçeleri oluyordu. Kurulabilecek en güzel öç düzenlerine, bir süre için küllenmiş, fakat asla sönmemiş yüz yıllık kinlere, iğrenç hilelere, boğazlaşmalara, bir yandan da onur verici davranışlar gibi gelen cinayetlere hep bu adada raslanır. İki yıldan beri diyetten, her aşağılamayı ya yapan veya onun çocuklarıyla hısımlarına çevirmeyi buyu-

ran o amansız Korsika geleneğinden başka bir şey işitmiyordum. Yaşlıların, oğulların, amcaoğulların boğazlandığı görmüştüm. Kafam hep böyle öykülerle dolmuştu.

Bu durumda bir gün bir İngilizin, körfezin sonunda uzun zaman için küçük bir köşk kiraladığını öğrendim. Birlikte, geçerken Marsilya'dan alınmış Fransız bir hizmetçi de getirmişti.

Herkesin gözü derhal evinde yalnız yaşayan, dışarıya ancak kara ve su avı için çıkan bu garip adama çevrildi. Kimseyle konuşmuyor, kente hiç inmiyor ve her sabah bir iki piştov ve karabinayla atış alıştırmasını yapıyordu.

Hakkında masallar uyduruldu. Önce siyasal nedenler dolayısıyla yurdundan kaçmış büyük bir adam olduğu ileri sürüldü. Sonra da korkunç bir cinayet işlediği için saklandığı söylendi. Hatta bu konuda tüyler ürpertici nedenler de gösteriliyordu.

Sorgu yargııcı olarak bu adam üzerine biraz bilgi edinmeye çalıştım. Fakat hiçbir şey öğrenemedim. Kendisine John Rowell diyorlardı.

Bunun üzerine onu yakından gözetmekle kaldım. Gerçekte bana onun için kuşku verici bir şey gösterildiği de yoktu.

Ama dedikodular sürdüğü, büyüdüğü ve genelleştiği için bu yabancıyı kendim görmeye karar verdim ve düzenli olarak evinin yakınlarında ava çıkmaya başladım.

Uzun zaman bekledim. Sonunda fırsat, İngilizin yanmasında ateş edip öldürdüğüm bir keklik kılığında elimi geçti. Köpeğim avı getirince hemen aldım Ve özürdileyerek John Rowell'den vurulmuş kuşu kabul etmesini rica ettim.

Bu kazıl saçlı, kızıl sakallı, enli boylu, iri bir adam, nazik ve yumuşak huylu bir Hercule idi. İngiliz özelliği denen diklikten onda hiç eser yoktu. Bir Manş ötesi Fransızcasıyla ve içtenlikle hatır saymama teşekkür etti. Bir ay sonra, beş altı kez konuşmuş bulunuyorduk.

Sonunda bir akşam, kapısının önünden geçerken onu sandalyesine ata biner gibi oturmuş, bahçede piposunu içiyor gördüm ve selamladım. Beni bir kadeh bira içmeye çağırdı. Çağrısını yineletmedim.

Konuk kabul biçimi, pek titiz İngiliz nezaketine tümüyle uygundu. Fransa'dan, Korsika'dan beğenerek söz etti; bu adayı ve bu kıyıyı çok sevdiğini söyledi.

O vakit büyük bir sakıncanlıkla ve pek canlı bir ilgi perdesi altında kendisine yaşamı ve niyetleri üzerinde bazı sorular sordum. Akla yatar yanıtlar verdi. Afrika'da, Hindistan'da, Amerika'da çok yolculuk yaptığını anlattı ve gülerek ekledi:

- Epey süreven de geçirdim; ooo! Yes.

Sonra avdan açtım. Bana suaygırı* kaplan, fil ve hat-ta goril avları üzerine pek ilginç şeyler anlattı:

- Bu hayvanların hepsi de korkulu şeylerdir, dedim.

Güldü:

- Yo, hayır! En kötüsü gene insandır.

İri, hoşnut bir İngilizin bön gülüşüyle bütün bütün gülmeye başladı:

- Ben, birçok insan da avladım.

Arkasından silahlara geçti ve bana ayrı ayrı sistemlerde tüfekler göstermek için içeriye girmemi önerdi.

Salonu, siyahlar, sırma işlemeli siyah ipekler içinde

idi. Koyu renkli bir kumaşın üzerinde kocaman, san çiçekler koşuyor, altın gibi parlıyordu.

Bilgi verdi:

- Bu, bir Japon kumaşdır.

Fakat en geniş işlemenin ortasında gözümü garip bir şey çeldi. Kırmızı kadifeden bir karenin üzerinde siyah bir cisim seçiliyordu. Yaklaştım: Bu bir el, bir insan eliydi. Beyaz ve temiz bir iskelet eli değil de san tırnaklan, bileğin biraz yukansından olasılıkla bir baltayla dümdüz kesilmiş kemiklerin üzerinde çıplak kaslan ve daha çok bir pisliğe benzeyen eski kan izleriyle kuru, kara bir el.

Bileğin çevresinde kenetli, perçinli kocaman bir demir zincir bu pis organı, bir fili yedekte tatmaya yetişecek kadar güçlü bir halkayla duvara bağlıyordu.

- Bu da ne? diye sordum.

İngiliz, bozulmadan yanıt verdi:

- Bu, benim en büyük düşmanımdı. Amerika'dan geliyor. Kılıçla koparıldı, derisi keskin bir çakıltaşıyla kaldındı ve sekiz gün güneşte kurudu. Oo, bu pek değerlidir.

Bir dev yavrusunun olması gereken bu insan artığına dokundum. Oransız derecede uzun parmaklar, yer yer deri parçalarının tuttuğu büyük kirislerle ele takılıydı. Bu yüzülmüş el, görünüşü korku veren bir şeydi. Ona bakarken bir vahşi tarafından alınmış bir öç akla geliyordu.

- Adam, pek güçlüymüş; dedim.

İngiliz tatlılıkla;

- Oo, yes; diye karşıladi; fakat ben ondan daha güçlü çıktım. Bu zinciri de onu tutmak için taktım.

Şaka ediyor sandım. Dedim ki;

- Şimdi zincirin hiç yaran olmasa gerek; el kaçacak gibi değil.

John Rowell ciddi ciddi:

- Hep gitmek istiyordu, yanıtını verdi; zincir gerekliydi.

Yüzüne çabuk bir göz atıp, kendi kendime sordum.

- Acaba deli mi, yoksa muzibin biri mi?

Fakat baktığım yüz kapalı, dingin ve iyicildi. Başka şeyden açtım, tüfekleri beğendiğimi söyledim.

Bununla birlikte bu adamın sürekli bir saldırıya uğrama korkusu içinde yaşadığını düşündürecek biçimde üç dolu tabancanın şurada burada durduğunu fark ettim.

Evine birçok kez daha gittim. Soma ayağımı kestim. Aramızda bulunmasına alışılmıştı. Artık kimseyi ilgilen-dirmiyordu.

Aradan bütün bir yıl geçti. Fakat kasım ayının sonlarına doğru bir sabah hizmetçim, John Rowell'i geceleyin öldürdükleri haberiyle beni uyandırdı.

Yarım saat soma merkez komiseri ve jandarma yüşbaşısıyla birlikte İngilizin evine gidiyorduk. Uşak, şaşkın ve umutsuz, kapının önünde ağlıyordu. Önce kendisinden kuşkulandım. Fakat suçsuzdu.

Suçlu bir türlü bulunamadı.

Salona girince ilk bakışta bay John'un döşemenin ortasına sırtüstü serilmiş olan ölüsünü gördüm.

Yelek yırtılmıştı. Koparılmış bir yen sarkıyordu. Her şey, orada korkunç bir boğuşma olduğunu gösteriyordu.

İngiliz boğularak ölmüştü! Kapkara ve şiş, ürperti veren yüzünde pek kötü bir korku anlatımı vardı. Kenetlenmiş dişlerinin arasında bir şey tutuyordu. Beş yerinden demir çiviyle delinmiş gibi beş deliği olan boynu kanla kaplıydı.

Yanımıza bir doktor geldi. Etin üzerinde parmak izlerini uzun zaman inceledikten sonra Şu garip sözleri söyledi:

- Adeta bu adamı bir iskelet boęmuŐ diyeceğim.

Sırtımdan bir titreme geçti. Hemen gözlerimi duvara, vaktiyle o yüzülmüş yaman eli gördüğüm yere çevirdim. Orada el filan yoktu. Kınlan zincir sarkmaktaydı.

O vakit ölüye doğru eğildim ve onun büzülmüş ağzında bu kayıp elin tam ikinci boğumdan diŐle kesilmiş, daha doğrusu testerelemiŐ bir parmağım buldum.

Soma kamt toplamaya kalkıŐıldı. Fakat bir Şey bulunamadı. Hiçbir kapı, hiçbir pencere zorlanmamıŐ, eŐyadan hiçbir parça kımlıdatılmamıŐtı. Bekçi köpeklerinin ikisi de uyanmamıŐtı.

İŞte iki sözcükle, hizmetçinin söyledikleri:

- Bir aydanberi efendisi heyecanlı görünüyordu. Okudukça yaktığı birçok mektup almıştı.

Herhalde bunama ürünü bir öfkeyle çoğunlukla kırbasını alıp bu kuru duvara yapıŐtınlmıŐ ve cinayet iŐlendięi zaman yerinden kim bilir nasıl kopanlmıŐ olan ele vuruyor, vuruyordu.

Çok geç yatıyor ve dikkatle kapanyordu. Her zaman elini uzatınca alabileceği silahlar hazırlamıŐtı. Geceleri çok kez, birisiyle kavga ediyormuŐ gibi, yüksekte konuŐurdu.

Son gece, raslantı olarak, hiç gürültü yapmamıŐtı. Hizmetçi, ancak pencereleri açmaya geldiği zaman bay John'un öldürüldüğünü görmüŐtü. Kendisi kimseden kuŐkulanmıŐyordu.

l üzerine bütün bildiklerimi yargıçlara, polislere

söyledim. Adanın her yanı inceden inceye araştırıldı. Hiçbir şey bulunamadı.

Cinayetten üç ay sonra bir gece korkunç bir karabasan geçirdim. Sanki elin, o korkunç elin, bir akrep, bir örümcek gibi perdelerimde ve duvarlarımda koştuğunu görüyordum. Tam üç kez uyandım, üç kez yeniden uyudum ve her üçünde de o uğursuz insan artığının, parmaklarını pençeler gibi kıvıldatarak odamda dörtnala dolaştığını gördüm.

Ertesi günü eli mezarlıkta, ailesi bulunamadığı için bir köşfeye gömülmüş olan John RowelPin mezarının üzerinde bularak bana getirdiler. İşaret parmağı kesikti.

İşte bayanlar, öyküm bu kadar. Bundan fazla bir şey bildiğim yok.

* # *

Bayanlar tutuklanmış ve sararmışlardı. Titriyorlardı. İçlerinden biri haykırdı:

- Fakat bu ne bir sonuç, ne de bir açıklamadır. Sizin kanınıza göre olayın iç yüzünün ne olduğunu söylemezseniz bizi uyku tutmaz.

Yargıç ciddi ciddi gülümsedi:

- Ben, bayanlarım, galiba kurduğunuz korkunç düşleri dağıtacağım. Çünkü görüşüm yalnızca elin asıl sahibinin ölmediği, kendisine kalan öbür elle onu almaya geldiği yolundadır. Yalnızca bu işi nasıl becerdiğine akıl erdiremedim. Bu, bir başabaş öçten başka bir şey değil.

Bayanlardan biri mırıldandı:

- Hayır, öyle olamaz.

Sorgu yargıcı, hep gülümseyerek, kesti:

- Açıklama biçiminin hoşunuza gitmeyeceğini baştan söylemiştim.

İÇİNDEKİLER

Tombalak	013
Albayın Görüşleri	064
Kaçık	072
Yolculukta	077
Döküntü Gemi	085
Karım	100
Bir Resim	109
E1	115